

Rolig Jari

MATKAILUN VAIKUTUKSET YKSILÖN ELÄMÄNKULKUUN

Tapaustutkimus Äkäslompolo

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden maisterin tutkinto

Matkailututkimus

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida matkailun vaikutuksia yksilön elämäntapaan Äkäslompolon matkailukeskuksessa, yksilön kokemusten ollessa mielenkiinnon kohteena. Aihe liittyy läheisesti yksilön kokemuksiin hänen omassa elämäntavolussaan alkaen vuodesta 1956, jolloin tutkimuksen kohde syntyi. Tutkimustani voidaan perustellusti kutsua tutkimusstrategialtaan tapaustutkimukseksi, jolloin se Koppa tietokannan (2013) mukaan ymmärretään jollain tavoin rajautuneeksi omaksi kokonaisuudekseen tai yksikökseen. Tapaustutkimusanalyysi ei siis pyri yleistettävyyteen sellaisin keinoin kuin esimerkiksi survey-tutkimus, mutta pyrkiessään ymmärtämään ja tulkitsemaan syvällisesti yksittäisiä tapauksia niiden erityisessä kontekstissa, se hakee tietoa ilmiöön liittyvän toiminnan dynamiikasta, mekanismeista, prosesseista ja sisäisistä lainalaisuuksista sellaisella tavalla, että tutkimuksen tuloksilla voidaan osoittaa olevan laajempaa sosiokulttuurista merkitystä ja siten jonkinlaista yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä.

Yksilöiden muodostama identiteetti, kuin myös yhteisöjen rakentuu diskursseista. Identiteettiä vahvistetaan päivittäisissä vuorovaikutussuhteissa toisten saman taustan ja tiedon omaavien ryhmien ja yksilöiden välillä. Identiteetit sisältävät kollektiivisen ulottuvuuden, joka rakentuu yksilöiden muodostamista elementeistä ja edelleen useista erilaisista diskursseista. Yksilö ei omaa valmiita identiteettiä syntyessään, vaan se syntyy kansallisen representaatiojärjestelmän avulla (Hall 1999, 5.) Se, miten matkailu on vaikuttanut paikallisen yksilön elämäntapaan, on tutkimuksissa jäänyt vähemmälle huomiolle. Tämän tutkimuksen on tarkoitus osaltaan luoda tieteelliselle vuoropuhelulle mahdollisuus paikata tätä epäkohtaa.

Aineistoksi olen valinnut yksilön tuottaman narratiiveista koostuvan kokonaisuuden, joka kattaa tutkimuksen kohteen varhaislapsuuden ja eletyn elämän välisen ajanjakson aina 2010-luvulle asti. Narratiivi eli kertomus tutkimuksessa on eräänlainen tarinoista koostuva juoni, joka pitää sisällään tilanteen, henkilön ja juonen. Juonen merkitys on narratiivien tutkimuksessa keskiössä, se kietoo loogisesti yhteen ajallisesti etenevien tapahtumien ketjun. Olen kiinnostunut matkailun kasvun ja yksilön kokemusten välisistä suhteista ja niissä tapahtuvista muutoksista. Mielenkiintoni kohdistuu ensisijaisesti kokemuksiin, jotka ovat tapahtuneet kulttuuris-sosiaalisessa kontekstissa.

Tutkimuksen analysointi ja tulkinta perustuu grounded theorya menetelmään.

Tutkimusprosessin vaiheita ovat aineiston kerääminen, koodaaminen, kategorisointi ja jatkuva vertailu. Tavoitteena on aineistoperusteisen teorian tuottaminen ja ydinkäsitteen löytäminen pääasiassa aineistolähtöisesti (induktiivisesti), jolloin valmiit teoriat on jätettävä taka-alalle. Deduktiivisuus ilmenee työssäni analyysivaiheessa, jolloin teen lopullisen tulkinnan aineistosta. Tällöin tutkimustani voitaisiin perustellusti kutsua myös abduktiiviseksi tutkimukseksi, molempia lähestymistapoja hyödyntäväksi.

Tässä tutkimuksessa tulen yhdistämään tutkimuksen empiiriset tulokset Butlerin (1980) elinkaarimalliin. Yhdistämisen tarkoituksena on tutkimuksessa luoda yhteys Kauno K. kokemusten ja Ylläksen (TALC) elinkaarimallin välille, joka viitekehyksenä toimien auttaa ymmärtämään Äkäslompoloon suuntautuvan matkailun kasvun ja yksilön elinkaaren aikana kokemien vaikutusten välisiä yhteyksiä.

Aineistosta nousi selkeästi esille kuinka voimakkaasti yksilö rakentaa itsestään käsitystä suhteessa ympäristöstä tuleviin määrityksiin. Tutkimuksen edetessä identiteetin sirpaloitumisesta tuli tärkeä ja keskeinen käsite, jolla voidaan selittää Kauno K. kokemuksia. Kauno K. on kasvanut nuoruutensa kahden kulttuurin vaikutuspiirissä ja oppinut tekemään valintoja niiden tarjoamien arvojen ja normien välillä. Koulu, koti ja turismi määrittävät kukin identiteetin omista lähtökohdistaan. Jokaisella on omat odotukset pukeutumisen, tapojen ja käyttäytymisen suhteen. Kauno K. on ikääntyessään joutunut määrittelemään oman identiteettinsä näiden ristiriitaisten viestien muodostamassa tilassa. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat vahvasti, että yksilön nuoruusvuosien, elämäkulun ja matkailun välillä on selvä yksilön identiteetin rakentumiseen vaikuttava yhteys. Akkulturaation vaikutus on ilmeinen ja lisääntyvän matkailun myötä se sirpaloittaa yksilön identiteetin rakentumista.

Avainsanat: Grounded theory, matkailukokemus, kulttuuri-identiteetti, akkulturaatio

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Tutkimuksen metodologiset valinnat	8
1.1.1	Yksilön kokemukset narratiiveina tutkimuksen kohteena.....	9
1.1.2	Grounded theory – metodologia	11
1.1.3	Butlerin (TALC) matkailualueen elinkaarimalli.....	20
1.2	Äkäslompolon kylän historiallinen kehitys	23
1.2.1	Äkäslompolon saavutettavuus	27
1.2.2	Arjen jakaminen	29
1.2.3	Matkailusta elinkeinoksi.....	30
1.2.4	Äkäslompolon merkkivuosia	32
1.3	Tutkimustehtävät ja ongelmanasettelu	34
1.4	Tutkimuksen rakenteellinen eteneminen	35
2	AINEISTON TULKINTA GROUNDED THEORY – MENETELMÄLLÄ.....	37
2.1	Tutkimuksen toteuttaminen	37
2.2	Alakategoriat luokiteltuna.....	38
2.2.1	1950–1960 luku.....	39
2.2.2	1970–1980 luku.....	51
2.2.3	1990–2010 luku.....	60
2.3	Yläkategorioiden muodostaminen.....	63
2.4	Ydinkäsitteen löytäminen	74
2.5	Ydinkäsitteen saturoituminen	76
3	EMPIIRISEN OSAN TULOKSET	77
3.1	Ydinkäsitteen suhde kategorioihin	77
3.2	Ydinkäsitteen ja kategorioiden määrittelyä	77
3.3	Kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen	79

3.4	Johtopäätökset empiirisistä tuloksista	79
4	TUTKIMUSTULOKSIEN SITOMINEN VIITEKEHYKSEEN.....	83
4.1	1950–1960 luvuilla.....	85
4.2	1970–1980 luvuilla.....	86
4.3	1990–2000 luvuilla.....	87
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	89
5.1	Tutkimusmetodologisia huomioita.....	89
5.2	Tutkimustulosten hyödyntäminen	91
	LÄHTEET.....	92
	KUVALUETTELO	96

1 JOHDANTO

Tässä työssä tarkoitukseni on tutkia matkailun vaikutuksia yksilön elämäntapaan Äkäslompolon matkailukeskuksessa. Tutkimukseni aihe liittyy läheisesti yksilön kokemuksiin hänen omassa elämäntapassaan alkaen vuodesta 1956 lähtien, jolloin tutkimuksen kohde syntyi. Aineistokseni olen valinnut yksilön tuottaman narratiivista koostuvan kokonaisuuden, joka kattaa tutkimuksen kohteen varhaislapsuuden ja eletyn elämän välisen ajanjakson aina 2010- luvulle asti. Narratiivi eli kertomus tutkimuksessa on eräänlainen tarinoista koostuva juoni, joka pitää sisällään tilanteen, henkilön ja juonen. Juonen merkitys on narratiivien tutkimuksessa keskiössä, se kietoo loogisesti yhteen ajallisesti etenevien tapahtumien ketjun.

Tulen täydentämään aineistoa myös tarkentavilla haastatteluilla sekä materiaalilla joka on saatavissa kyläyhteisön omilta kotisivuilta sekä Niskakoski & Taskisen (2012) tuottamasta kylän historiikista. Käytettävissäni on laaja valokuvakokoelma Niskakosken ja Taskisen (2012) aineistosta, josta tarkoitukseni on valita myös aikaan sidottuja valokuvia tukemaan kirjoitettua aineistoa. Kyläyhdistyksen taltioimista historiaa koskevista pöytäkirjoista on saatavilla tietoa eri aikakausien tapahtumista ja matkailun kehityskulusta alueella.

Olen kiinnostunut matkailun kasvun ja yksilön kokemusten välisistä suhteista ja niissä tapahtuvista muutoksista. Mielenkiintoni kohdistuu ensisijaisesti kokemuksiin, jotka ovat tapahtuneet kulttuuris-sosiaalisessa kontekstissa. Narratiivinen aineisto (ks. luku 1.1.1) sopii mielestäni hyvin lähestymistapaani, koska se antaa tutkittavalle aikaa ja vapautta tuottaa omia ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä. On tietysti aina olemassa mahdollisuus, että tutkittava alkaa tuottaa aineistoa tutkijan ”mieliksi”. Tätä olen pyrkinyt välttämään liian yksityiskohtaisilla kysymyksillä ja ohjeistuksilla. olen tutkimuksen edetessä pyytänyt tutkimuksen kohteelta tarkentavia selvityksiä Olen myös tutustunut tutkittavaan asuessani Ylläksellä 1990 luvulla, joten jonkinlainen esiymmärrys paikallisesta elämäskulttuurista on itselleni muodostunut.

Tutkijana halusin antaa myös tutkittavalle (informantille) mahdollisuuden pohtia rauhassa tuottamaansa aineistoa jolloin sen hyödynnettävyys tutkimuksen osalta paranee. Tässä tutkimuksessa haluan korostaa tutkittavalle luonteenomaisen aistikanavan (kirjoittamisen) käyttöä tutkimusaineiston tuottamisessa ja suoda sille sen mukaisen arvon. Tutkimuksen kuluessa tapaamme säännöllisen epäsäännöllisesti, aina kun on tarvetta, jolloin käymme yleisellä tasolla (arkikeskustellen) läpi tutkimuksen etenemistä. Selvitämme ongelmia ja näkemyksiä tavallaan rennosti keskustellen, mutta emme takerru mihinkään

muotoseikkoihin. Näin ikäänkuin vahingossa pääsen tutkittavan kokemusmaailman tarkkailijaksi ja tulkitsijaksi ilman formaalia tai normatiivista suoriutumispakkoa.

Tutkimusaiheittani ovat omissa tutkimuksissaan sivunneet myös: J. Saarinen, (2006). *Matkailu ja paikallisuus*; A. Loikkanen, (2007). *Matkailu tuli kylään*; P. Kauppila, (2008). *Matkailun rooli syrjäseutujen aluekehityksessä*; M. Uusitalo ja O. Rantala, (2007). *Matkailijoiden maisemamielikuvat matkailualueiden kehittämisessä*; M. Angeria, (2009). *Kotiseutu matkakohteena, matkakohde kotiseutuna*; M. Luthje, (2005). *Se mukava maaseutu siellä jossain*; L. Granberg ja J. Nikula, (1995). *The Peasant State – The state and rural questions in 20th century Finland*; W. George, H. Mair & D. G. Reid, (2009). *Rural Tourism Development – Localism and Cultural Change* sekä E. W. Said, (1978). *Orientalism*. Heidän ajatuksiaan tulen myös tässä tutkimuksessani lainaamaan, niiltäösin kuin ne soveltuvat oman tutkimukseni fokukseen.

Osa edellä mainituista lähteistä sivuaa tutkimustani marginaalisesti ja osa taas käsittelee tutkimuksessani käytettäviä teorioita sovelluksineen. Haluan kuitenkin saada mahdollisimman laajan yleiskuvan tutkimusaihetta käsittelevästä kirjallisuudesta sekä teorioista siinä vaiheessa, kun alan muodostamaan omasta tutkimuksestani mallia, jonka tarkoituksena tämä tutkimus toimii. Edellisissä tutkimuksissa tutkimusnäkökulma on pääasiassa ollut deduktiivinen, kun taas omassa tutkimuksessani tarkoituksenani on muodostaa uutta teoriaa pääasiassa aineistolähtöisesti (induktiivisesti), jolloin valmiit teoriat on jätettävä taka-alalle. Deduktiivisuus ilmenee työssäni analyysivaiheessa, jolloin teen lopullisen tulkinnan aineistosta. Tällöin tutkimustani voitaisiin perustellusti kutsua myös abduktiiviseksi tutkimukseksi, molempia lähestymistapoja hyödyntäväksi.

Aiemmat tutkimukset ovat lähestyneet aihetta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta taloudellisesta näkökulmasta, jossa haetaan yrityksille tai taloudellisille toimijoille etua paikallisen asukkaan ja yksilön tietoja hyödyntäen. Poikkeukset jotka edustavat oman tutkimukseni näkökulmaa ovat lähestyneet ongelmaa paikallisten asukkaiden- ja yhteisössä asuvan yksilön näkökulmasta. Itse lähestyn aihetta paikallisuuden kautta yksilön kokemusten ollessa fokuksena.

Yhteistä edellisten tutkimusten kanssa omassa tutkimuksessani on tutkimuksen kohdejoukko, johon tutkimuksen fokus on suunnattu. Taloudellisesta näkökulmasta esitetyt kysymykset,

jotka ovat lähes kaikki määrällisiä tutkimuksia ja on suunnattu isolle kohdejoukolle (strukturoidut), antavat vastaajalle marginaalisen mahdollisuuden tuoda esiin vastauksia, jotka edustavat muuta kuin, mitä tahdotaan tutkimuksella tuoda esille. Strukturoitu kysely ohjaa tavallaan vastaajaa antamaan tiettytyyppisiä vastauksia. Sen sijaan omassa tutkimuksessani ääni annetaan (laadullinen) vastaajalle, joka voi tuoda esille syvempiä ajatuksiaan ilman, että niihin vaikutetaan kysyjän toimesta yksipuolisesti. Tässä tutkimuksessa tavallaan tulen luomaan vastaajan kanssa yhteistä todellisuutta yhteisen vuorovaikutuksen kautta.

Tutkijan objektiivisuus on mielestäni omassa tutkimuksessani avoimempaa, joskaan täydelliseen tutkijan puolueettomuuteen tuskin päästään. Ainahan tutkija kuitenkin joutuu lopuksi tulkitsemaan ja analysoimaan vastaajan tuottamaa aineistoa omista lähtökohdistaan ja oppineisuudestaan käsin. Tutkija myös päättää viimekädessä molemmissa tapauksissa siitä, mitä tutkimuksessa tuodaan esille, ja mitä jätetään pois. Sanotaan, että isolle joukolle tehty määrällinen tutkimus edustaa paremmin koko kohdejoukkoa eli on paremmin yleistettävissä, kuin mitä on laadullisen tutkimuksen tapauksessa, jossa kohdejoukko on yleensä hyvin pieni. Itse näen yleistettävyyden hieman eritavalla näiden kahden välillä. Ajatellaan vaikka, että yksilön identiteetti syntyy ympäröivän yhteisön vaikuttaessa henkilöön, jolloin yhteisön yhteisesti hyväksymät arvot, säännöt ja oikeudenmukaisuus muokkaavat vahvasti yksilön ajatusmaailmaa ja ohjaavat hänen toimintaansa. Näin ajateltuna voisin nähdä yksilön myös vastauksillaan peilaavan jossain määrin yhteisön yhteistä näkemystä, joka on yhteisillä arvoilla ja koodistolla latautunut.

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja metodologiset valinnat

Tutkimusstrategialla tarkoitetaan niitä periaatteellisia valintoja, jolla tutkimus on tarkoitus toteuttaa. Tutkimusstrategia on tutkimuksen menetelmällisten ratkaisujen kokonaisuus, joka ohjaa tutkimuksen menetelmien valintaa ja käyttöä sekä teoreettisella että käytännöllisellä tasolla. Tutkimusstrategian käsite on hyvin laaja ja sitä määritellään menetelmäkirjallisuudessa eri tavoin. Tutkimusstrategioista voidaan jäsentää sekä laajempia että suppeampia periaatteellisia valintoja. Tässä tutkimuksessa tutkimusstrategialla ymmärretään tutkimuksen toteutusta ohjaavana periaatteena.

Tapaustutkimukseksi kutsutaan tutkimusstrategiaa, jossa tarkoituksena on tutkia syvällisesti vain yhtä tai muutamaa kohdetta tai ilmiökokonaisuutta. Tutkimustani voidaan perustellusti kutsua tutkimusstrategialtaan tapaustutkimukseksi, jolloin se Koppa tietokannan (2013) mukaan ymmärretään jollain tavoin rajautuneeksi omaksi kokonaisuudekseen tai yksikökseen. Tapaustutkimuksessa pyritään tuottamaan valitusta tapauksesta yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tapaustutkimusanalyysi ei siis pyri yleistettävyyteen sellaisin keinoin kuin esimerkiksi survey-tutkimus, mutta pyrkiessään ymmärtämään ja tulkitsemaan syvällisesti yksittäisiä tapauksia niiden erityisessä kontekstissa, se hakee tietoa ilmiöön liittyvän toiminnan dynamiikasta, mekanismeista, prosesseista ja sisäisistä lainalaisuuksista sellaisella tavalla, että tutkimuksen tuloksilla voidaan osoittaa olevan laajempaa sosiokulttuurista merkitystä ja siten jonkinlaista yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä. Tutkimusstrategiana tapaustutkimus on väljästi määrittävä, ja sitä voidaan toteuttaa monen eri analyysimenetelmän avulla. Tutkimuksessa voidaan yleisesti puhua tapauksista (case), joilla viitataan yksittäisiin tutkimuskohteisiin, jotka yhdessä muodostavat tutkimuksen keskiössä olevien tutkimuskohteiden suppeaan joukkoon (Koppa, 2013.)

1.1.1 Yksilön kokemukset narratiiveina tutkimuksen kohteena

Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää tarinallisen lähestymistavan tarjoamia mahdollisuuksia yksilön ja matkailun välisien suhteiden tutkimukselle. Matkailun vaikutukset voidaan nähdä yksilön identiteetin rakentumisen välineenä. Alueellisella identiteetillä tarkoitan tässä tutkimuksessa tunteita ja merkityksiä, joita ihminen paikkoihin ja alueisiin liittyy ja jotka ilmentävät kokemus-suhdetta kokijaan. Tällöin laajemmassa mittakaavassa voidaan ajatella tutkielman tarkoituksen olevan ymmärryksen lisäämisen moniulotteisista kulttuurien välisistä kohtaamisista sekä suhteesta ihmisen ja ympäristön välillä.

Monitieteisestä lähestymistavasta huolimatta tulen tässä tutkimuksessa painottamaan Shotterin (1993) postmodernia sosiaalista konstruktivismia. Konstruktivismi ja postmoderni-ajattelu voidaan liittää toisiinsa niin, että molemmissa painotetaan kerronnallisuutta ja kirjoittamalla tuotettua todellisuutta ilmiöstä. Lisäksi molemmissa painotetaan maailman sosiaalista rakentumista, jossa keskeisellä sijalla ovat arki ja paikallisuus. Sosiaalinen konstruktivismi tarkoittaa, että tutkija on sisäistänyt näkemyksen, jossa kaikki ihmisen toiminta on tarinallista ja vertauskuvallista. Nimensä mukaisesti sosiaalisen konstruktivismin

näkökulmassa sosiaalinen todellisuus ja itsensä suhde toiseen määrittyvät toistuvasti muuttuvissa sosiaalisissa tilanteissa puheenvuorojen ja tekojen välityksellä. Kieli tarjoaa työkalun ymmärtää toisia. Sanat eivät ole vain asioiden, esineiden ja ilmiöiden nimiä vaan työkaluja. Miten ja missä tilanteessa puhumme, on yhtä tärkeitä, kuin mitä puhumme. (Shotter, 1993, s.2-22; Liikan, s. 28 mukaan.)

Aineistonhankintamenetelmillä tarkoitetaan tapoja, joilla tutkimuksen empiirinen aineisto kootaan tutkijan käyttöön. Tutkimusaineistot voivat olla hyvin monenmuotoisia ja siten myös aineistonhankintamenetelmiä on erilaisia. Aineistohankintamenetelmiin vaikuttaa se, miten aineistoa on tarkoitus tutkimuksessa hyödyntää. Tietynlaiset aineistot sopivat tietynlaisiin ongelmanasetteluihin ja vastaavasti tietynlaisia aineistoja on luontevaa analysoida tietyillä analyysimenetelmillä. Aineistonhankintamenetelmistä voidaan jäsentää sekä laajempia että suppeampia periaatteellisia valintoja. Kun tutkimuksen tavoitteena on selvittää ihmisten kokemusta, käsitystä tai tapaa kuvata jotakin ilmiötä, tutkimusaineisto voidaan koota vapaamuotoisen kirjoitus- tai kerrontapyynnön avulla. Valittuja ihmisiä pyydetään kirjoittamaan tai kertomaan kertomus ilmiöstä, joka on tutkimuksen kohteena. Eräs erityinen kertomuksen laji on omaelämäkerta, jossa kertoja kertoo omaan elämäänsä liittyvistä tapahtumista ja kokemuksista. Tiettyyn teemaan, kuten vaikkapa taiteeseen, yksinäisyyteen, sotaan tai lapsuuteen, liittyviä kertomuksia kutsutaan teemaomaelämäkerroiksi (Koppa, 2013.) Tässä tutkimuksessa punaisena lankana toimivat matkailuun liittyvät kertomukset.

Ensisijaisena tutkimusaineistona tulen käyttämään tässä tutkimuksessa tutkittavan omia kertomuksia, niin kuin hän ne itse muistaa. Haastatteleamalla kerätyn aineiston hankkimiseksi tutkittavaa oli vaikea saada, kun hän omasta mielestään tuottaa tarvittavan aineiston paremmin kirjoittamalla tekstiä. Kirjoittamiseen luonto on antanut hänelle oikeat välineet – pohdinnan taidon ja kynän jolla tuottaa värikästä ja elävää tekstiä. Tutkimuksen edetessä tulen tekemään tarkentavia kysymyksiä tarpeen mukaan. Niskakosken & Taskisen (2012) tuottamaa historiikkiä Äkäslompolon kylän arkielämästä tulen käyttämään apuna tutkimuksessani. Historian tiedostaminen saattaa olla hedelmällistä tutkimuksen ilmiön paremman ymmärtämisen kannalta.

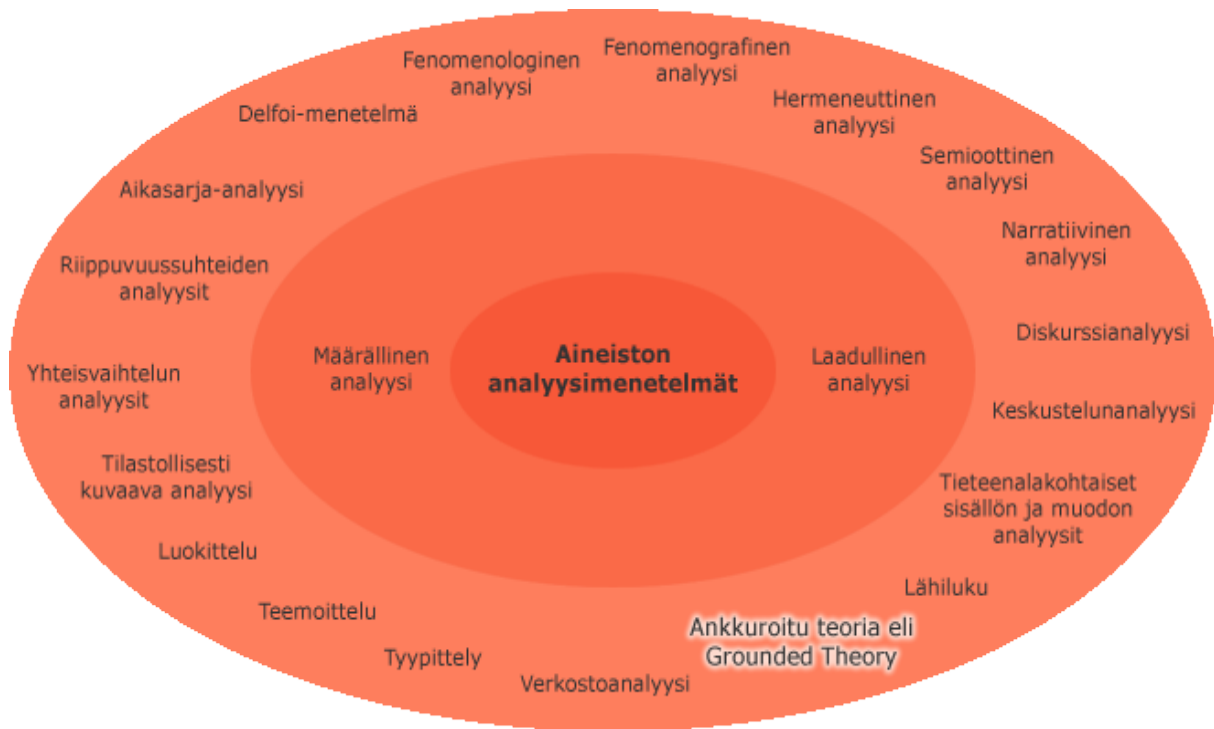
Eri tavoista lähestyä aineistoa näkisin juuri narratiivisen menetelmän soveltuvan omaan tutkimukseeni parhaiten. Olen taipuvainen pohtimaan ja käyttämään aikaa aineiston sisällön ymmärtämiseksi, ilman paineita tai kiireen tuntua. Tutkijana haluan antaa myös tutkittavalle

(informantille) mahdollisuuden pohtia rauhassa tuottamaansa aineistoa jolloin sen hyödynnettävyys tutkimuksen osalta paranee. Tässä tutkimuksessa haluan korostaa tutkittavalle luonteenomaisen aistikanavan (kirjoittamisen) käyttöä tutkimusaineiston tuottamisessa. Tarinallinen lähestymistapa tarkoittaa tapaustutkimuksessa sitä, että testataan tarinallista oletusta siitä, että yksilö elää ja konstruoi elämäänsä jatkuvasti elämäntarinan muotoon. Jos, halutaan päästä yksilön näkemyksiin kiinni esimerkiksi juuri kokemusten omaksumisesta, on tarinallinen haastattelu tähän paras lähestymistapa.

1.1.2 Grounded theory – metodologia

Ankkuroidun teorian eli grounded theoryn tavoitteena on tuottaa empiiristä aineistoa tutkimalla teoriaa tai käsitteellisiä malleja aihepiiristä, josta ei ole vielä tuotettu jäsenneilyä tietoa tai josta ei ole olemassa vakiintuneita teorioita. Grounded Theory -niminen tutkimuksen strategia ja analyysimenetelmä on suomennettu ankkuroiduksi teoriaksi, joskus myös aineistopohjaiseksi teoriaksi. Usein suomenkielisissäkin teksteissä käytetään menetelmän englanninkielistä vastinetta. Nimestään huolimatta kyseessä ei ole varsinaisesti teoria vaan laadullinen tutkimusmenetelmä. Ankkuroidun teorian aineistot voivat olla monenlaisia laadullisia aineistoja. Ankkuroidun teorian käsitettä käytetään paikoin väljästi kuvaamaan aineistolähtöistä tutkimusta. Toisaalta käsitteellä voidaan tarkoittaa tarkasti ankkuroidun teorian analyysimenetelmiin kiinnittyvää tutkimusta. Analyysissa kohteeseen liittyvää dataa pyritään käsitteellistämään ja luomaan suhteita dataan liittyvien käsitteiden välille. Analyysissa hyödynnetään menetelmään kuuluvia koodauskäytäntöjä ja käsitteitä (Koppa, 2013.)

Tietynlaisten ongelmien ratkaisemiseen on mielekästä ja luontevaa valita tietynlaiset analyysimenetelmät. Vaikka analyysimenetelmät ovat tutkimuksen menetelmällisiä valintoja, niihin liittyy kuitenkin myös teoreettisia lähtökohtaoletuksia. Nämä lähtökohtaoletukset noudattavat tieteenfilosofisiin suuntauksiin kytkeytyviä tiedon tuottamisen teorioita. Analyysimenetelmien perusjaotteluna voidaan pitää jakoa määrälliseen ja laadulliseen analyysiin. Kehällä (ks. kuva 1) vasemmalla olevat analyysimenetelmät ovat tyypillisiä määrällisiä menetelmiä, kun taas oikealla ja kehän ylä- ja alaosassa olevat menetelmät ovat tyypillisesti laadullisia. Toisaalta useat analyysimenetelmät voivat asettuvat määrällisten ja laadullisten analyysitapojen välimaastoon (Koppa, 2013.)

Kuva 1. Aineiston analyysimenetelmät. Lähde: Koppa – Jyväskylän yliopiston oppimateriaalitietokanta, 2013.

Grounded teoria on maailmalla yksi käytetyimmistä malleista laadullisessa tutkimuksessa, tunnetuksi sen ovat tehneet Barney G. Glaser ja Anselm Strauss vuonna 1967. Malli on myöhemmin erottautunut Glaserilaiseen ja Straussilaiseen koulukuntiin, joilla molemmilla on omat kannattajansa. Heidän alkuperäinen tarkoituksensa oli saada aikaiseksi metodi, joka olisi vastakkainen teoriasta johdetuille tutkimusongelmille. Teoriasta johdettuna tutkimus ei heidän mukaansa ensisijaisesti synnytä uusia teorioita ja käsitteitä vaan pyrkii todentamaan asioita, jotka ovat jo tiedossa. Menetelmän avulla tutkimuksen tavoitteena oli muodostaa uusia käsitteitä, käsitejärjestelmiä, täsmentää aikaisempia käsitteitä ja löytää aineistosta ydinkäsite, joka kuvaa aineistoa. Grounded teorian syntyhistoria merkitsi harkittua paradigman muutosta tutkimuksen alueella (Koskennurmi-Sihvonen, 2007.)

Grounded Theory (GT) on Koskennurmi-Sihvosen (2007) mukaan:

1) **tutkimusstrategia**, joka edellyttää sitoutumista tietynlaiseen etenemiseen

2) **tutkimusmenetelmä**, aineiston analysointimenetelmä, jota käytetään varsinkin laadullisten tutkimusten osana. Tässä jälkimmäisessä merkityksessä GT tarkoittaa hänen mukaansa melkein samaa kuin laadullisen aineiston analysointi yleensä.

Edelleen Koskenniemi-Sihvosen (2007) mielestä nimessä ”grounded” on ikään kuin lyhenne siitä ajatuksesta, että teoria on aineistolla perusteltu. ’Theory’ tietenkin hänen mukaansa tarkoittaa teoriaa, mutta siitä ei pidä päätellä, että kaikki mitä menetelmällä tuotetaan, ilman muuta täyttäisi teorian kriteerit ainakaan ankarassa tieteenfilosofisessa mielessä. Teoria-sanaa käytetään moninaisilla tavoilla. Jos Koskenniemi-Sihvon mukaisesti seurataan Barney Glaserin linjaa, joka nimenomaan vastustaa kaikenlaista todentamista, voisi sanoa, että analyysin tuloksena on malli, joka saattaa saavuttaa teorian statuksen, jos se saa vahvistusta myöhemmissä tutkimuksissa. Opinnäytetyön tekijöiden käytössä GT on ollut lähinnä laadullisen aineiston analysoinnin johtolanka. Jos analyysin tulokset jäsennetään hyvin, pienenkin tutkimuksen tuloksena voi olla käsitteellinen malli tutkitusta ilmiöstä (Koskenniemi-Sihvonen, 2007.)

Tesch (1990, s.72–73) on tyypitellyt 26 kvalitatiivisen tutkimuksen lajia neljään päätyyppiin ja jaotellut ne edelleen yksityiskohtaisempiin alaluokkiin tutkimuksen mielenkiinnon kohteen mukaisesti. Teschin mukaan grounded theory -tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena on säännönmukaisuuksien etsiminen (pääluokka: the discovery of regularities) sekä elementtien tunnistaminen ja kategoriointi sekä niiden suhteiden tutkiminen (alaluokka: identification and categorization of elements, and exploration of their connections; ks. myös Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, s.166–167). Teschin luokituksen tarkastelu voi selkiyttää aineistopohjaisen teorian kehittämisestä kiinnostuneen tutkijan ajattelua, varsinkin, kun lisäksi tarkastelee Teschin (1990, 98–99) analyysityyppien ryhmittelyä. Teschin mukaan grounded theory -analyysissa painottuu teorian kehittäminen, kun taas mm. symbolinen interaktionismi ja fenomenografia ovat kuvailevia, mutta enemmän teoriaorientoituneita kuin eri etnografiset lähestymistavat tai fenomenologia. Hänen mukaansa evaluaatio- ja toimintaorientoituneet tutkimustyyppit (mm. toimintatutkimus) painottavat ongelman ratkaisua ja ovat vähiten kiinnostuneita teorian kehittämisen analyysistä. Teschin (1990, 98–99) laadullisen analyysin luokittelun logiikkaa seuraamalla teorian kehittämisestä kiinnostunut tutkija päätyy väistämättä ”theory-building” -luokan tarkasteluun ja grounded theory -lähestymistavan pohtimiseen.

1.1.2.1 Grounded-teorian sovellettavuuden ehtoja

Glaser ja Strauss ovat grounded theoryn kehittämisestä alkaen painottaneet metodologiansa soveltuvuutta sellaisille tutkimusalueille, joista on vähän olemassa olevaa teoriaa. Heidän mukaan grounded theory -metodologian kaltaista tutkimusta pidetään erityisen tärkeänä ja sopivana niille tutkimusalueille, joista ei ole riittävästi tietoa tai joihin halutaan tuoda uutta näkökulmaa. Grounded theory -metodologiaa ei ole kehitetty aikaisempien teorioiden testaamiseen.

Strauss ja Corbin (1990) hyväksyivät sen, että empiiriseen vaiheeseen valmistautuva tutkija voi alustavan tutkimusongelman pohjalta tutustua olemassa olevaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Tutkijan kuitenkin pitää mennä heidän mukaansa tietojenkeruuseen kentälle ilman varsinaista teoriaa. Glaser ja Strauss (1967) pitivät erityisen tärkeänä, että tietojenkeruu tapahtuu mahdollisimman avoimena. Mikäli tutkijalla olisi aikaisemmista tutkimuksista nousevia oletuksia, ne saattaisivat johtaa hänen huomionsa pois siitä, mitä kentällä todella tapahtuu.

Tutkija ei voi olla koskaan täysin avoin, sillä sekä luonnollinen tiedonhalu että tutkimussuunnitelman tekeminen pakottavat hänet lukemaan tutkimuskohdetta koskevaa kirjallisuutta. Näin tutkija ei mene kentälle ilman teoriaa, vaan hänellä on mielessään tutkimuksen ajatus. Grounded theory on kuitenkin suunniteltu aineistosta nousevien ilmiöiden ja sosiaalisten prosessien pohjalta induktiivisen teorian tuottamiseen. Tämä deduktiivisuuden ja induktiivisuuden kysymys on viime vuosina noussut grounded theory -metodologian kehittäjien välisessä keskustelussa keskeiseksi kysymykseksi (Suistola, 2001, 66.)

Grounded theorya on aineistolähtöinen metodi jossa lähdetään liikkeelle kerätystä aineistosta. Tutkijan aiempaa kokemusta ja teoreettista ymmärrystä on mahdotonta sulkea kokonaan pois käytöstä. Molemmat vaikuttavat väistämättä jossain määrin analyysiin. Tutkimuksella on vaarana jäädä irralliseksi aiemmista tutkimuksista ja tieteellisistä keskusteluista, jos sitä ei kytketä niihin millään tavalla, vaan pitäydytään ainoastaan puhtaassa aineiston analyysissa. Induktiivisuuden sijaan grounded teoriassa voidaankin puhua induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn välimuodosta, abduktiosta (ks. Dey, 2004, s.90–92; Eskola & Suoranta, 2000, s.79–83). Abduktiossa päärooli on tutkijan ajattelulla, mutta siinä hyväksytään se, että ajattelu ja päättely eivät synny tyhjiössä ilman minkäänlaista teoreettista välineistöä ja vihjeitä. Tämän seikan ymmärtäminen on tutkimuksen tekemisessä keskeistä: tulokset ovat aina

kontekstisidonnaisia ja subjektiivisuus on väistämättä läsnä tutkimuksessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Tämän tutkimuksen empiirisessä vaiheessa tulen käyttämään pääasiassa (glaserilaista) induktiivista päättelyä ja teorian tuottamiseen alkuperäisen grounded theory -metodologian mukaista (straussilaista) induktiivis-deduktiivista päättelyä, jotka mielestäni parhaiten soveltuvat yhdessä käytettäväksi tässä tutkimuksessa. Tällöin voidaan myös puhua abduktiosta, jossa päärooli on tutkijan ajattelulla, mutta siinä hyväksytään se, että ajattelu ja päättely eivät synny tyhjiössä ilman minkäänlaista teoreettista välineistöä ja vihjeitä.

Päälähteinä grounded teorialtutkimuksessani olen käyttänyt vuonna (1990) ilmestynyttä Straussin & Corbinin kirjaa Basics of qualitative research sekä Glaserin & Straussin (1967) alkuperäisteosta, jotka yhdessä johtivat grounded theory -metodologian ymmärtämiseen sekä induktiivisena aineistopohjaisen teorian tuottamisen metodologiana että deduktiivisesti olemassa olevasta teoriasta johdettujen kategorioiden mahdollistavana metodologiana. Glaserin (1978) Theoretical Sensitivity: Advances in the methodology of Grounded Theory kirjan (Ex Libris) painos, jonka sain ohjaajaltani Antti Haahdilta käyttööni, oli myös korvaamaton lisä tutkimukseeni teoreettisen herkkyyden ymmärtämiseksi. Koskennurmi-Sivoseen (2007) viitaten

”teoreettinen herkkyys auttaa tutkijaa käyttämään henkilökohtaista ja ammatillista kokemusta sekä kirjallisuutta luovasti. Teoreettinen herkkyys on kykyä nähdä se, mikä on tärkeää aineistossa ja tulkita se oikein, antaa sille merkitys, niin että ilmiöstä syntyy ymmärrys. Hyvä teoria syntyy luovuuden ja työelämässä ja opiskelussa saatujen taitojen vuorovaikutuksesta.”

1.1.2.2 Analyysin tekeminen käytännössä

Grounded teoriassa koodaus on keskeisessä asemassa. Koodauksella tarkoitetaan aineiston käsitteellistämistä, pilkkomista ja uudelleen muotoilemista tai jäsentämistä. Mainitut operaatiot ovat olennaisia aineistoon pohjautuvassa teorian muodostuksessa ((Strauss & Corbin, 1990, s.116). Aineistosta voi tehdä ainakin kolmenlaista koodausta: 1) avointa koodausta, 2) aksiaalista tai akselikoodausta ja 3) selektiivistä koodausta. Lyhyesti ja yksinkertaistaen esitettynä ensimmäisenä analyysiaskeleena on tehdä avointa koodausta. Siinä tutkija tekee tutkittavien alkuperäisten ilmausten perusteella sisällöllisiä koodeja.

Koodaamisen tarkkuus riippuu mm. tutkijasta ja tutkimuksen tarkoituksesta – litteroitua

tekstiä voi koodata esimerkiksi rivi riviltä tai kappale kappaleelta. Toisessa vaiheessa luodaan avoimen koodauksen pohjalta tarkennettuja kategorioita. Tässä vaiheessa koodaaminen tapahtuu keskeisiksi valittujen elementtien, "akselien", ympärillä. Tavoitteena on syventää kutakin kategoriaa samalla tapaa kuin yleensäkin analyysissä syvennetään teemoja. Kolmantena vaiheena tai osana kootaan koko aineiston anti teoriaksi eli etsitään aineiston juoni tai punainen lanka; tutkimuksen ydinkategoria, johon liitetään myöhemmin muita luokkia (Strauss & Corbin, 1998, s.119–120.) Prosessi alkaa avoimella koodauksella ja mitä pidemmälle siinä edetään, sitä keskeisimmäksi selektiivinen koodaus tulee. Grounded teoriassa siis tiivistetään aineistoa vaihe vaiheelta - pienistä yksittäisistä havainnoista ja koodauksista kuljetaan kohti suurempaa kokonaisuutta, teoriaa tutkittavasta aiheesta.

Koodaamiseen sisältyy jatkuva ilmiön ja tapausten vertailua. Aineistosta konstruoidaan käsitteitä ja koodeja ja näiden välisiä suhteita analysoidaan ja vertaillaan. Tehtyjä kategorisointeja verrataan aiemmin tehtyihin ja pohditaan, sopivatko uudet käsitteet vanhoihin vai tuleeko muodostaa uusi luokka. Yleensä koodeja ja luokkia hahmotellaan hierarkkisesti nimeten yläkoodeja, niille rinnasteisia koodeja sekä yläkoodeille alisteisia ja niihin kytkeytyviä alakoodeja. Vertailujen edetessä kuljetaan koko ajan empiiriseltä tasolta kohti teoreettisempaa käsitteellistämistä. Havainnoista, koodauksista, heränneistä kysymyksistä ja ideoista tehdään prosessin yhteydessä muistiinpanoja, "memoja". Huomiot täydentävät ja selittävät muodostettuja koodeja ja niitä voidaan hyödyntää analyysin auki kirjoittamisessa (Strauss & Corbin, 1998, s. 145–149.) Kirjallisuutta otetaan yleensä mukaan vasta sen jälkeen kun vertailevan metodin avulla on päästy aineiston alustavaan jäsenyykseen – sitten, kun aineisto "antaa luvan" perehtyä kirjallisuuteen (Martikainen & Haverinen, 2004, s.134).

Seuraavassa esimerkit koodauksen eri vaiheista Koskennurmi-Sivosta (2007) mukailten:

Avoim koodaus

= ensimmäisen vaiheen käsitteellistäminen (Oletetaan nyt, että tulkitsija lukee tekstiksi kirjoitettua aineistoa, mikä on ehkä yleisintä.)

– Datasta tulee esiin seikka, joka tulkitaan ja sille annetaan käsitteellinen nimi = ilmaus, joka kuvaa esiin tullutta asiaa yleisemmällä tasolla.

- Jos datasta tulee esiin samantapainen asia eri tavoin ilmaistuna, se voidaan koodata samaan kategoriaan, samaan käsitteeseen kuuluvaksi.
- Kategorioille siis annetaan käsitteellinen nimi, joka voi tulla tutkimuskirjallisuudesta, muusta ammattiasiantuntemuksesta tai se voi olla aineistopohjainen eli in vivo -nimitys.

Aksiaalinen koodaus (axial coding)

- Tässä vaiheessa luodaan yhteydet edellisessä vaiheessa saatujen käsitteiden/kategorioiden välille.
- Tutkija havaitsee samaan ilmiöalueeseen liittyvät yhteydet, syy-yhteydet, väliintulevat yhdistävät tekijät, jne.
- Keskeistä on huomata, mitkä ylemmän tason käsitteet luonnehtivat avoimessa koodauksessa luotuja käsitteitä.
- Vaikka vaiheet tässä esityksessä ovat peräkkäin, käytännössä asiat tapahtuvat tutkijan mielessä ainakin osittain samanaikaisesti (Koskennurmi-Sihvosen, 2007.)

Selektiivinen koodaus

= ydinkategorian (core category) valinta (löytäminen) ja sen suhteuttaminen muihin kategorioihin

- suhteiden validointi
- niiden kategorioiden kehittäminen, jotka näyttävät puutteellisilta.

Ydinkategoria = ilmiön keskeisin osa, johon muut kategoriat integroituvat.

Useissa eri yhteyksissä korostetaan sitä, että Grounded teoria-tutkimusprosessissa pitäisi löytyä vain yksi ydinkategoria, joka kokoaa yhteen kaiken muun. Visualisointi ei ole Koskennurmi-Sihvosen (2007) mukaan grounded teoria-tutkimuksen raportoinnille välttämätöntä, mutta se kyllä saattaa havainnollistaa sitä, miten tutkija ilmiön jäsentää. Tutkimusten visualisoinneista ei hänen mukaansa käy ilmi ainoastaan se, millaisesta ilmiöstä on kysymys. Se kertoo myös siitä, miten tutkija on tulkinnut ydinkategorian olemuksen tai onko hän löytänyt sitä ollenkaan. Samoin visualisointi saattaa kertoa siitä, miten

dimensionalisuus on tulkittu, tai siitä, että ilmiöstä ei ainakaan ao. aineiston avulla ole dimensioita löydettävissä (Koskennurmi-Sihvosen, 2007.)

Viimeisenä vaiheena on Koskennurmi-Sihvosen (2007) mukaan teorian (mallin, tulkinnan) sitominen aineistoon (grounding).

- Verrataan teoriaa aineistoon.
- Tunnistetaan teoriaan sopimattomien tapaukset ja jäljitetään syyt.
- Täydennetään puutteellisia kategorioita.

Tässä tulee Koskennurmi-Sihvosen (2007) mukaan esille laadullisen aineiston mainio ominaisuus ja tutkimuksen joustavan etenemisen mahdollisuus. Aukkoja voi täydentää eri vaiheissa, voi muuttaa suuntaa ja terävöittää analyysia. Tämä ei tarkoita hänen mielestään sitä, että tutkija tekisi lopputuloksen mieleisekseen olemalla ”joustava”. Falskin tutkimuksen voi tehdä millä menetelmällä tahansa. Kysymys on siitä, että huomattuihin puutteisiin ei tarvitse jäädä jumiin, vaan niistä voi ottaa opikseen ja ryhtyä täsmentämään työtään valvutuneemmalla tavalla. Rehellinen tutkija pitää silti kaikki aineistossa olevat elementit mukana (ellei päättä rajata tutkimuskohdetta toisin), sillä keskeistä on se, että yksikin päinvastainen tapaus kumoaa käsitteellistyksen. Mitään ei tiputeta yli poikkeamana säännöstä. Numeerisessa aineistossa, joissa etsitään esim. yleisyyttä ja todennäköisyyttä, poikkeamia ei problematisoida samalla tavalla kuin tässä. Yleisyyden aste kerrotaan sitä varten kehitetyillä tunnusluvuilla. Grounded teoriassa tutkijan asia on muuttaa kuvausta, jakaa syntymässä oleva kategoria uudelleen osiin tai muuttaa ilmiön käsitteellistä nimeämistä siten, että kaikki aineistossa olevat seikat tulevat mukaan (Koskennurmi-Sihvonen, 2007.)

Ennakkoon laadittuja hypoteeseja ei käytetä. Itse asiassa tutkija voisi ääritapauksessa mennä Glaserin (1978, s.16) mukaan mihin vain ja kuunnella ketä vain, koska relevantti ongelma kirkastuu hänen mielestään hyvin pian. Täydellinen avoimuus ei aina ole Glaserin mukaan helppoa toteuttaa ja usein tutkijat kokevatkin miellyttävämpänä, että heillä on jonkinlaiset valmiit kysymykset ja/tai yleinen ongelma-alue, jota he ryhtyvät tutkimaan. Tämä on tietenkin vähemmän kuin täydellinen avoimuus, mutta riittää mahdollistaakseen emergoitumisen. (Glaser, 1978, s.37, s.44–45; Glaser, 1998, s.120.)

Tämän jälkeen tehtävät aineiston hankinnat perustuvat Glaserin (1978) mukaan jatkuvan vertailun menetelmään. Koodauksen myötä selviää, mitä olisi kysyttävä ja millaista aineistoa kerättävä jatkossa. Glaserin (1978) mielestä ei ole tarkoituksenmukaista kerätä samankaltaista aineistoa uudelleen ja uudelleen kysyen samanlaisia kysymyksiä. Aineiston keruu tulisi rajoittaa hänen mielestään minimiin. Teoreettista otantaa jatketaan niin kauan kunnes kaikki kehitetyt kategoriat on saturoitu. (Glaser, 1978, s.44–49; Glaser, 1992, s.101–102; Glaser 1998, s.157–159.)

Ydinkategoria eroaa muista kategorioista siinä, että sen saturoituminen vie Glaserin mukaan pidemmän ajan. Se esiintyy useasti aineistossa ja se on keskeinen siten, että sillä on yhteyksiä moniin muihin kategorioihin. (Glaser, 1978, s.95–96). Aineistosta emergoituva ydinkategoria on Glaserin mukaan usein sosiaalinen perusprosessi. Sosiaalisia perusprosesseja on hänen mielestään kahdenlaisia: sosiaalipsykologisia ja sosiaalis-strukturaalisia. Sosiaalipsykologinen prosessi on esimerkiksi joksikin tuleminen tai henkilöityminen. Sosiaalis-strukturaalinen liittyy johonkin sosiaaliseen rakenteeseen, joka on prosessissa esimerkiksi kasvamassa tai rappeutumassa. Tällaisia prosesseja ovat esimerkiksi keskittäminen ja hajauttaminen. Ne voivat esiintyä yhdessäkin, mutta yleensä niin, että sosiaalipsykologinen prosessi ei tarvitse sosiaalis-strukturaalista tullakseen ymmärretyksi, mutta sosiaalis-strukturaalinen tarvitsee sosiaalipsykologisen tullakseen ymmärretyksi (Glaser, 1978, s.102.). Monet pitävät sosiaalista perusprosessia grounded teoria – metodologian ainoana tavoitteena. Kuitenkin se on vain yksi monista mahdollisuuksista teoreettisesti koodata ja käsitteellistää ydinkategoria

1.1.2.3 Memot ja lajittelu

Tutkija tekee koko prosessin ajan muistiinpanoja. Ne voivat olla hyvin vapaamuotoisia ja ne on tarkoitettu vain tutkijan omaan käyttöön. Muistiinpanojen tarkoituksena on auttaa tutkijaa pitämään analyysiprosessi hallinnassa. Prosessin kuluessa tutkijan mieleen nousee ajatuksia ja ideoita, joiden kirjaaminen on välttämätöntä niiden muistamiseksi. Muistiinpanot auttavat nostettaessa kategorioiden käsitteellistä tasoa, syntyviä kategorioita kehitettäessä ja mahdollisten hypoteesien muodostamisessa. Vaativa vaihe on, kun kategorioiden yhteyksiä pyritään hahmottamaan. Muistiinpanoista tutkija voi löytää ajatuskulkujaan, joita voi hyödyntää ”lopullisen” oivalluksen saavuttamiseksi. Muistiinpanot elävät jatkuvan vertailun prosessin mukaan. Lopulta nekin saavuttavat saturaation ja ne ovat valmiita lajiteltaviksi ja

auki kirjoitettaviksi. . Myös muistiinpanojen kirjoittamisessa pitäisi varoa aineiston pakottamista. (Glaser, 1978, s.83–92; Glaser, 1998, s.177–186.)

Lajittelu on teorianmuodostamisprosessissa viimeinen vaihe, ja se vaatii tutkijalta luovuutta. Siinä kulminoituu pitkällinen työ, joka on tehty empirian käsitteellistämiseksi. Siinä tulee testattua, kuinka hyvin tutkija jatkuvan vertailun menetelmän toteutti. Tutkija lajittelee prosessin aikana kertyneet muistiinpanot. Ne integroituvat käytännöllisesti katsoen itsestään ja jokainen muistiinpano sopii johonkin kohtaan. Mikään ei ole poisheitettävissä, mutta relevanttius vaihtelee. Tutkija voi jättää pois kuitenkin jotain sellaista, mikä ei ole kovin kekseistä syntyvän teorian kannalta. Lajittelun avuksi on esitetty yksitoista ”sääntöä”, jotka auttavat hahmottamaan ja käytännössä toteuttamaan lajittelun (Glaser, 1998, s.187–192.)

Tutkimusasetelmaa arvioitaessa on otettava huomioon kaksi asiaa, jotka on huomioitava paitsi tutkimustulosten tulkinnan näkökulmasta, niin myös tutkimuseettisestä näkökulmasta. Jos tutkimuksen tuloksena emergoituu typologia, niin tärkeää on erottaa se, että tutkimuksessa ei tulkita yksittäistä ihmistä, vaan tarkoituksena on tyyppillä käyttäytymistä. Näin ei loukata ketään, koska kyse on käyttäytymisen tavoista, ei tietyn ihmisen persoonallisuudesta. Tutkittavilla voi olla ominaisuuksia useasta käyttäytymistyyppistä. Tiettyä tyyppiä ei voida henkilöidä yhteen tutkittavaan (Glaser, 1978, s.69.) Samoin, jos ydinilmionä on sosiaalinen perusprosessi, niin jokaisen kategorian takana on useampia käsitteitä. Kategoriaa ei luoda yhden substantiivisen koodin varaan. Kategorian taustalla olevat substantiiviset koodit ovat yleensä useammalta tutkittavalta poimittuja tai tietyn tutkittavan useammasta kokemuksesta. Näin kenenkään yksittäisen tapa ajatella ei erityisesti nouse esille (Glaser, 1978, s.65.)

1.1.3 Butlerin (TALC) matkailualueen elinkaarimalli

Butlerin (1980) TALC -mallia on käytetty matkailukohteiden kehityksen kuvaamiseen monipuolisesti jo useiden vuosikymmenien ajan. Johtamisen kirjallisuudessa käytetään usein nelivaiheista tuotteen elinkaarimallia, jossa esittelyvaihetta seuraavat kasvu-, kypsyys- ja laskuvaihe (esim. Kotler, 2000, s. 304). Matkailualan kirjallisuudessa kuvataan myös elinkaarimalleja, joissa esittelyvaihetta seuraavat kasvu-, kypsyys-, saturaatio- ja laskuvaihe (esim. Holloway & Robinson, 1995, s.79). Tämä jako helpottaa myös Butlerin matkailualueen elinkaarimallin (1980) vaiheiden ominaispiirteiden hyödyntämistä muun muassa matkailijatypologioiden ja paikallisväestön matkailuun suhtautumisen osalta, vaikka Kauppila (2004) pitääkin eri termien käyttämistä osittain harhaanjohtavana (Hakulinen, Komppula &

Saraniemi, 2007 mukaan). Elinkaarimallia tulkittaessa tulisi Butlerin (2006a, s.18) mukaan kuitenkin tiedostaa, että mallin vaiheiden rajat ovat häilyviä ja eri vaiheet voivat esiintyä osittain samanaikaisesti. Samassakin elinkaaren vaiheessa voi esiintyä eri vaiheille tyypillisiä ominaispiirteitä. Myös Kauppila (1995) korostaa, että muutokset elinkaarella eivät ole niin jyrkkiä, kuin elinkaarimalli antaa ymmärtää. Muutokset tapahtuvat asteittain, eivätkä kaikki muutokset ilmene kaikissa matkailukohteissa välttämättä lainkaan tai ne vaihtelevat kohteesta toiseen. Elinkaarimalli ei aina edes ole Kauppilan mukaan S-muotoinen käyrä (Kauppila, 1995, s.52).

Elinkaarimallin muuttujina toimivat X -akselilla aika ja Y -akselilla matkailijamäärien kasvu (ks. luku 4). Alkuperäiset matkailijatypologiat on myöhemmin evoluution myötä korvattu ajankuvaan sopivimmilla määritteillä. Mallissa on kaikkiaan kuusi kehitysvaihetta: 1) löytymisvaihe (exploration), 2) sitoutumisvaihe (involvement), 3) kehitysvaihe (development), 4) vakiintumisvaihe (concolidation), 5) stagnaatiovaihe (stagnation), jolla tässä tapauksessa tarkoitetaan pysähtyneisyyden tai seisahduneisuuden tilaa matkailukohteen kehittymisen suhteen. Toisin sanoen matkailijamäärät ovat vakiintuneet. Viimeiset vaiheet 6) (rejuvenation / decline) kuvaavat niitä vaihtoehtoja joita matkailukohteella on valittavanaan, kun alueen kestävyys on saavutettu. Butlerin (2011, s. 6) mukaan mallin kuudennen vaiheen ydinajatuksena oli matkailukohteen kestävyys / kantokyvyn (carrying capacity) ylittyminen. Se johtaisi pahimmassa tapauksessa kohteen kilpailuaseman heikkenemiseen (decline) turismin vähetessä, investointien pienentyessä ja alueen kehityksen taantuessa, tai positiivisessa tilanteessa (rejuvenation) se aktivoisi matkailukohteen uuteen kasvuun. Kaikki mahdollisuudet tältä väliltä ovat myös mahdollisia toteutuvia skenaarioita.

Elinkaarimallin mukaan matkailualueet kulkevat kehittyessään tiettyjen vaiheiden läpi. Ensimmäisenä on *löytymisvaihe* (exploration stage), jolloin pieni määrä vierailijoita tekee yksittäisiä matkoja alueelle. Tuolloin matkailukohteessa ei vielä ole varsinaisia tarjottavia palveluita, jolloin paikallisten ja vierailijoiden välinen vuorovaikutus on todennäköisesti runsasta. Matkailulla ei ole vielä merkittäviä vaikutuksia alueen fyysiseen rakenteeseen tai paikallisten asukkaiden taloudelliseen ja sosiaaliseen elämään.

Sitoutumisvaiheessa (involvement stage) vierailut kohteeseen lisääntyvät ja muuttuvat säännöllisemmiksi. Osa paikallisista asukkaista tarjoaa palveluita lähinnä matkailijoille ja

vuorovaikutus vierailijoihin joko lisääntyy tai pysyy korkeana. Matkailumarkkinoilla kohde on jo tunnistettavissa markkina-alueena ja mainontaa aletaan pienissä määrin lisätä.

Kehittymisvaiheessa (development stage) matkailun markkina-alue on selvästi määriteltävissä ja voimistuva mainonta vaikuttaa matkailun lisääntymisen myötä alueen kehittymiseen. Paikallisten asukkaiden mahdollisuus vaikuttaa alueen kehitykseen heikkenee ulkopuolisten investointien ja yritysomistuksien siirtyessä ulkopuolisille. Matkailukohteen vetovoimaisuutta pyritään lisäämään luonnonkohteita ja kulttuurisia nähtävyyksiä parantamalla, joka tuo ”aidon ja autenttisen” rinnalle lisääntyvässä määrin keinotekoisesti tuotettuja attraktioita. Paikallisten asukkaiden keskuudessa saattaa ilmetä vastustusta ympäristömuutoksien lisääntyessä ja alueen omaleimaisuuden vähentyessä.

Vakiintumisvaiheessa (consolidation stage) matkailijamäärien kasvuvauhti hidastuu kokonaismatkailijamäärän jatkaessa kuitenkin edelleen kasvua. Matkailukohde tulee taloudellisesti yhä riippuvaisemmaksi matkailusta saatavista tuloista. Matkailusezonkeja sekä markkina-alueita pyritään laajentamaan akresiivisellä markkinoinnilla ja mainonnalla. Isot yritysketjut ja ulkopuolinen omistajuus hallitsevat palveluiden tarjontaa. Matkailijamäärien lisääntyessä paikallisten asukkaiden vastustus lisääntyy.

Pysähtyneisyysvaiheessa (stagnation stage) matkailijamäärät ovat saavuttaneet / saavuttamassa lakipisteensä ja kohteen kantokyky alkaa olla riskirajoilla tai jopa paikoitellen ylittänyt kantokykynsä, mikä tuo mukanaan sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Matkailukohteena se on saavuttanut vakaan ja arvostetun aseman joskin sitä ei enää mielletä asiakkaiden keskuudessa ”trendipaikaksi”. Markkinointi- ja mainoskampanjoilta vaaditaan lisää näkyvyyttä, jotta majoituksen ylikapasiteetti saadaan käyttöön. Alkuperäiset ”aidot” attraktiot ovat jääneet keinotekoisesti tuotettujen vetovoimatekijöiden varjoon.

Taantumavaiheessa (decline stage) alueen kilpailukyky heikkenee merkittävästi, eikä se pysty enää kilpailemaan uusien ”trendikkäiden” matkailukohteiden kanssa, joiden vetovoimaisuus on suurempi. Alueen vetovoimaisuus ei vedä enää puoleensa uusia matkailijoita ja kohteesta tulee lähinnä viikonloppu- ja satunnaiskävijöiden kohde. Vierailuajat alueelle lyhenevät merkittävästi, joka johtaa majoitus- ym. palveluiden heikkenemiseen. Tämä puolestaan johtaa kierteeseen jossa yritykset hakevat palveluiden kustannuksella parempaa kannattavuutta.

Yrityskonkurssit lisääntyvät ja vaarana on koko matkailutoiminnan loppuminen alueelta. Paikallisten asukkaiden motivaatiosta riippuu mihin suuntaan alueen kehitys jatkaa kulkuaan.

Mahdollisuutena on nähtävä myös *uuden kasvun vaihe* (rejuvenation stage). Tällöin olemassa olevat attraktiot ja vetovoimatekijät tulisi Butlerin mukaan joko muuttaa ajalle sopiviksi keinotekoisuutta lisäämällä tai löytää uusia aiemmin hyödyntämättömiä vetovoimatekijöitä valjastettavaksi matkailun käyttöön. Butlerin (2006a) mukaan on olemassa Niagarin putousten ja Disney Worldin kaltaisia ainutlaatuisia kohteita, joiden vetovoimaisuus on ajatonta. (Butler, 2006a, s. 3–11.)

Suurin osa elinkaaritutkimuksista keskittyy kuvaamaan matkailukohteen kehittymistä elinkaaren eri vaiheissa määrällisin, mitattavissa olevilla menetelmillä. Tässä tutkimuksessa tulen yhdistämään tutkimuksen empiiriset tulokset Butlerin (1980) elinkaarimalliin, jonka Tuulentie & Mettiäinen (2006) ovat omassa tutkimuksessaan kehittäneet. Yhdistämisen tarkoituksena on tutkimuksessa luoda yhteys Kauno K. kokemusten ja Ylläksen (TALC) elinkaarimallin välille, joka viitekehyksenä toimien auttaa ymmärtämään Äkäslompoloon suuntautuvan matkailun sosiokulttuuristen vaikutuksien ja yksilön elinkaaren aikana kokemien vaikutusten välisiä yhteyksiä. Se, miten matkailu on vaikuttanut paikallisen yksilön elämäntapaan, on tutkimuksissa jäänyt vähemmälle huomiolle. Tämän tutkimuksen on tarkoitus osaltaan luoda tieteelliselle vuoropuhelulle mahdollisuus paikata tätä epäkohtaa.

1.2 Äkäslompolon kylän historiallinen kehitys

Tarkoitukseni ei ole esitellä Äkäslompolon kylän koko historiaa, sen ovat jo muut osaltaan tehneet, ja siitä on saatavilla kattava kuvaus Kurkion (2011) sekä Niskakosken & Taskisen (2012) tuottamista erinomaisista tutkimuksista. Ymmärtääkseni Kauno K:n kokemuksia syvällisemmin, haluan tutustua myös matkailun kehityksen kulkuun Äkäslompolossa ennen Kaunon syntymää. Tutkimukseni kannalta tärkeä henkilö ”Kauno K” on nimimerkki henkilöstä, joka toimii informanttina läpi tämän tutkimuksen ja näin ollen myös kokemusten kantaja, jota tutkin. Sanotaan, että ymmärtääksesi nykyhetkeä, on ymmärrettävä historiaa, mistä kaikki on lähtöisin. Niskakosken & Taskisen (2012) tutkimustulokset matkailun kehityksestä ja historiasta Äkäslompolon kylässä ovat tämän tutkimuksen osalta keskeisessä asemassa, painottuen tässä alaluvussa kuvailemaani Äkäslompolon historiaan.

Historiakatsauksen on tarkoitus tuottaa esiyymmärrys Kauno K. kulttuurisesta perimästä, joka

osaltaan auttaa paremmin ymmärtämään niitä valintoja joita Kauno K. on elinaikanaan tehnyt ja joita tutkijana tulkitsen.

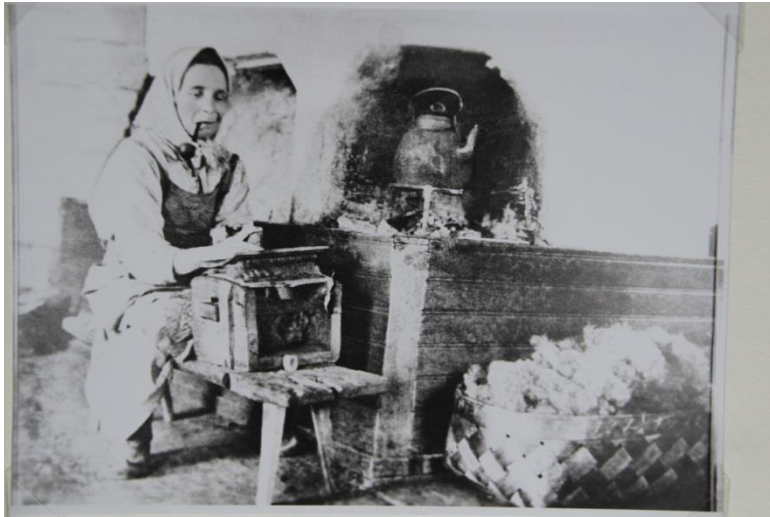
Ennen tulitikkujen aikaa kipinä saatiin kaivamalla esiin nahkaisesta kukkarosta tulukset (taula, piikivi ja tulusrauta). Sen jälkeen iskettiin raudalla piikivestä kipinöitä tervaslastulle tai taulalevyyn – ja pian nautittiin liekkien ikaikaisesta tanssista. Täysikuun aikaan pyyntömiesten kelpasi kulkea keinojaan yötä myöten. Liekin leimahdus yhdistää väsyneen kulkijan Äkäslompolon asentopaikoilla elpyneiden eränkävijöiden vuosituhantiseen ketjuun (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.7.)

Historia alkaa Äkäslompolon kylän ensimmäisestä vakinaisesta asukkaasta vuonna 1748 ja jatkuu neljän savun eli talon (1870) poikki aina 1950-luvulle, jolloin tämän tutkimuksen kannalta tärkeä henkilö Kauno K. syntyi (1956) Äkäslompolon kylään kanta-asukkaan jälkeläisenä (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.10).

Porosaamelaiset tulivat Äkäslompolon alueelle 1800-luvulla ja tiedetään kirjoitusten mukaan myös ”metsäsaamelaisten” asuttaneen aluetta noihin aikoihin. Äkäslompolon historian kirjoitusten mukaan Äkäslompolon alueen porosaamelaisia olivat Junkat, Nutit, Taskiset, Vasarat ja Suikit. Suvut ovat tulleet alueelle poroineen Enontekiön ja Muonion puolelta tai kauempaakin Ruotsin ja Norjan tunturialueilta. Taskisen suvun viimeinen merkittävä poronhoitaja oli Simon Salmijärvi, joka asui jo taloa Salmijärven rannassa. Vasaroiden kenttä oli Äkäsjärven eteläpäässä Ruonajoen suussa, ja Suikkien suku eleli Pakasaivon ympäristön kankailla. Nutit asustelivat Tiurajärvässä, ja Junkan suku on jättäyt jälkeensä maastonimet Junkanpalo Kiuaskeron lähellä ja Junkanvaara Ison Kaupinjärven pohjoispuolella. Useimpien Äkäslompolon kanta-asukkaiden juuret ovat myös jossakin näistä lappalaissuvuista (Kurkio, 2011.) Äkäslompolon tilaan kuului 1850-luvulla kaksi savua eli Äkäslompolon ja Riihen talot. Pari vuosikymmentä myöhemmin savuja oli tullut yksi lisää (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.22).

Vielä 100 vuotta sitten suurperhe eli kuukauden myymällä pari ketunnahkaa (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.15). Tämä kuvaa hyvin sitä kehitystä, joka on tuosta ajasta (1910) kulunut nykyhetken ylenpalttiseen rahankäyttöön. Johonkin tähän väliin sijoittuu Kauno K:n elämä ja ne kokemukset joita pyrin tässä tutkimuksessa tulkitsemaan.

Hyvä metsämies tienasi perheelle elannon käymällä muutaman kerran kuukaudessa metsällä. Ei ollut tarvetta ostaa mitään muuta kuin ruokaa ja käyttötarvikkeita (sukset ja metsästysase), jotka mahdollistivat hiihtämisen ja liikkumisen ankeissa olosuhteissa. Elämännautinnot olivat vähissä (kuva 2)

Kuva 2. Elämännautinnot kahvipannu ja piippu arjen seurana. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 47

Entisaikaan Lapissa vain kievaritalot saivat merkittävää matkailutuloa. Tilanne muuttui 1930-luvulla, jolloin lapinkuume alkoi levitä Etelä-Suomessa. Ei aikaakaan kun matkailijoita varten rakennettiin retkeilymajoja ja hotelleja eri puolille Lappia. Osansa etelänvieraista sai myös syrjäinen tunturikylä (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.128.)

”Jo ennen sotia Äkäslompoloon ilmestyivät ensimmäiset etelänvieraat, joita myöhemmin alettiin kutsua turisteiksi. Kyläläisiä ihmetytti, miten joku haluaa tulla hyvinvointietelästä köyhään, tiettömien taipaleiden takana olevaan pieneen kylään. He saivat kuulla, että alue oli näiden mielestä kaunis. Moiseen seikkaan paikalliset asukkaat eivät olleet kiinnittäneet huomiota, eikä heillä ollut mitään, mihin maisemaa verratakkaan. Useimmat syntyivät ja kuolivat Äkäslompolossa käymättä juuri kirkonkylää kauempana.” (Aatos, Kaulanen; Niskakosken & Taskisen, 2012, s.67 mukaan.)

Kuva 3. Pystykorva ja poro ovat vuosisatojen saatossa olleet pohjoisen ihmisen tärkeimpiä kumppaneita. Kuvassa Markku Kurkkio poseeraa Murren ja Mustan kanssa. Lähde: UA Saarisen ottama kuva. Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 87

Äkäslompolon matkailun pioneeri oli Runa Lindfors, joka 1930-luvun alussa ihastui kylään. Svenskt förbund för fysisk fostran för Finlands kvinnor –klubin (KKK) aktiivisena jäsenenä hän toi keväällä 1934 yhdistyksen ensimmäisen hiihtokurssin Riihen ja Kaulasen taloihin. Runa kehitti matkailua käynnistämällä ruokakurseja kylän emännille. Hän myös sivisti kyläläisiä olemalla mukana hankkimassa kylään pientä kirjakokoelmaa, ”Äkäslompolon ja Kukaslompolon lainakirjastoa”, jota säilytettiin riihen talossa (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.128.)

Mielenkiintoista on huomata, että historian kirjoitusten mukaan ensimmäiset vieraat ovat olleet suomenruotsalaisia, eivätkä Suomalaisia, kuten olettaa voisi. Suomenruotsalaiset ovat myös olleet merkittävänä tekijänä Äkäslompolon matkailun kehittymisessä nykymuotoonsa. Näiden suomenruotsalaisten pioneerien ansiosta suurin osa kylän ensimmäisistä matkailijoista oli ruotsinkielisiä. Suomenruotsalaiset myös rakensivat suurimman osan kylän vanhimmista majoista. Niskakosken & Taskisen (2012, s.18, 128) kuvaamat ensimmäiset Suomenkieliset turistit olivat naisia, jotka tulivat Lappiin hiihtokursseille. Junaradan pääteasemalta Kaulirannasta matkaa jatkettiin linja-autolla. Naiset matkasivat Muonion kautta Pallakselle.

Ruotsinkieliset jäivät pois kyydistä Äkäsjokisuulla ja taivalsivat sieltä Äkäslompoloon (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.18.) Tästä voisi päätellä, että Ruotsinkieliset ja Suomenkieliset etsiytivät eri alueille Lappia viettämään lomaansa.

Ei ole kuin kuutisenkymmentä vuotta siitä, kun ihmiset ihan täydellisesti uskoivat, että maahiaiset ja manalaiset voivat näyttäytyä koska hyvänsä ja missä tahansa. Silloin ei ollut radiota puhumattakaan televisiosta. Varsinkin miehet kokoontuivat iltapuhteella johonkin piisitulen ääreen, ja melkein aina olivat puheena manalaiset ja maahiaiset. Harva oli se mies, joka ei jossain vaiheessa olisi nähnyt tai ainakin kuullut jotain yliluonnollista. Ja kaikki näyttivät olevan aivan tosissaan” (Anja Kurkio; Niskakoski & Taskisen, 2012, s.66 mukaan.)

Silloin ei vielä kerrottu lapsille kaikkia asioita oikealla tavalla, kuten esimerkiksi lapsen syntymää, vaan siitä keksittiin jos jonkinlaisia versioita. Milloin ne löydettiin virttakuopasta, milloin kaivosta, milloin ne toi metsänpeikko. Siinä sitä sai itse kukin miettiä, mistä oli löytynyt. Kentässä oli lapset tapana löytää kaivosta, ja kun Hannes oli syntynyt, se oli tullut kaivosta. Aapo oli pari vuotta vanhempi, ja hänen mielestään lapsia oli jo kylliksi. Se oli kiikkunut kaivon kannella, kurkistanut kaivoon ja nähnyt oman kuvansa veden pinnalta. Hän oli juossut sisälle ja huutanut, että ”Jo oli taasen yksi perkele kurkistelemassa (Anja Kurkio; Niskakoski & Taskinen, 2012, s.67 mukaan.)

1.2.1 Äkäslompolon saavutettavuus

Kuorma-autoilla ajettava talvitie aurattiin Äkäsjokisuulta Kuerjoelle 1940-luvun lopussa. Autoilla kuljettava talvitie Äkäslompoloon avattiin tiistaina 1.4.1953. Silloin kylään tuli ensimmäistä kertaa turisteja kahdella linja-autolla ja henkilöautojakin kävi parisenkymmentä. Varsinainen ympärivuotinen maantie kylään saatiin vasta 1950-luvun lopulla, jolloin myös liikennöitsijä Niskala aloitti päivittäisen linja-autovuoron Tornioista Äkäslompoloon (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.132.)

Äkäslompolon saavutettavuus ei ollut etelän turistille 1940-luvulla aivan yksinkertainen tehtävä kuten seuraavasta Niskakosken ja Taskisen tekstistä voimme todeta: ”Lapin-reissut kysyvät reipasta mieltä, istumalihaksia ja kuntoa. Matka Helsingistä Äkäslompoloon juna-, bussi- ja hevoskyydillä kesti aluksi puolitoista vuorokautta. Rautatie päättyi Ylitornion Kaulirantaan (nykyään Kaulinranta), mistä matka jatkui linja-autolla Äkäsjokisuuhun. Ensimmäisten ryhmien matkatavarat haettiin hevosilla Äkäsjokisuusta, ja lomalaiset hiihtivät

27 kilometrin matkan perille Äkäslompoloon. Koska linja-auto oli Äkäsjokisuulla vasta ennen puoltayötä, väsyneet matkalaiset yöpyivät usein välillä olleissa taloissa. Ulko-ovet olivat aina lukitsematta, joten aamutouhujaan aloittava talonväki yllätyksekseen todeta pirtin lattian olevan täynnä nukkuvia vieraita” (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.132.)

Kuva 4. Matkantekoa vuonna 1947. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.132. Piirros Bernhard M. Lehtonen.

Ajan saatossa Riihen talosta tuli kylän keskuspaikka. Kylän matkailu alkoi Riiheltä, jossa vuosikymmenien ajan pidettiin ja ruokittiin paljon turisteja. Tie päättyi aluksi Riihelle. Talo oli linkki ulkomaailmaan, sillä Riihellä oli vuoteen 1956 saakka kylän ainoa puhelin. Riihen roolia korosti myös se, että peräti neljä vuotta kansakoulua käynyt Amanda oli kirjoitustaitoinen ja aikaansaapa nainen. Monet kylän vanhat asiakirjat ovat hänen

kirjoittamia. Amandan aloitteesta kylään saatiin koulu, jota pidettiin aluksi kaksi vuotta Riien Paakari-rakennuksessa (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.25.)

Matkailijoiden poikkeamiset Äkäslompoloon tekivät kylää tunnetuksi ja kiinnostus kauniita maisemia kohtaan lisääntyi. Äkäslompolo ei varmaankaan ollut ainoa kylä, joka tuolloin kiinnosti vieraita. Kylän parempi saavutettavuus muihin Lapin kohteisiin verrattuna saattoi olla yksi ratkaiseva tekijä Äkäslompolon kehityksen kannalta, vaikkakin yhteydet olivat nykyaikaan verrattuna melko vaatimattomat. Niskakosken & Taskisen (2012) mukaan kyläliikenne Riiheltä pohjoiseen oli 1960-luvulla sujuvaa, koska maantie aurattiin Tiurajärvelle asti. Kaulasen puolen asukkailla ei ollut talvitietä, joten he saivat pitää kulkuurat avoimina omin voimin (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.55).

Kuva 5. Kyläliikenne oli 1960-luvulla sujuvaa ja tiet pidettiin omin voimin avoinna. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.54

1.2.2 Arjen jakaminen

Kyläläisten ja lomalaisten elämät kietoutuivat yhteen. Jaettiin ilot ja surut, arjen askareet ja juhlat hetket. Tuloksena syntyi kestäviä ystävyys- ja perhesuhteita, jotka ovat Äkäslompolon matkailun perusta ja ominaispiirre (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.140). Tämä ominaispiirre korostuu Heino Kaulasen tarinassa edelleen: ”Silloin 30.3. oli siellä pienessä kamarissa neljä hiihtäjäpoikaa etelästä, ja pirtissä tuli synnyttämisen aika. Jos meillä pirtissä oli suuri jännitys, oli se pojilla siellä kamarissa vielä suurempi. Kello 22.15 tyttö

rääkäisi ensimmäisen kerran. Se oli heillekin helpotus. Menin kamariin 22.30 ja ilmoitin, että kaikki on onnellisesti ohi. Siellä pojat istuivat rinnakkain järkyttyneinä, mutta samalla iloisina. He olivat kokeneet sen, mitä vain harvat saavat kokea. Nämä neljä poikaa tulivat myös Eira Sylvian kummeiksi. Varmaan Lapin äidin kehtolaulu tulee heille mieleen aina, kun muistavat tuon hiihtoloman Lapissa 1953” (Heino Kaulanen; Niskakoski & Taskisen, 2012, s.140 mukaan.)

Rinnakkaiselo näkyi myös päälle, sillä turisteista oli sekä hauskaa, että käytännöllistä pukeutua lapinpukuihin.

1.2.3 Matkailusta elinkeinoksi

”Postipäivät! Kolme kertaa viikossa meille tänne napapiiriin tulee posti. Harmaa henkilöauto puurtaa leveää viittatietä myöten lumisen maiseman halki ja pysähtyy punaiseksi maalatun kylän laitaan. Autonkuljettaja heittää postisäkin selkäänsä ja tarpoo jalan viimeisen puolenkilometrin matkan miltei umpihangessa. Tuleekohan mihinkään sadan asukkaan kyläseen niin paljon postia kuin tähän vuodenaikaan Äkäslompoloon? Yllästunturi-ryhmästähan on viime vuosina tullut maamme suosituin tunturihiihtokeskus. Kyselyjä ja majoitustilauksia tulee etelästä yhtenä. Parhaiden keväthankien aikana täällä on samanaikaisesti majoittanut 500–1000 hiihtäjää. Silloin kylä herää talvihorteestaan, ja maaliskuukuu on tunturiladuilla menoa ja vilskettä.” (Vappu Roos; Niskakoski & Taskisen, 2012, s.67 mukaan.)

Matkailulla oli suuri vaikutus Äkäslompolon kehitykseen. Uuden elinkeinon ansiosta kylän väkiluku kasvoi, syntyi uusia palveluita ja työpaikkoja. Matkailun piristävää vaikutusta osoittavat esimerkiksi kaupat, joita oli pienessä kylässä parhaimmillaan kolme. Jouni Kaulanen avasi Äkäslompolon ensimmäisen kaupan 23.3.1950. Alkujaan myydyin artikkelit olivat karamellit, joita ei sotien takia ollut saanut vuosiin. Putiikki oli periaatteessa aina auki eli Jouni oli modernisti aito 24/7-kauppias. Joskus asiakas saattoi yhyttää pitkien työpäivien uuvuttaman kauppiiaan nokosilta tiskin takaa (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.155.)

Kuva 6. Kylällä ei ollut vielä 1950-luvulla iltaohjelmaa. Ryhmäläiset järjestivät omia illanviettoja. Kuvassa ensikertalaisille tehty lapinkaste. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.145

Ylläksen ensimmäinen ”rinnekuppila” kaivettiin Varkaankurun kinokseen keväällä 1953. Lumipyryn jälkeen kahvila piti löytää ja kaivaa esiin. Ensimmäiset latukahvilat toimivat muutaman vuoden. Aika latukahviloille tuli vasta vuonna 1968, jolloin Kotamaja avattiin. Laskettelussa koitti uusi aika vuonna 1957, kun Yllästunturille valmistui ensimmäinen hiihtohissi. Hissin pituus oli 300 metriä ja korkeusero 80 metriä. Vetovoiman takasi Volkswagenin moottori, jonka kuluttama polttoaine kannettiin kanistereissa alhaalta kylästä ylös hissiasemalle (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.151–152.)

Kylällä ei ollut iltaohjelmaa matkailijoille. Tämän vuoksi ryhmät järjestivät omia illanviettojaan majapaikoissaan. Yksi lähes pakollinen ohjelmanumero oli ensikertalaisille tehty lapinkaste. Seremonia piti sisällään mystisiä loitsuja, nokimeikkausta ja poronmaitoa matkivia väkeviä naukkuja (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.145). Matkailukeskuksissa lapinkasteella on vielä nykyäänkin vankka jalansijansa. Monikohan nykyisistä turisteista tietää perinteen juurien lähtökohdat – turistit ovat itse perinteen luoneet ja paikalliset yrittäjät sen kaupallistaneet palvelemaan nykyisiä matkailijoita.

Reino Helismaa ja Tapio Rautavaara vierailivat Äkäslompolossa ensimmäisen kerran 1940-luvun lopulla. Tuolloin syntyi yksi kauneimmista lapinlauluista, ”Rakovalkealla”, ja lyhytelokuva ”Laulu tunturille”. Äkäslompolosta tuli taiteilijoiden suosikkikohta, ja ajan

myötä he tunsivat kylän talot ja asukkaat. Repe rustasi kylästä ja kyläläisistä laulun, jonka Kauno K:n veli Ahti kirjasi talteen. ”Luona Yllästunturin, Kukkasen ja Kuerin, Kesängin ja Lainion pieni kaunis kylä on. Heipä hei hellurei kylä Äkäslompolon varmaan Lapin kaikkein paras paikka on. Kylän kaikki asukkaat heti ystäviksi saat, sillä kansa kylän sen reipas on ja iloinen.” (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.63.)

Kuva 7. Reino Helismaa ja Lempi Helismaa lomatunnelmissa. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 63

1.2.4 Äkäslompolon merkkivuosia

Seuraavassa kuvaan Äkäslompolon historian niin, kuin sen ovat Niskakoski ja Taskinen (2012, s.10–11) omassa kirjassaan aikajanalla todentaneet:

- 1748 Ensimmäinen vakinainen asukas Äkäslompoloon
- 1809 Osa sukulaisista Ruotsin kansalaisiksi
- 1870-luku 4 savua eli taloa
- 1915 Äkäslompolon tilan halkominen
- 1934 Ensimmäiset turistiryhmät**
- 1939 Yksi puhelin kylään

1939-1945	Sota-aika
1940	200 asukasta
1946	Koulu alkoi kylällä
1948	Koululle oma rakennus
1950	Ensimmäiset kaupat
1953	Talvitie kylään
1956	Puhelinkeskus Kauno K. syntymä
1957	1. hiihtohissi
1966	Ensimmäinen matkailuyritys ”Seita”
1967	Sähköt kylään
1968	TV-masto ja tie tunturiin sekä uusi sähköhissi rinteeseen
1973	Riemuliiteri sekä puhelimet automaattiverkkoon
1974	1. Hotelli Äkäshotelli eli ”Pirtukirkko”
1983	Finnairin lennot Kittilään
1984	Äkäslompolon matkailu ja latuverkosto
1986	Matkustajaliikenne junalla Kolarisiin
1990	300 asukasta
1993-2001	Velho-oopperat
1999	Kappeli ja liikuntasali
2005	400 asukasta
2006	Maisematie Ylläsjärvelle
2010	500 asukasta

Kauno K. syntyi vuonna 1956, aikaan jolloin ”etelänvieraita” kutsuttiin kylässä vielä vieraiksi. Vasta myöhemmin 1960 luvulla, kun matkailu rupesi saamaan laajempaa arvostusta, heitä ruvettiin kutsumaan turisteiksi. Tämä historiikki olkoon johdantona tutkimukselle, jossa pyrin selvittämään Kauno K:n kokemuksia matkailusta omana elinaikanaan ja jatkumona Niskakosken & Taskisen (2012) kirjalle ” Äkäslompolo - seitsemän tunturin kylän ajan virrassa.” Äkäslompololaisittain ”seku vaan” sanonta, joka selviää seuraavilla sivuilla.

1.3 Tutkimustehtävät ja ongelmanasettelu

Tieteellinen tutkimus toteutetaan aina jonkin menetelmän avulla. Menetelmän valinta ja menetelmän noudattaminen tutkimuksen teossa on keskeinen osa tutkimusprosessia. Tutkimuksen menetelmän valinta vaikuttaa samalla muihin tutkimuksen osa-alueisiin. Menetelmä voidaan ymmärtää tutkimuksessa kokonaisuutena, johon kuuluvat sekä tutkimusstrategian, aineiston hankintamenetelmän että analyysimenetelmän valinta ja noudattaminen. Edellä mainitut osa-alueet kiinnittyvät kiinteästi toisiinsa. Ne myös kiinnittyvät kiinteästi tutkimuksen ongelmanasetteluun: tietynlainen ongelmanasettelu ohjaa tiettyjen tutkimusstrategioiden valintaan ja edelleen tietynlaisten aineistonhankinta- ja analyysimenetelmien valintaan. Vastaavasti menetelmälliset valinnat suuntaavat ongelmanasettelua. Nämä valinnat seuraavat laajempia tieteellisen ajattelun näkökulmia. Nämä tieteenfilosofiset suuntaukset vaikuttavat tutkimuksen menetelmävalintojen taustalla. Olennainen osa tutkimuksellista ja tieteellistä ajattelua on ymmärtää tutkimuksen asema tieteenfilosofisten suuntausten perinteessä (Koppa, 2013.)

Tutkimustehtävän täsmennyttyä aloin pohtia, millä lähestymistavalla ja metodologisilla ratkaisuilla saan luotettavimmin tietoa tutkimuskohteen kokemuksista. Lähestymistapojen vertailun perusteella grounded theory (ks. luku 1.1.2) näytti sopivan parhaiten tämän tutkimuksen lähtökohtiin, tutkimuksen luonteeseen ja tutkimustehtävään. Grounded teoria mahdollistaa tietyn tyyppisen aihealueen määrittelemisen tutkimusalueeksi (ks. Glaser, 1978, s.144), jolloin valittua aihealuetta voidaan tutkia etukäteen valittujen kategorioiden näkökulmasta (Strauss & Corbin, 1990), mutta ensisijaisena pyrkimyksenä on aineistopohjaisten löydösten etsiminen (Glaser & Strauss, 1967).

Tutkimustehtäväksi asetin yksilön kokemusten tutkimisen matkailun kulttuuris-sosiaalisessa kontekstissa sekä turismin vaikutuksen yksilön elämäntilanteeseen. Toinen tutkimustehtäväni

muotoutui grounded theoryn aineistopohjaisuuden lähtökohdista, jolloin halusin selvittää yksilön kokemusten ja matkailun kasvun välisien suhteiden merkitystä yksilöön.

Tutkimustehtävässä tulen ajallisena viitekehikkona käyttämään Butlerin (1980) matkailualueen elinkaarimallia (TALC), jolla mielestäni voin parhaiten kuvata yksilön kokemusten ja matkailun kehittymisen välisiä suhteita (ks. luku 4).

Tutkimuksen päätavoitteena on kuvata prosessit, jotka koostuvat yksilön elinkaarenaikaisista matkailukokemuksista sekä matkailun kasvun välisistä merkityssuhteista.

Tutkimusongelmia tai kysymyksiä en suunnitellut etukäteen, koska tarkoituksenani oli etsiä aineistosta ylös nousevia ilmiöitä ilman etukäteen määriteltyjä tutkimusongelmia tai kysymyksiä (Glaser & Strauss, 1967; ks. myös Glaser, 1992).

1.4 Tutkimuksen rakenteellinen eteneminen

Tutkimuksen rakenne noudattaa grounded theory -tutkimuksen vaiheita. Johdanto luvussa esittelen tutkimusmetodologiat, tutkimustehtävän ja kuvaan lyhyesti Äkäslompolon kylän historiallista kehitystä (1930 – 1950). Tutkimuskohteeni syntyi vuonna 1956, josta tämä tutkimus varsinaisesti alkaa. Historiallisen kehityksen kuvaamisella on tarkoitus johdattaa lukija sisälle aikalaisten elämäkokemuksiin, jolloin tämän tutkimuksen tavoite tulee paremmin ymmärretyksi.

Ensisijaisena tutkimusaineistona tulen käyttämään tässä tutkimuksessa tutkittavan omia kertomuksia. Tarinallinen lähestymistapa tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että testataan tarinallista oletusta siitä, että yksilö elää ja konstruoi elämäänsä jatkuvasti elämäntarinan muotoon. Jos, halutaan päästä yksilön näkemyksiin kiinni esimerkiksi juuri kokemusten omaksumisesta, on tarinallinen haastattelu tähän paras lähestymistapa. Tutkimuksessani yhdistyvät kaksi kiinnostuksen kohdetta. Yhtäältä olen kiinnostunut käyttämään tutkimuksessani menetelmää, joka antaisi mahdollisuuden tutustua ihmisen ajatteluun sellaisena kuin hän sen itse narratiivien muodossa esittää. Tätä viestiä voisin tutkia yhtä hyvin esimerkiksi fenomenologisella tutkimusotteella, joka soveltuu tämäntyyppiseen tutkimukseen. Toisaalta minulla on kiinnostus tutkia yksilön ajatuksia omasta elämästään ja niistä kokemuksista joita kasvava matkailu on vuosien saatossa eteen heittänyt. Molemmat kiinnostuksen kohteet ovat varsin laajoja ja ymmärrettävästi vaativat selkeää rajausta. Grounded theory -metodologia sopii mielestäni tutkimukseni toteuttamiseen, koska se on

Glaserin (1998, s.118–119) mukaan tietyllä tavalla avoin eli alustavan tutkimusongelman voi muuttaa tutkimuksen kuluessa.

Suurin osa toteutuneista elinkaaritutkimuksista keskittyy kuvaamaan matkailukohteen kehittymistä elinkaaren eri vaiheissa määrällisin, mitattavissa olevilla menetelmillä. Tässä lopputyössäni tulen lähestymään ongelmaa poikkeavasti yksilön kokemusten kautta laadullista tutkimusotetta käyttäen. Tämä tuo osaltaan haasteita yhdistää tutkimuksen empiiriset tulokset Butlerin elinkaarimalliin. Tarkoitukseni on tässä tutkimuksessa verrata Kauno K. empiirisiä tutkimustuloksia Ylläksen (TALC) elinkaarimalliin, joka viitekehystenä toimien auttaa mallintamaan Äkäslompoloon suuntautuvan matkailun sosiokulttuuristen vaikutusten ja yksilön elinkaaren aikana kokemien vaikutusten välisiä yhteyksiä

Toisessa luvussa kuvaan tutkimuksen toteuttamisen, analyysiprosessin jatkuvan vertailun vaiheet sekä analyysin tuloksena muodostuneen empiirisen kategoriajärjestelmän rakenteen.

Kolmannessa luvussa kuvaan empiirisen aineiston tuloksista syntyneen ydinilmiön (kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen), joka nousi yksilön matkailukokemuksissa yhteiseksi selittäväksi tekijäksi. Teoreettinen integraation myötä pyrin empiirisessä vaiheessa löytyneen ydinkäsitteen ja siihen liittyvien keskeisten käsitteiden ymmärtämiseen tutkimuskirjallisuuden avulla. Lopuksi esittelen empiirisen osan johtopäätökset.

Luvussa neljä yhdistän empiirisen osan tulokset Butlerin (1980) TALC – malliin.

Tarkoitukseni on muodostaa tutkimukselle viitekehys jonka ajatuksena on, että yksilön kulttuuri-identiteetin rakentuminen voidaan kuvata Butlerin (1980) TALC-mallin ja yksilön kokemusten välisten suhteiden avulla.

Luvussa viisi pohdin empiiristen tulosten perusteella syntyneen mallin käyttötarkoitusta ja hyötyä matkailulle sekä kyläyhteisöille. Jatkotutkimusten suhteen olen kiinnostunut tässä tutkimuksessa kehitetyn mallin laajemmasta testaamisesta ja vertailutiedon hankkimisesta monitieteisen tutkimuksen pohjalta.

2 AINEISTON TULKINTA GROUNDED THEORY – MENETELMÄLLÄ

Teoreettinen kirjoittaminen vaatii Geertzin (1973) mukaan syvällisempää tulkintaa ja kehittyneempää käsitteellistämistä kuin pelkkä kuvaus. Analyysi ja tulkintaprosessi on enimmäkseen juuri käsitteellistämistä ja monipuolisten suhteiden rakentamista käsitteiden välillä. Vaikkakin grounded-teoriassa varoitetaan pelkästä ilmiön kuvaamisesta jota verrataan käsitteellistämiseen, on kuitenkin hyvä tietää ja muistaa, että kuvaamistakin on monenlaista. Tiheä kuvaus (thick description) tarkoittaa teoreettisesti kehittyntä kuvausta ilmiöstä, joka on yksi tapa käsitteellistää (Geertz, 1973, s.77).

Anselm Strauss & Barney Glaser kehittivät grounded teorian vuonna (1967), jolloin heidän teoksensa *“The Discovery of Grounded Theory – Strategies for Qualitative Research”* ilmestyi. Tällöin he määrittivät menetelmän teorian etsimiseksi systemaattisesti kerätystä aineistosta. Menetelmän avulla tutkimuksen tavoitteena oli muodostaa uusia käsitteitä, käsitejärjestelmiä, täsmentää aikaisempia käsitteitä ja löytää aineistosta ydinkäsite, joka kuvaa aineistoa. Menetelmän tavoitteena on muodostaa uutta teoriaa. Teorian muodostusta kuvaa hyvin sana jatkumo, jolloin tutkimusaineiston keruu, tutkittavaa ilmiötä kuvaavien kategorioiden muodostaminen ja teorian muodostaminen liittyvät läheisesti toisiinsa ja tapahtuvat syklisesti. Tutkimusprosessin kuluessa muodostuva teoria myös ohjaa sitä. (Glaser & Strauss 1967.)

2.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin Grounded Theory menetelmällä, jossa päästrategiana oli jatkuvan vertailun menetelmä (ks. luku 1.1.2). Teoksessa *“The Discovery of Grounded Theory”* Strauss ja Glaser kuvaavat jatkuvan vertailun prosessia nelivaiheisena. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu jokaiseen kategoriaan sopivien tapausten vertailu, jonka jälkeen kategoriat ja niiden ominaisuudet integroidaan, teorian rajat määrätään ja teoria kirjoitetaan. (Glaser & Strauss 1967, s.100–115.) En halunnut asettaa tutkimukselle mitään hypoteeseja, vaan halusin perustaa tämän tutkimuksen teorian empiirisiin havaintoihin.

Tämän grounded theory – tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty vuosien 2011 – 2013 syksyn välisenä aikana. Aineistonkeruun menetelmänä on käytetty narratiiveista muodostuvia kertomuksia, yhdistettynä grounded teorian jatkuvan vertailun menetelmään. Tutkimusta

voidaan pitää myös tapaustutkimuksena, jossa keskitytään yhden henkilön elämäkokemusten analysoimiseen.

Tässä tutkimuksessa olen jakanut Kauno K. kertomukset kolmeen luokkaan, jotka kukin edustavat tiettyä ajanjaksoa Kauno K. elämäkulussa. Kauno K. on syntynyt 1956, jolloin Äkäslompolon matkailussa elettiin Butlerin (1980) TALC – mallin mukaista *sitoutumisen* vaihetta. (ks. kuva X ja luku 4). Tutkimuksessa tulen myös hyödyntämään Mettiäisen (2007; Tuulentie & Mettiäinen, 2006; Saarinen, 2006) tutkimuksien tuloksia Ylläksen ja Äkäslompolon alueen matkailusta. Matkailusta on muodostunut koko Ylläksen alueella 1950 – 2010 välisenä aikana merkittävä elinkeinokeskittymä, jonka palveluksessa lähes jokainen äkäslompololainen on jossain muodossa mukana. Mielestäni Butlerin (1980) matkailualueen elinkaarimalli soveltuu erinomaisesti Kauno K. matkailukokemusten viitekehyksen luomiseen, jolloin voimme paremmin ymmärtää matkailun kehittymisen ja Kaunon kokemusten välisiä ajallisia suhteita.

2.2 Alakategoriat luokiteltuna

Aineisto kerätään Glaserin & Straussin (1967) mukaisesti aikaisemmin (ks. luku 1.1.2) kuvailemallani tavalla. Tämän jälkeen suoritetaan avoin koodaus, jossa käsitteellistetään ja kategorisoidaan aineisto. Avoimessa koodauksessa kävin läpi empiirisen aineiston lause lauseelta, jolloin tavoitteena oli tunnistaa käsitteitä, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Vastauksista muodostin koodeja, joita kutsutaan substantiivisiksi koodeiksi. Tällä tarkoitetaan aineistossa ilmenevää sisällöltään samaa asiaa tarkoittavaa nimeä. (Glaser & Strauss, 1967, s.101–115.)

Tämän jälkeen substantiivisia koodeja verrataan toisiinsa ja samaan ilmiöön liittyvät koodit ryhmitellään kategorioiksi. Koodaus tapahtuu haastattelun jälkeen jolloin ilmiöitä verrataan, nimetään, tulkitaan ja pohditaan. Tässä vaiheessa tutkija kysyy itseltään “missä yhteydessä jokin koodi ilmenee”, “millä ehdolla se ilmenee” ja “millä ehdolla se toteutuu”. Grounded teoriaan kuuluu myös teoreettisten memojen kirjoittaminen. Jokaisesta kategoriasta kirjoitetaan ylös erilaisia näkemyksiä, jotka pyritään nostamaan korkeammalle tasolle (teoreettiset memot). Koodauksen aikana analysoinnissa ja kategorisoinnissa tapahtuu jatkuvaa vertailua, joka on grounded teorian päästrategia. Koodatessa pyritään vertaamaan tapauksen sopivuutta muihin samaan kategoriaan aiemmin koodattuihin tapauksiin, sekä

saman tapauksen, että toisten tapausten kohdalla. Aineiston vertailu ja suhteiden tunnistaminen auttaa ydinkategorian löytämisessä (Suistola, 2001, s.20–22.)

2.2.1 1950–1960 luku

Mukautuminen

”Vieraat, eli turistit tulivat tuolloin vain keväisin, muutamia harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Siksi mukautuminen vieraiden ilmestymiseen ja läsnäoloon vaati aina aikansa ja oli joskus stressaavaakin.”

Kauno K. kertoo mukautumisen vieraiden tuloon vaativan oman aikansa ja aiheuttavan joskus jopa stressiä. Äkäsloppoloon suuntautuva matkailu ei vielä 50-luvun loppupuolella ollut kovin vilkasta ja se painottui enimmäkseen kevääseen, jolloin kelit hiihtämiseen olivat suotuisat. Suurimman osan vuodesta Kauno on tuolloin kokenut olevansa vapaa vieraiden aiheuttamasta paineesta. Kaunon tekstissä korostuu se, että vieraiden tulo pääosin vain keväisin on yksi syy sopeutumisvaikeuteen, kuten yllä olevasta tekstistä ilmenee.

Kuva 8. Taloissa oli talvisin pimeää. Piisin valossa ja lämmössä tehtiin käsitöitä, leikittiin, tarinoitiin ja vaihdettiin kuulumisia. Päivän hiihdon jälkeen etelänvieraat nauttivat lukutuokiosta piisivalkean loisteessa. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.48

”Suklaa oli se mihin me lapset turisteissa ihastuimme ja suklaat ja appelsiinit olivat jonkinlaista korvausta siitä, että jouduimme luovuttamaan kamarimme turisteille ja muutenkin sietämään sitä 'epäjärjestyistä' mihin kevätturistit meidät pakottivat”.

”Ruokailutilanteet olivat toisinaan ongelmallisia, koska vain turisteille tehtiin parempia aamiaisia ja päivällisiä ja me pääsimme syömään vasta heidän jälkeensä. ”Vasta ihmisten jälkeen”, oli vakiokommentti. Minä, joka pidin esim. lihapullista joskus kapinoin ja saatoin vieraiden aikanakin kiukutella, ”että pitääkö nälässä olla”. Joku turisteista taisi ottaa tosissaan minun nälässäoloni ja alkoi puhua eikö poika voisi syödä samassa pöydässä. Tämä oli tietenkin vanhempieni kannalta noloa, sillä enhän minä oikeasti nälkää nähnyt. Kovat nuhteet sain tuosta, en kuitenkaan selkäsaunaa.”

Arkipäivän tilanteissa Kauno on kokenut oman kulttuuri-identiteettinsä joskus vieraita alempiarvoisemmaksi. Kaunolla on ollut vaikeuksia hyväksyä omien vanhempien kommenttia, jolla osoitetaan vieraiden olevan ylempiarvoisia ja parempia ihmisiä, kuten edellisestä Kaunon kertomuksesta nousee esille ”vasta ihmisten jälkeen”. Kauno ei ole täysin hyväksynyt omaa alempiarvoisuuttaan, vaan pyrkinyt kapinoimalla ja kiukuttelemalla saamaan oman tahtonsa huomioduksi. Nuorena lapsena edellisen kaltaisiin tilanteisiin oli kuitenkin sopeuduttava – vanhempien asemaa ei yleensä kyseenalaistettu ilman seuraamuksia.

Aron (1998) mukaan on mahdollista, että oma kulttuuri-identiteetti muodostuu korostetun myönteiseksi eli henkilölle muodostuu käsitys oman kulttuurin ylemmyydestä, jolloin vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen estyy. Kulttuuri-identiteetti voi muodostua myös kielteiseksi, jolloin oma kulttuuri nähdään muita kulttuureja alempana. Tällöin henkilö saattaa osoittaa vieraan kulttuurin edustajaa kohtaan varauksetonta ihailua (Aro, 1998, s.9).

Kuva 9. Vuonna 1957 kylänraitilla oli rauhallista pyöräillä. Kuvassa Kaulasen klaania eli vasemmalta Heikki, Erkki ja Ahti. Lähde: Lapin Kansan arkisto; Niskakoski & Taskinen, 2012, s.77

”60-luvun lopulla pienviljely loppui, tai väheni niin kuin muuallakin Suomessa; pellot paketoitiin, lehmät työnnettiin Karjapohjolan vaunuihin ja navetta jäi tyhjilleen. Meni sitten muutamia vuosia ennen kuin karjarakennukset otettiin uusiokäyttöön. Pioneerina tässäkin oli Kurkkion Vertti, joka jo 60–70-lukujen taitteessa alkoi piikkailla navetan lattiaa kappaleiksi”.

Karjarakennuksia otettiin uusiokäyttöön ja muokattiin matkailulle sopiviksi majoitustiloiksi. Kurkkion Vertin tavoin Kaunon isä oli muuttanut käyttämättömiä tiloja majoituskäyttöön sopiviksi.

Valikoivaa odotusta

”Yleensä ottaen tuonaikaiset kävijät suhtautuivat meihin lapsiin hyvin huomaavaisesti, toivat tuliaisia, toiset enemmän toiset vähemmän. Kyselivät kuulumiset ja kaikin puolin olivat aidosti kiinnostuneita meistä, mikä oli sinänsä outoa, koska paikalliset eivät läppeihin ja heidän iloihinsa tai suruihinsa paljon huomiota kiinnittäneet, paitsi jos olimme pahanteossa. Aika äkkiä oppi muistamaan keitä kannattaa odottaa.”

Kaunolle on ollut määrättyjen vieraiden tulo Äkäslompoloon mieluisampaa kuin toisten. Hän on tuntenut tullessa huomioiduksi omine tarpeineen ja saanut mieleenpainuvia lahjoja, joita

on voinut ylpeänä esitellä muille kyläyhteisössä. Odotusta voisi verrata nuoren lapsen jouluun, jolloin lapset jouluaattona jännittyneinä arvuuttelevat pukin jakamia lahjoja. Nämä vierailta saadut lahjat edustavat kuitenkin jotain normaalista joululahjasta poikkeavaa, jota ei ollut kaikilla kyläyhteisön muilla kavereilla. Ne edustivat muualta tuotua ”uutta aikaa” ja trendiä. Niitä oli hieno esitellä kaveriporukoissa. Ne antoivat omistajalleen myös tietynlaisen valta-aseman tai statuksen.

”Merkittävin mieleen jäänyt tuliainen oli starttipistoolit, jotka eräs lahtelainen melkoisen näkyvä ja kuuluva yrittäjäpersoona toi veljelleni ja minulle.

Starttari oli metallinen rullarevolveri ja pakettiin kuului siihen sopivia isoja paukkuja, jollaisia ei enää taida edes olla. Piipusta iski pitkän lieskan, kun sillä ampui ja ääni oli järisyttävä.”

Aron (1998, s.19–21) kuvailemista kulttuurisokin vaiheissa on löydettävissä samoja piirteitä kuin Kaunon edellisessä kertomuksessa, joissa tyypillistä on alkuinnostus, jonka aikana vieraassa kulttuurissa nähdään vain hyviä, kauniita ja kiinnostavia asioita. Kaikki uudet ihmiset tuntuvat Kaunon mielestä olevan ystävällisempiä ja kiinnostuneempia nuorten tekemisistä, kuin oman kylän aikuiset. Kauno on oppinut kokemuksen kautta odottamaan valikoiden vieraita, jotka tuovat tullessaan hänelle mieluisia tuliaisia.

Aron (1998) mukaan vieraan kulttuurin edustajia koetaan koetaan fyysisten erojen lisäksi myös sellaisia eroavaisuuksia, joita saattaa olla vaikeampi huomata. Näitä ovat kulttuurierot eli henkiseen kulttuuriin liittyvät erot, jotka koskevat tapoja, perinteitä, uskomuksia, asenteita, kieltä, eleitä, uskontoa, yleistä käyttäytymistä sekä suhteita muihin ihmisiin. Mitä enemmän tietää ennalta vieraalle kulttuurille ominaisesta ajattelu- ja käyttäytymistavasta, sitä helpompaa on sopeutua poikkeavaan elämäntapaan ja oppia uutta toisenlaisesta kulttuurista. Kommunikaatio-ongelmia ilmenee, mikäli on tietämätön kulttuurieroista (Aro, 1998, s. 26–27.)

Tällöin saatetaan tulkita väärin toisen kulttuurin edustajien käyttäytymistä tai käyttäytyään itse heidän mielestään oudolla tavalla, kuten Kaunon kohdalla on käynyt ruokailutilanteessa. Aron (1998, s.19–24) mukaan ärtymyksen laukaisevatkin usein arkielämässä koetut hankaluudet, jotka ovat seurausta lähinnä viestintävaikeuksista. Lähellä omaa kulttuuria eläneet

vieraat osattiin jo ennalta määritellä ”ei haluttaviksi” vieraisiksi, kuten seuraavasta katkelmasta ilmenee.

”Oli kylläkin sanonta, että Ii-joen tältä puolen ei kannata turisteja ottaa, eli Torniolaiset ja pohjoisempaa olevat porukat sotkivat ja sikailivat, eivät käyttäneet lakanoita ja särkivät kalustoa ym. Tämä ajattelutapa hävisi sitä mukaa, kun kotimajoitus väheni siirtyen enemmän mökkivuokraukseksi. Yleensäkin 80-luvulla alkanut omavaraismökkien rakentaminen muutti paljon asiakasrakennetta ja lomaviettotapoja, mutta myös perinteiset hiihtoporukat säilyivät”.

Seuraavassa Kauno K. katkelmassa tulee hyvin esille ikäluokkien välinen kommunikaatio-ongelma, joka saa aikaan yllättävän reaktion läsnäolijoissa.

Vuorovaikutus

”Myöhemmin kuin olin äitini kanssa erään sukulaismiehen ja hänen vaimonsa luona kyläilemässä, ajattelin yllättää hänet ja ampua paukaisin pistoolin muurin suojassa. Järkytys oli melkoinen kun tuo leppoisa, minusta aina pitänyt mies seiso i edessäni kalpeaksi valahtaneena metrinen koivuhalko päänsä päällä ja aikeissa lyöä. Hänen vaimonsa ja äitini saivat hänet rauhoittumaan. Hän uhkasi kuitenkin vielä hajoittaa pistoolini kappaleiksi ja vasta pitkän ajan päästä rauhoittui istumaan. Sodassa trauman saanut mies ei tahtonut ymmärtää tuollaista ammuskelua ja tänään kyllä ymmärrän häntä.”

Friskin & Tulkin (2005) mukaan kahden tai useamman henkilön keskinäisen viestinnän edellytyksenä on, että sekä viestijä että vastaanottaja ymmärtävät samalla tavoin käytettävän kielen kulttuurisidonnaisen tulkinnan ja tilanteen, jossa viestintä tapahtuu. Kuitenkin tämän edellytyksen täytyessäkin viestin välittämisessä ja vastaanottamisessa voi ilmetä heidän mukaansa ongelmia. Vastaanotettu viesti muovautuu aivoissa sen mukaan, mitä ymmärryskyky ja mielikuvitus sallivat, sillä vastaanottajan kaikki aikaisempi tieto ja kokemukset edesauttavat viestin tulkitsemista ymmärrettävälle tasolle. Fyysisen viestintätoiminnan lisäksi viestin välittymiseen vaikuttavat ympäristötekijät, esimerkiksi paikka, aika, sosiaalinen tilanne (Frisk & Tulkin, 2005, s. 24—26.)

Kauno K. ei ollut kokemusta tai riittävää tietoa sodan aiheuttamista traumaista. Hän halusi esitellä vierailta saamaansa uutta ja hänelle merkittävää lahjaa. Nuoren miehen hyvää

tarkoittava teko oli tarkoitettu yllätykseksi, joka saa aikaan naurua ja ihmettelyä – piipun suusta sylkevän tulenlieskan ja järjestyttävän äänen vaikutuksesta. Samaa kulttuuria edustavien jäsenten yhteisössä voi esiintyä tämän kaltaista väärinymmärrystä, joka johtuu jäsenten välisistä ikäeroista ja viestin tulkinnasta, kuten Frisk ja Tulkki edellä tuovat esille.

Kulttuurierot

”Toinen muistikuva liittyy erääseen pääsiäiseen, kun tuttu kävijä toi tuliaisena Mignonmunan, jollaista en ollut ennen nähnyt. Katselin kädessäni olevaa munaa ja mietin, mikä viitsi tämä nyt sitten on. Kanamunan tuo, että pilkkaako tuo tekee meikäläisestä. Omassa rauhassani sitten varovasti koputtelin kuorta rikki ja yllätys oli luonnollisesti iloinen, kun tajusin sen olevan täyttä suklaata.”

Kaunolle kananmunat olivat tuttuja elintarvikkeita, joita vieraille laitettiin aamiaiseksi. Niitä hän sai syödäkseen riittävästi jos tahtoi. Vieraan tarjoama lahja tietysti tuntui oudolta – eihän sitä voinut pitää edes lahjana. Edellisessä tekstissä korostuu hyvin kulttuurinen erilaisuus. Se mitä on arvostettu tuohon aikaan muualla, on tullut Lapin syrjäkylillä tutuksi vasta myöhemmin. Matkailijat tuovat tullessaan myös osan omasta kulttuurisesta tavastaan, joka sulautuu ajan saatossa paikalliseen kulttuuriin. Kulttuurien välistä tapojen vaihtoa tapahtuu molemmin puolin. Lähtiessään vieraat vievät osan paikallisesta kulttuurista. Niskakosken ja Taskisen ((Niskakoski & Taskinen, 2012, s.18) näkemys on, että turistit rikastuttivat kylän elämää sekä aineellisesti että henkisesti. Vuorovaikutus oli läheistä; oppia saatiin puolin ja toisin.

”Vanhan kansan ihmisille oli outoa se, että etelän ihmiset halusivat kiikkua tuntureille, siellä kun ei paikallisen ihmisen mielestä ollut mitään järkevää tekemistä. Äkäslompolossakin on syntynyt ja kuollut ihmisiä, jotka eivät olleet koskaan kiikkuneet tunturin huipulle. Mitäpä siellä, kun ei kivikossa mikään hyödyllinen marja, tai heinä kasva. Joskus poromiehet kiikkuivat tunturille katsomaan missä heidän tokkansa palki.”

”Olihan toki paikallisiakin, jotka halusivat käydä katsomassa kuinka kauas Ylläkseltä näkee. Isoisäni ikäluokan nuoruudessa oli tapana juhannuksena kiikkua Ylläkselle, samoin nousi Ylläsjärven nuorisoyön aurinkoa ihailemaan. Se oli eräs nuorison kohtaamistapa, vaikka ohjelmaa ei sen kummemmin ollutkaan, kunhan syötiin eväitä ja keiteltiin kahvit, jos sitä oli.”

”Vapaakirkkolaiset nuoret olivat toinen ryhmä, joka jäi mieleeni. Heillä oli hienot kitarat, joita me veljeni kanssa katselimme kaihoisasti, että tuollaiset kun saisi. Nuoret lauloivat kauniita hengellisiä lauluja, mutta olivat muuten aika rentoa porukkaa. Aika erilaisia kuin synkät lestadiolaiset joita oli tottunut näkemään”.

Kauno K. on jo nuorena saanut kosketuksen musiikkiin ja imenyt muutenkin kulttuurisia tapoja vieraista. Lestadiolaisuus on ollut tuohon aikaan vahvasti vallalla Lapissa. Nuoren on helppo löytää vieraista uusia ja kiinnostavia käytösmalleja omien ”synkkien” uskonopetusten rinnalle.

Turvallisuus

”Eräänä yönä heräsin pissahätään ja vanhaa muistia menin naapurihuoneeseen isän ja äidin kamariin ämpärille. Pitkän aikaa harhailin pimeässä ja etsin ämpäriä tutulta paikaltaan ja aloin jo tähtäillä huoneeseen vietyyn roska-astiaan. Huoneeseen majoittunut perhe tietysti heräsi. Perheen isä ymmärsi nopeasti unenpöpperöisen erehdykseni ja rauhallisesti kertoi, ettei sieltä kyseistä helpotusta löytynyt. Eihän siinä loppujen lopuksi kuinka käynyt, mutta häpeää tapahtumasta tunsin seuraavana päivänä ja koko vieraiden meillä olon ajan. Mielessäni olin vihainen vanhemmilleni, koska olivat sekoittaneet turvallisen elämäntilanteen.”

Turvallinen ja totuttu elämänrytmi muuttui vieraiden tulon myötä. Paremmat huoneet annettiin vieraiden käyttöön, jos sellaisia oli talossa tuohon aikaan. Itse nukuttiin siellä, missä oli tilaa ja mahdollisimman vähän häiriöksi vieraille. Tuohon aikaan vieraat tulivat pääasiassa keväisin, jolloin tuttu arkielämä muuttui vieraiden tarpeet huomioivaksi sopeutumiseksi. Unesta tarpeille heräävä lapsi ei välttämättä ole sisäistänyt omaa arjen muutostaan kovin herkästi, kuten Kauno K. aiemmin on asian ilmaissut. Seuraavassa tarinassa turvallisuuden tunne järkkyy, kun Kaunon oma kissa katoaa. Viimein se pitkän etsinnän jälkeen löytyy heinäkasalta, jonne se on vahingossa joutunut.

Kuva 10. Lomakuljetus palaamassa Äkäslompolosta 1950-luvulla. Lähde: Torsten Ranckenin kokoelmasta. Niskakoski & Taskinen, 2012, s.135

”Omakohtainen muistoni kahdesta ryhmästä, jotka majoittuivat meille kesällä joskus 60-luvulla. Ryhmä nuoria taiteilijaopiskelijoita asui meillä viikon ja maalasivat päivät pitkät tauluja ympäristöstä. Koska oli kesäaika isäni rakensi väliaikaisen lautarakennuksen ruokailutilaksi ulos pihalle. Sinne puupöytä ja penkit. Äidillä ja apulaisella oli helpompi tarjoilla ruoka väljissä ulkotiloissa kuin kesäkuumassa pirtissä.

Minulla oli tuohon aikaan kissa, joka katosi oudosti. Eräs nuori tyttö, joka oli varsin kissarakas etsi sitä minun kanssa päivän. Sitten hän kuuli, että heinäladosta kuuluu vaimeaa naukumista ja aloimme kaivaa heiniä ja sieltähän se löytyi heinäläjän alta. Latoon oli ajettu heiniä ja epähuomiossa haudattu kissa läjän alle”.

Arkielämän jakaminen

”Huippusesonki oli pääsiäinen, kuten nykyäänkin ja viimeistään silloin koko perhe siirtyi navetanvintille, jonka isäni oli sinne rakentanut. Navetanvintin tuoksu oli ainutlaatuinen; katon läpi tihkui ammoniakkisävyistä navetanhajua joka sekoittui materiaalina käytettyyn puutavaraan. Se ei muistu mieleeni pahana hajuna, erikoisena vain. Heinänuhaiselle, se ei tietenkään ollut mikään ihanneasunto, koska lato oli samassa yhteydessä, minulla taisi tuolloin olla krooninen nuha kaiken aikaa. Yhtenä yönä heräsin päänsärkyyn ja ahdistavaan tunteeseen. Jollain vaistolla ymmärsin, että sen aiheutti kaasulla toimiva lämmitin, joka oli sänkyä vieressä. En muista sammuttiko isä sen, vai siirsi toiseen paikkaan, mutta syy oli tietysti se, että kaasulämmitin söi hapen huoneesta, jossa ei ollut minkäänlaista tuuletusta.”

Kaunon allergiasta huolimatta perhe majoittui navetanylisille pääsiäisen huippusesongin ajaksi, jolloin kaikki paremmat vuodepaikat olivat vieraiden käytössä. Arkielämästä poikkeavat järjestelyt olivat Kaunolle rankkoja allergian vuoksi. Vieraanvaraisuuden osoittaminen kuului kuitenkin majoituksen tarjoajan velvollisuuksiin, vaikka siitä ei aluksi oikein osattu pyytää maksuakaan. Poikkeustilanteissa ei aina ole huomioitu kaikkia eteentulevia vaaratekijöitä, kuten tekstistä ilmenee. Alla H. Kaulasen kuvaus tuon ajan lasten stressaavista kokemuksista ja kyvystä sopeutua vieraiden tuloon

”Turistit saapuivat 1950-luvulla usein keskellä yötä ja tulivat heti ruokailemaan. Ruokailu tapahtui tuvassa, joka oli samalla keittiö ja myös perheen ainoa asuinhuone. Tuvasta oli verhoilla erotettu pieni nurkkaus apulaisen makuutilaksi, ja sinne me laitoimme neljä lastamme puolittain istuvaan asentoon siksi aikaa, mitä ruokailu kesti. Lapsille oli tietysti

selostettu, että yön aikana on useitakin siirtoja, ja he nukkuivat koko ajan. Tilanne helpottui 1960, kun rakensin huoneen navetan vintille” (Kaulanen, H.; Niskakosken & Taskisen 2012, s.127 mukaan).

Kuva 11. Vieraat majoitettiin ja kestittiin talon parhaissa tiloissa. Lomalaiset nukkuivat etualan pirtissä ja oma väki ahtautui takana olevan verhon taakse.

Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.144

Matkailu sivuelinkeinona

”Tuon aikainen koulu ei mitenkään huomionnut turisticaikojen poikkeusjärjestelyjä eikä sitä taidettu oikein mieltää elinkeinoksi. Koulu jurrasi omia kuusikymmenluvun jäykkiä ratojaan ja jostain syystä minun kouluaikoinani opettajat olivat aika jyrkkiä ja vaikeita tapauksia ja kun taisin sitä olla itsekin, en viihtynyt. Alaluokkia lukuun ottamatta opiskelun iloa en juurikaan muista tunteneeni ja ainoa toive oli että se äkkiä loppuisi. 60-luvulla ei kukaan kyläläinen pitänyt matkailua elinkeinona, vaan pienenä lisänä pienviljelijäperheen ansioihin.”

Kaunon tekstistä käy ilmi ettei koululaitos vielä 60-luvulle tultaessa arvostanut matkailun mukanaan tuomaa kehitystä, ja kyläläisistäkin suuri osa jätti sen toisarvoiseksi. Matkailu on kuitenkin historian tietojen mukaan (ks. luku 1.2) ollut huomionarvoisessa asemassa Äkäslompolon alueen kehittymisessä jo 1920-luvulta lähtien. Ne kyläläiset jotka tarjosivat vierasmajoitusta, kyllä ymmärsivät matkailun merkityksen omalla kohdallaan. Vieraiden majoittaminen ja muonittaminen vaati merkittäviä ponnisteluja. Normaaliin arkirutiiniin

päälle oli vielä huolehdittava vieraista. Ruokatarpeita ei vielä tuolloin ollut saatavilla lähikaupasta.

Niskakoski ja Taskinen (2012) kuvaavat kirjassaan tuon ajan arkiruoan koostumusta ja hankintaa seuraavasti:

”Äkäslompololaisten asukkaiden elanto oli savuntuoksuisena aikana pieninä palasina tuntureiden kupeessa. Viljeltiin peltotilkkuja ja hoidettiin karjaa. Luontaistalous eli kalastus, metsästys ja marjastus olivat välttämätön osa toimeentuloa. Myöhemmin leipä alettiin saada myös metsästä; ensin tervanpoltosta ja sitten savotoilta sekä uitoista. Ankaran talven jälkeen kylän asukkaiden elämä oli tappelua nälkää vastaan. Kevät toi taivaallisia apuja – vesilintuja. Rasvaisia lintuja pyydettiin ahkerasti ansoilla ja ampumalla. Eivätkä ateriat lintukeittoon jääneet, sillä vesilintuja myös munitettiin uutuissa. Esimerkiksi sotkan saattoi taitava ryöstelijä saada pusertamaan parikymmentä munaa” (Niskakoski & Taskinen, 2012, s.14.)

”Ensimmäiset ruskaryhmät tulivat 60-luvulla ja Seitapirtti lienee ensimmäisiä majoittajia. Aluksi ryhmät olivat eläkeläisiä, jotka viivähtivät muutaman päivän ja jatkoivat matkaa Kilpisjärvelle, tai muualla Lappiin. Äkäshotellin valmistuttua ruskaporukoiden määrä lisääntyi, mutta sesonki oli jokseenkin lyhyt, korkeintaan pari viikkoa”.

Kuva 12. Yrittäjähenkiset kylän pojat 1965 kuskailivat porolla lomalaisten matkatavaroita. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.136

Ruskamatkoista on kehitetty tuote, joka vetää nykyisin matkailijoita Äkäslompoloon ja Lappiin merkittävässä määrin. Vielä 1960 luvulla ei matkailua pidetty tärkeänä paikalliselle taloudelle, joskin se toi mukavan lisän monelle perheelle.

”Kyllä kai kevään mittaan emännät stressaantuivatkin, mutta 50–60-luvuilla ei juuri lomailtu. Elämä jatkui karjanhoitona ja viljelyksillä entiseen tapaan ja mikäpä oli maataloutta harrastaa, kun oli saatu vähän lisätienestejä”.

Avarakatseisuus

”Isäni oli avarakatseinen ja uusille tuulille avoin mies ja oli valmis satsaamaan aikaansa myös höpötyshommille. Eräs turistimies kertoi hänelle kuinka oli tehnyt pojilleen puisen linnakkeen leikkipaikaksi. Jostain syystä isä innostui aiheesta ja eräänä kesänä rakensi meille sellaisen. Linnake tehtiin ponttilaudoista ja toisessa päässä oli vartiotorni, jonka pystylaudat oli sahattu teräviksi kuin keskiajan linnakkeissa ikään. Ikkunaa siinä ei ollut, mutta pienet ampumaluukut kylläkin. Oli selvää, että linnakkeesta tuli kylän poikien lempileikkipaikka. Ja kun samoihin aikoihin oli pikkupoikien innovaatioryhmässä kehitelty kiväärinmallinen ritsa, joka voimanlähde oli punainen pyörän kumi (mustat olivat löysiä eivätkä kelvanneet) alkoi jokakesäinen ritsasota. Oli suoranainen ihme, ettei silmiä menetetty noissa taisteluissa. Ammuksina käytettiin pieniä kiviä, kumi antoi aika kovat lähdöt kiville ja sattua osuma teki tosi kipeää.”

Kaunon isän ja vieraiden välinen yhteistyö poiki uusia ideoita kokeiltaviksi. Avoin mieli ja itsensä likoonlaittaminen, eivät Kaunon isää estäneet höpötyshommiin tarttumasta. Kaunon isä on myös halunnut antaa omille lapsilleen osan kehityksen hedelmistä puisen linnakkeen muodossa. Kaunon isän avarakatseisuus korostuu myös seuraavassa tarinassa.

Mahdollisuus

”60-luvun loppupuolella isäni osti Kolarista purkuun meneviä parakkeja ja rakensi niistä ensimmäisen erillisen majoitusrakennuksen. Meillä vuodesta 1949 kulkeneet ”lahtelaiset”, eli miesporukka erilaisia vaikuttajia Lahden kaupungista olivat kehoittaneet isää rakentamaan heille oman tilansa ja samalla muillekin turisteille. Olivat myös neuvoneet korottamaan majoitushintoja. Ehkä he näkivät Äkäslompolon tulevan kehityksen ja mahdollisuudet. Miehet

olivat vuosien varrella tulleet isälle hyväksi kavereiksi ja siksi majoitustilan nimeksi tuli Väärtin pirtti.”

Mahdollisuus tulevaisuuden suhteen tarjottiin vieraiden toimesta Kaunon isälle. Avoimena ja avarakatseisena miehenä hän ymmärsi vieraiden neuvon merkityksen. Vaikka vierailta olikin omat intressit ehdotuksen takana, niin neuvo majoitushintojen korottamisesta tuli kuitenkin poikkeuksellisesti heiltä. Yleensä yrittäjä reagoi ulkoapäin tuleviin signaaleihin ja tekee korjaavat päätökset vasta puntaroituaan eri vaihtoehtoja. On harvinaista, että asiakas on valmis maksamaan enemmän kuin palvelusta pyydetään. Tuo osoittaa hyvin vieraiden ja majoittajaperheen välisien suhteiden vahvuutta ja molemminpuolista luottamusta. Vieraat toivat myös ehdotuksellaan esille halunsa jatkaa ja kehittää yhteistyötä majoittajaperheen kanssa.

Kuva 13. Ylläksen ensimmäinen ”rinnekuppila”. Lumipyryn jälkeen kahvila piti löytää lumikinoksesta ja kaivaa esiin. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.151

Itsenäisyyttä etsimässä

”Traktoria opin ajamaan 7-vuotiaana. Sain siirtää traktoria heinänteon ja sonnanajon yhteydessä ja siitä vähitellen itsenäisemmin, vaikka kytkimen ja jarrun merkitys oli vielä hakusessa ja pysähtymiseen vaadittiin seisomista molemmilla polkimilla. Heinänuhasta huolimatta koetin aina jonkin verran viihtyä heinäpellolla. Oli sen verran kova juttu ajaa traktoria.”

Kiusallisesta heinäallergiasta huolimatta ja turvallisuudesta piittaamatta Kauno halusi opetella käyttämään traktoria, jolla oli nuorelle miehelle iso merkitys. Itsenäisyyden tunne loi tiettyä riippumattomuutta olla itsensä herra.

Uskottavuus

”Eräänä kesäiltana halusin mennä heinähännän kanssa lykkimään kareelle päivällä niitettyä timoteita. Kotiin tultuani en saanut puhetta tulemaan, silmät valuivat ja olin tukehtua. Jotenkin sain kähistyä, että sauna tekisi hyvää. Siellä sitten sain röörini jotenkin aukeamaan. Viimeistään siinä vaiheessa vanhempani uskoivat, että heinäallergia oli oikea sairaus eikä mikään laiskuuden tekosyy. On totta, ettei tuolloin tunnettu allergiasairauksia eikä niihin ollut lääkitystäkään, ainakaan lappilaisessa pikkukylässä.”

Työn tekeminen oli opeteltava jo nuorena. Töitä tehtiin jos liikkeelle päästiin, eikä pienien vaivojen vuoksi yleensä jääty lepäämään. Kaunon puheita ei osattu ottaa kovin vakavasti, ennen kuin ne äityivät näkyväksi.

2.2.2 1970–1980 luku

Aktiivisen toiminnan aikaa

”70-luku oli nuoruuden, itsensä etsimisen ja yhteiskuntaan sopeutumisen aikaa. Kolari oli poliittisesti vasemmistolaisesti aktiivinen kunta ja se heijastui myös Äkäslompoloon. Kuntapäätäjät eivät pitäneet matkailua elinkeinona, vaan suurin piirtein naureksivat ’lompololaisten’ touhuille. Vasemmisto piti kapitalismina ja konservatiivinen oikeisto syntinä. Siitä huolimatta juuri tuona vuosikymmenenä Äkäslompolon matkailu koki merkittäviä muutoksia. Ensin rakennettiin Riemuliiteri; tanssitalo, joka sai nimensä vanhasta turistien nimeämästä pienestä hirsirakennuksesta, joka sijaitsi Kolariin lähtevän tien varrella”.

Matkailun nopea kehittyminen tuo Äkäslompoloon enenevässä määrin matkailijoita, joita paikalliset kohtaavat lähes päivittäin. Oma kulttuuri ja vieraiden kulttuuri kohtaavat, jolloin Kauno K:n kokemukset vieraista saavat hänet toisaalta kiinnostumaan heistä ja toisaalta etsimään omaa paikkaansa yhteiskunnassa laajemmin katsottuna. Kylän ulkopuolella on tarjolla mahdollisuuksien maailma, siitä Kauno K. on jo saanut kosketuksen, joka on jäänyt itämään ajatuksiin.

Yhteisöllisyys

”Uusi Riemuliiteri valmistui ja se aloitti Äkäslompolon virallisen iltaohjelman levytansseineen. Vuotta myöhemmin rakennettiin Äkä-Hotelli ja pohja afterski elämälle oli luotu. Äkä-Hotellin toimitusjohtajaksi valittiin Kolarin Säästöpankin johtaja Jorma Raudasvirta. Hän oli alusta lähtien hyvin kiistelty henkilö. Häntä pidettiin omavaltaisena ja henkilökunnan kanssa huonosti toimeentulevaksi henkilönä. Ajan oloon ennakkoluulot karisivat ja hänen aikanaan luotiin kylän matkailuyritysten yhteishenki ja ensimmäiset yhteismarkkinoinnin elimet. Tänä päivänä häntä muistellaan matkailun yhteistyön ja yhteismarkkinoinnin isänä, jonka johtotähti yrityksensä näkyvällä panoksella oli mukana luomassa, Ylläs on ykkönen brändiä”.

Kauno on kiinnittänyt huomiota kylän yhteishenkeen. Matkailun kasvun vaikutuksesta kyläläisten ja paikallisten yritysten yhteistyö oli saanut uuden merkityksen, Raudasvirta oli antanut sille kasvot. Kyläyhteisö voidaan nähdä yrityksenä, jossa eri toimijat saadaan organisaation tavoin puhaltamaan yhteen hiileen. Luottamus ja muutoksen johtaminen ovat tällöin avainasemassa. Luottamusta ei ole kovinkaan paljoa käsitelty johtamisen opintojaksoilla tai edes työpaikoilla, vaikka esimies-alaissuhde on yksi keskeisimpiä toimijasuhteita organisaatiossa. Savolainen (2011) näkee luottamuksen olevan pohjimmiltaan organisaatioita yhteen liittävä ja rakentava tekijä. Sitä on hänen mukaansa kuvattukin yhdistäväksi tunneperäiseksi liimaksi. Luottamus liitetään tavallisesti ihmisten välisiin suhteisiin, vaikka sitä koetaan myös julkisia instituutioita, yrityksiä tai erilaisia asioita kohtaan (Ilmonen & Jokinen, 2002; Rousseau, ym. 1998; Savolainen, 2011 mukaan).

”70-luvulla alettiin jo tehdä ulkomaan matkojakin. Olivatko ne sitten stressilomia, vai muuten vain nousevan elintason ilmaisuja, en osaa sanoa. Vanhempi ikäluokka oli elänyt luonnon kanssa symbioosissa elämänsä ajan eikä mitenkään erityisesti lähtenyt luontoon. Kun vedet sulivat alettiin kalastaa, polttopuuta tehtiin, kesällä kerättiin marjat, syksyllä metsästettiin. Oli myös turisteja, jotka tulivat metsälle lappiin. Erityisesti on jäänyt mieleen eräs ajavilla jäniskoirilla metsästävä suomenruotsalainen, jolla oli maja järven rannalla. Hän saattoi ampua jäniksen vaikka jonkun pihalle, jos kohdille sattui. Tätä tietysti paheksuttiin ja saipa hän eräältä emännältä melko railakkaat lähdöt pihapiiristään kun kulki haulikko olallaan metsästävässä”.

Kyläläisten elämä on kohentunut matkailun vaikutuksesta ja mahdollisuudet nähdä ulkomaailmaa olivat parantuneet. Joidenkin vieraiden tavat vain olivat paikallisen silmin paheksuttavia. Sopeutuminen vieraiden käytökseen ja tapoihin oli vielä rajallista – mitta tuli täyteen jos tarvetta ilmeni. Kulttuurien vuorovaikutus ilmenee vieraiden tapana omaksua paikallisia metsässä liikkumisen tapoja, jotka nykymuodossaan on kehitetty tuotteiksi. Metsästys, kalastus jne.

Kuva 14. Lapsia kiinnostivat kovasti matkailijoiden tavat, vaatteet, varusteet ja autot. Lähde: Torsten Ranckenin kokoelmasta. Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 129

Itsenäistyminen

”1974 perustimme serkkujeni kanssa orkesterin ja ensimmäinen keikka oli Riemuliiterillä juhannuksena. Teimme keikan ilman palkkiota korvauksena harjoittelutilasta. Myöhemmin saimme keikkaa Kolarissa sijaitsevasta Ylläs Motellista, jonka isäntänä tuolloin oli Simo Metsävainio. Kolarissa oli tuolloin Rautuvaaran ja Partekin ansiosta kovasti asukkaita, joten tansseja pidettiin seitsemänä iltana viikossa, eli olimme heti ”ammattilaisia”. Myöhemmin saimme keikkaa myös Äkäshotellista ja siitähän se soittajaura urkeni. Olimme kaikki kuitenkin myös päivätöissä. Minä isäni kanssa Rautuvaarassa, jossa tehtiin nykyisinkin pystyssä olevaa kaivostornia”.

Tietämättään tai tiedostaen Kauno K. on omaksunut Isänsä avarakatseisuuden ja avoimen mielen perustaessaan kavereiden kanssa orkesterin. Musiikki on tullut osaksi Kaunon elämää perintönä vanhemmilta. Yhdessä veljen kanssa Kauno on tuottanut useita lapinaiheisia kappaleita, jotka ovat edelleen suosittuja turistien ja vieraiden toivelistoilla. Helismaan ja Rautavaaran vierailut ovat ehkä osaltaan vaikuttaneet Kaunon kiinnostukseen musiikkia kohtaan. Elävälle musiikille on ollut piilevää kysyntää turistien viihdyttämiseksi, kuten alla

olevasta kertomuksesta voidaan päätellä. Gramofoni ja kylmä hirsivaja vaihtuivat Äkäshotellin lämpimäksi tanssilattiaksi, jossa elävä orkesteri piti tunnelmaa yllä. Uudessa (1973) Riemuliiterissä monotansseja jatkettiin elävän musiikin tahdittamana lämmitetyissä tiloissa.

”Vanhassa ”riemussa” oli pidetty monotansseja gramofonin säestyksellä jo useita vuosia. Rakennus oli lämmittämätön hirsivaja, joka hoiti kesäisin myös elokuvateatterin virkaa. Kiertävät elokuvannäyttäjät tulivat kylään ja me pikkupojat menimme tietysti ensimmäisinä paikalle. Usein saimme ilmaisen lipun, kun auttelimme miestä hänen touhuissaan ja kävimme kauppareissut hänen puolestaan. Elokuvien näyttöiltoina kesän hiljaisen rauhan rikkoi agrekaatin papatus ja siitä kaikki tiesivät, että oli elokuvailta”.

Kauno K. on jo nuorena oppinut markkinatalouden jalon taidon, tienaamalla palveluksia vastaan ilmaisia elokuvalippuja. Taskuraha on tervetullut lisä vieraiden tarjoamien lahjojen lisäksi ja se myös lisää kaveripiirissä tietynlaista arvostusta.

Riippumattomuus

”Noina vuosina en ollut vielä mitenkään tiedostanut matkailua omaksi tulevaisuudekseni, vaan elin muusikon tässä hetkessä elämää. Jotenkin tuntuu, etteivät vanhemmatkaan, jotka hoitivat turistit ja kaiken siihen liittyvän, pitäneet matkailua minään ehdottomana elinkeinona, vaan elivät vuoden kerrallaan. Luopuipa isäni yhtenä keväänä kokonaan majoituksesta verotuksen vuoksi ja vuokrasi Väärtinpirtin Äkäshotellin työntekijöille”.

Kaunon elämään on musiikki astunut 1970 luvulla yhä vahvemmin. Se tarjosi oman ammatin ja toi lisää riippumattomuutta. Musiikki tarjosi myös poispääsyn arjesta. Orkesterit yleensä esiintyivät silloin, kun turistit ja ”tavalliset” ihmiset nauttivat vapaa-ajastaan. Tuolloin orkesterit vielä esiintyivät yleensä koko illan ja aloittivat soittamisen aikaisemmin kuin nykyään. Esiintyminen riehakkaille ja joskus aggressiivisille asiakkaille on ollut välillä raskasta, joskin mieluisaa. Omat vapaapäivät osuivat yleensä arkipäiville, jolloin ”tavalliset” ihmiset kävivät töissä ja menivät ajoissa nukkumaan. Tuon vuoksi osittain ovat muusikot saaneet huonon maineen alkoholin suurkuluttajina, vaikka eivät sitä käyttäneet sen enempää kuin muutkaan, ainakaan säännöllisesti – juhlahetket vain osuivat ristiin.

”Oli kylläkin sanonta, että Ii-joen tältä puolen ei kannata turisteja ottaa, eli Torniolaiset ja pohjoisempaa olevat porukat sotkivat ja sikailivat, eivät käyttäneet lakanoita ja särkivät kalustoa ym. Tämä ajattelutapa hävisi sitä mukaa, kun kotimajoitus väheni siirtyen enemmän mökkivuokraukseksi. Yleensäkin 80-luvulla alkanut omavaraismökkien rakentaminen muutti paljon asiakasrakennetta ja lomanviettotapoja, mutta myös perinteiset hiihtoporukat säilyivät”.

Muutosvastarintaa

”Vaikka hyvällä vauhdilla lähtenyt keikkaelämä olikin lähes täysin matkailun ansiota, en kokenut sitä niin, vaan pidin omasta erinomaisuudestani johtuvana. Tietysti jollain tasolla tiedostin, että jos en elämässäni selviä, voin matkailulla elättää itseni. Ajatus tuntui kuitenkin vastenmieliseltä”.

Matkailun lieveilmiöt ovat jo nuorena tulleet Kaunolle tutuiksi ja se on ehkä ollut yhtenä syynä vaikuttamassa Kaunon matkailua kohtaan tuntemaan arvostukseen, kuten seuraavasta kertomuksesta voimme päätellä, siihen on myös ollut aihetta.

”Negatiivisena asiana kyläläisten kannalta oli ehkä se, että vieraiden loma-ajan alkoholin käyttö omaksuttiin myös kyläläisten keskuudessa aikaisempaa hyväksyttävämmäksi. Sota-ajan kokenut sukupolvi ei aina osannut pitää rajaansa, kun vieraat tarjosivat isännälle tulomaljat, tai pidettiin talonväen iltaa, viina virtasi. Eihän siinä sinänsä mitään, mutta saattoi käydä niin, että kun yksi porukka lähti, tuli toinen tilalle samanlaisten juhlien ja tuliasten kera. Isäntä ei nähnyt selvää viikkoa koko keväänä. Tämä tietysti lisäsi emännän työtaakkaa, sillä jonkun täytyi varsinaiset työtkin hoitaa, kun isäntä hoiti viihdepalvelua. Tällainen oli tietenkin jokseenkin harvinaista, mutta voisin sanoa, että vanhemmastakin ikäpolvesta moni alkoholisoitui elämää haittaavasti”.

Arjen epävarmuus

”Armeija katkaisi keikkatouhut, jotka tuolloin olivat hyvinkin ammattimaisia. Kiersimme Lapin ravintoloita kuukauden kiinnityksillä ja toimeentulo oli kohtuullista. Armeijan jälkeen pääsin töihin rinteeseen kapulan antajaksi ja viihdyin tuossa ulkohommassa erinomaisesti. Olin armeijan aikana mennyt naimisiin ja vaimoni hoiti äitini kanssa turistien ruokailua.

Asuimme kotitalalla piharakennuksessa ja ainainen uhka oli, että joutuisimme kevääksi muuttamaan johonkin. Tämä oli henkisesti varsin rasittavaa meille molemmille”.

Matkailun kysyntää on vaikea ennustaa, eikä tuolloin ollut vielä käytössä teknologiaa, joka olisi mahdollistanut vieraiden tulon reaaliaikaisen seurannan. Turistit saapuivat usein myöhään yöllä, senhän Kauno tiesi jo kokemuksesta.

Juurettomuus

”1977 kesällä kävimme vaimoni kanssa kesätöissä Ruotsissa Göteborgissa. Hän olisi tahtonut jäädä sinne, mutta minä en. Saman vuoden loppupuolella sain kiinnityksen ammattimaiseen ravintolabändiin ja heidän kanssaan tein laajalti keikkaa, kävimme mm. Tukholmassa Suomiseuralla kuukauden kiinnityksen. Noina vuosina opin paljon ja hiven nöyryyttä tuli suhtautumisessa muusikon työhön. Seuraavan vuoden keväänä olin Luostolla keikalla, kun ensimmäinen lapseni syntyi ja samaan aikaan myös tämä bändi hajosi ja tulin taas Äkäslompoloon”.

Tuona ajanjaksona Kauno K. elämässä tietynlainen rauhattomuus näyttelee merkittävää osaa. Musiikki on mahdollistanut poispääsyn kyläyhteisöstä, jonka elämänkulun matkailu kevättalvisin sekoittaa. Ruotsissa kaikki oli parempaa ja suurempaa, kuin pienessä ja syrjäisessä Äkäslompolossa, niin ainakin oli uskominen. Musiikin voima veti Kaunoa takaisin kotiseuduille, eikä vaimon vastakkainen tahtokaan siinä auttanut vaan juuret Äkäslompoloon olivat vahvemmat. Kiertävän muusikon keikkaelämässä orkesterit vaihtuvat ja hajotessaan jättävät muusikon tyhjän päälle. Kotiin Äkäslompoloon on aina helppo palata ”akkuja lataamaa” ja rauhoittumaan, kunnes uusi kutsu keikalle tulee.

Mahdollisuus

”1979 Rakensimme omakotitalon ja siitä alkoi oma turistiaikamme. Oli selvää, että vuokrasimme huoneet kevääksi turisteille ja nukuimme itse olohuoneessa kirjahyllyn takana. Olimme kumpikin töissä, minä rinteessä ja vaimo keittiössä. Palasin taas muusikonhommiinkin ja tein kahta työtä, päivät rinteessä ja iltayöt keikoilla. Toimeentulo oli tuolloin aika hyvää. Samoihin aikoihin isäni remontoi tyhjillä olleen navetan ruokalaksi ja varsinainen yrityspohjainen elinkeino varmentui”.

Matkailun kasvaessa se tarjoaa enenevässä määrin kyläläisille mahdollisuuksia toimia itsenäisenä yrittäjänä sesonkiaikoina. Matkailu ei vielä 1970 - luvun lopulla elättänyt Äkäslompololaista perhettä ympärivuotisesti, vaan matkailu toimi edelleen hyvien lisäansioiden mahdollistajana. Matkailu kuitenkin antoi Kaunolle mahdollisuuden tehdä rinnetöitä, joista hän piti. Siinä pääsi näkemään läheltä turistien laskettelukulttuuria ja sivusta seuraamaan vieraiden tapoja viettää vapaa-aikaansa. Kaunon paluu keikkalavoille oli myös mahdollista matkailun keskittyessä Ylläksen ja Levin keskuksiin, jolloin keikkamatkat jäivät kohtuullisen lyhyiksi – pääsi yöksi kotiin.

”Isäni alkoi muuttaa navettaa ruokalaksi 70-luvun lopulla, sen jälkeen moni muukin talo teki saman liikun”.

Kaunon isä on ollut vahvasti taustalla helpottamassa omalla tekemisellään Kaunon perheen elämän valintoja. Näkisin, että Kauno K. hoitaa samaa tehtävää nykyisin omien lastensa suhteen.

Paluu keikkamuusikoksi

”1980-luvun alussa sain tarjouksen kitaristin ja toisen solistin paikasta Tarja Ylitaloa säestävässä Intro-orkesterissa. Lähdin täyteen keikkaelämään ja matkailu jäi omalta kohdaltani pari vuodeksi. Vaimoni sen sijaan toimi matkailun parissa aktiivisesti ruokalan emäntänä ja kotimajoittajana”.

Kaunon kaipuu täysipainoiseen keikkaelämään on tavallaan tarjonnut hänelle mahdollisuuden päästä eroon matkailun yhä ”bisnesmäisemmäksi” käyvästä maailmasta, jota hän oli vierastanut. Tarja Ylitalon keikkakalenteri on ollut tuolloin melko täynnä ja keikat ovat ulottuneet aina etelän suurille lavoille asti, jossa asuvat ne ihmiset, jotka keväisin täyttävät Äkäslompolon rinteet.

Paluu juurille

”Kahden vuoden jälkeen sain tarpeekseni kulkurielämästä ja palasin taas lähikeikkailuun. Isäni alkoi samaan aikaan rakentaa mökkejä ja yritys sai oman nimen Lomakiekerö ja nimen mukaisen logon, jossa porot makaavat kiekerössä, eli ympyrässä. Perheessämme tapahtui iso tragedia kun nuorempi veljeni kuoli oman käden kautta”.

”Isäni hoiti suruaan rakentamalla mökkejä itseään säästämättä. Itse olin vielä tuolloin Intron mukana Suomea kiertämässä ja sain tiedon keikkapaikalle. Tämä tapahtuma oli yksi syy lopettamiseeni kokoonpanossa”.

Kulkurielämän myötä Kauno on tiedostanut yhä voimakkaammin omien juuriensa merkityksen elämänsä elämässä. Valitettava perheessä tapahtunut tragedia sai Kaunon palaamaan takaisin synnyinseudulleeseen Äkäslompoloon. Isän purkaessa suruaan työntekoon ja lasten paremman elämän rakentamiseen, Kauno sai tehdä omaa surutyötään musiikin parissa keikkailemalla.

Matkailusta pääelinkeino

”80-luvulla alkoi matkailu toden teolla varmistua koko kylän pääelinkeinoksi. Uudet tuulet puhalsivat ja yrittäjähengeä alkoi esiintyä vähän joka taloudessa. Vanhoista asenteista irtaannuttiin hitaasti mutta varmasti. Itse roikuin sinnikkäästi soittohommista ja seurasin matkailun kehittymistä enemmän ulkoa päin”.

”Joulun vieton kehitys alkoi omavaraismökkien lisääntymisen myötä, kotimajoituksessa ei jouluvieraita muistaakseni koskaan ollut. Samaan aikaan alkoi myös enenevässä määrin näkyä ulkomaalaisia matkailijoita. Varsinainen Joulun markkinointi alkoi 90-luvulla ja ravintolat alkoivat tarjota joulupäivällistä”.

”Yhdeksän kuukautisen yrittäjäkurssin kävin ja sain sieltä kyllä paljon tietoa ja asennetta yrittäjyyteen, jota kuitenkin tuolloin en juuri hyödyntänyt omista hommissani. Vanhempi veljeni johti Lomakiekeröä ja minä vain keikkailin”.

Kaunon elämänsä elämässä ”oman tien kulkeminen” on ollut vahvasti punaisena lankana johtamassa häntä ratkaisuihin ilman, että muut ohjailevat ja määräilevät, mitä pitää tehdä. Kauno on omalla tapalla sopeutuvainen ja elämän realiteetit huomioiva yksilö, mutta lopullisissa päätöksissä yksilön oma etu ja tavoitteet saavat hänen päätöksissään voiton. Kauno suoritti formaalin vaatimusten mukaisen yrittäjäkurssin, jota hän ei kuitenkaan omassa elämänsä elämässään hyödyntänyt. Musiikki on ollut Kaunolle vahva osa-alue, josta hän on itse nauttinut ja se on myös tehnyt hänet tunnetuksi – asiantuntija omalla alallaan. Yhteistoiminta vanhemman veljen kanssa oli kuitenkin hedelmällistä – kuten aika on myöhemmin näyttänyt.

Vastoinkäymisiä

”Vuosikymmenen lopun hurja nousukausi nosti tonttimaan hinnan järjettömiin lukuihin ja teimme ison maakaupan vähän ennen kuin se muuttui verolliseksi. Suuri raha sokaisi, lopetin soittohommat ja jäin elelemään kuin eläkkeelle, touhuten niitä näitä”.

”Näinä vuosina alkoi alkoholi ottaa lujan otteen elämästäni. Elämästä katosi mielekkyys ja omat haaveeni taiteen alalla menettivät merkityksensä ja sotkeutuivat markkinatalouden suuren jumalan jalkoihin. Tein kuitenkin yhden omakustanne kasetin, joka myi ja myy edelleen hyvin, mutta keikkailu ei kiinnostanut eikä oikein mikään muukaan”

Lamaa edeltävä nousukausi (1980-luku) oli sokaissut Kaunon ajatuksia. Helppo raha tarjosi mahdollisuuksia, mutta toisaalta vaarana oli jäädä helpon elämän lumoihin, tekemättä mitään. Kaunon elämässä haaveiden ja tavoitteiden katoaminen johti lisääntyvään alkoholin käyttöön ja elämän mielekkyyden menettämiseen. Jossain vaiheessa ennen niin nautinnollinen työ oli muuttunut väsyttäväksi. Soittaminen omaksi iloksi ilman suurta yleisöä kuitenkin jatkui. Omakustanne kasetin saama suosio on osoittanut kuulijoiden hetytöntä luottamusta Kaunoa kohtaan.

Uusi tuleminen

”Ylläs-Soikoon aloitti toimintansa ja olin heti ensimmäisessä tapahtumassa mukana. Julkkikset alkoivat enenevässä määrin kulkea Ylläksellä ja heistä tuli alueen ystäviä. Ylläs Soikoon sai alkunsa eräässä saunailan ideariihessä ja on kestänyt tähän päivään asti laajentuen Musiikkitunturiorganisaatioksi, jonka sisällä on myös Ylläs jazz-blues”.

Juha Vainio oli esiintymässä ensimmäisillä Ylläs Soikoon! -festivaaleilla, ja hän teki yhtenä yönä Äkäshotellin huoneessa ”Ylläksellä soitto soi” -nimisen laulun. Valtakunnallista julkisuutta festivaali alkoi saada 1980-luvun lopulla aloitettujen Tanssiorkesterien SM-kisojen kautta. Kaunolle Ylläs Soikoon -festivaali tarjosi mahdollisuuden palata omille juurilleen musiikin pariin, työhön jonka hän parhaiten osasi ja jossa sai tavata hengenheimolaisia. Talkoovoimin järjestetystä festivaalista on poikunut vuosien saatossa merkittävä tanssimusiikin ystävien yhteistapahtuma, joka kerää Äkäslompoloon Suomen eturivin soittajia ja muusikoita.

2.2.3 1990–2010 luku

Arjen epävarmuus

”90-luvulle tultaessa alkoi lama tehdä pahaa jälkeä yritysmaailmassa. Toiset selvisivät jotenkuten, toiset menettivät kaiken. Lomakiekerö selvisi ihmeen kaupalla, vaikka eräässä vaiheessa Osuuspankki, joka oli ollut suvun pankkina 50-luvulta lähtien, halusi realisoida lainansa ja ottaa koko kotitilamme haltuunsa. Alueeseen olisi kuulunut monia arvokkaita tonttimaita, eli moninkertainen omaisuus lainoihin nähden. Apuun tuli KERA, jonka lainoituksen turvin saatoimme jatkaa toimintaamme”.

Laman vaikutukset näkyivät matkailijoiden vähentymisenä, jolloin yritykset menettivät suuren osan tulorahoituksestaan. Ne yrittäjät joilla ei ollut omaa vapaata rahoitusta käytettävissään, joutuivat usein luopumaan toiminnastaan pankkien realisoidessa saatavan lainan. Vakuutena on tuolloin menetetty omat asunnot, samoin kun sukulaisten takauksena olleet maaomistukset. Sukulaisten väliset suhteet ovat joutuneet laman paineissa kovalle koetukselle ja vaikuttanevat vielä nykyiseen jälkipolveenkin, joka Äkäslompoloon on nousemassa.

Matkailun merkitys kasvaa

”Tässä vaiheessa tuli myös Kiekerö-ravintolan perustaminen, johon otimme vaimoni kanssa lainaa Keralta. Konsultit olivat laskeneet, että ruokala piti saada kannattavaksi.”

ulkopuolisella asiakaskunnalla, enää eivät riittänyt pelkkä omien majoitusasiakkaiden ruokkiminen. Jätin vähiksi jääneet keikkailut kokonaan ja aloin ravintoloitsijaksi”.

”Aluksi touhu kiinnosti kovastikin ja teimme töitä pitkiä päiviä saadaksemme ravintolan tuottamaan. Kilpailu oli kuitenkin kovaa ja 90-luvun lopulle tultaessa olin henkisesti ja fyysisestikin täysin loppuunajettu. Toiminta täytyi lopettaa ja selvisimme kuitenkin ilman konkurssia”.

Maatalouselinkeinon jäädessä vähemmälle oli elannon turvaamiseksi matkailu merkityksen kasvaessa, ainoa mahdollisuus oman yritystoiminnan aloittaminen tai palkolliseksi ryhtyminen. Näin myös enin osa paikallisista teki. Kaunon oli taas kerran jätettävä keikkaelämä ja keskityttävä yritystoiminnan pyörittämiseen. Pitkät työpäivät ja epävarmuus asiakkaista olivat päivittäin läsnä ajatuksissa, syöden osaltaan pariskunnan henkisiä

voimavaroja. Ulkopuolisia työntekijöitä ei ollut varaa pitää, vaan elanto oli revittävä omasta selkänahasta, kuten olivat vanhemmat tehneet vuosia ennen heitä. Toiminnan loputtua sai olla tyytyväinen, että selvisi ilman konkurssia ja raskasta velanmaksuohjelmaa.

Tavoitteellisuus

”2000-luvulla tein elämäntaparemontin ja jäin myös sivuun kaikesta ravintolatoiminnasta. Työvoimatoimiston kautta pääsin ensin peruspäivärahalle ja myöhemmin hain starttirahaa toiminimelle, joka minulla on tänäkin päivänä”.

Raskaiden lamavuosien jälkeen Lapin matkailu on kasvanut vuosittain ripeää tahtia ja merkittävä osa tuosta kasvusta on kohdistunut Äkäslompolon kylään. Kauno K. on tehnyt elämäntaparemontin ja palannut taas kerran takaisin mieluisan musiikin pariin.

Ammatillinen kasvu

”Palasin musiikin pariin ja tein ja teen tänäkin päivänä sitä mitä parhaiten osaan, soitan ja laulan isoissa ja pienissä tilaisuuksissa, tanssimusiikkia, laulelmia, kitarasäestyksellä, tai orkesterin kanssa”.

Taiteellisuus, joka on näytellyt Kauno K. elämässä merkittävää osaa, on 2000 – luvulle tultaessa noussut esille valokuvien muodossa, joita Kauno napsii vapaapäivinä. Niitä voi käydä ”peukuttamassa” facebook:ssa. Vihdoin 2000 – luvulle tultaessa Kauno K. sai tehdä sitä, mitä hän parhaiten osasi – elää elämäänsä musiikille, vapaana ”kahleista”.

Kulttuurin kehittyminen

”Äkäslompoloon on muuttanut paljon uutta väkeä, nuoria perheitä, paluumuuttajia ja muualta tulleita jotka osallistuvat aktiivisesti kylän toimintaan ja matkailun kehittämiseen. Vanha sukupolvi on vähitellen vetäytynyt taka-alalle, osa eläköitynyt”.

Paluumuuttajat ja muualta tulleet ovat uusi aktiivinen sukupolvi, joka on kehittämässä Äkäslompoloa ottamaan vastaan tulevat haasteet. Edellinen sukupolvi ei kuitenkaan jää toimeettomana makaamaan, vaan jakaa taustalla tietämystään omille lapsille, joille matkailusta on muodostunut pääelinkeino. Pohjatyöt on tehty ja tulevaisuus voidaan nähdä valoisana.

Aikaa itselle

”Äitin poisti stressiään hiihtämällä keväisin ruokailujen välissä. Hän on myöhemmin kertonut, että nämä lyhyet retket Kesänkjärvellä, missä hän myös keitti pienellä pannulla kahvit, olivat tosi tärkeitä eikä hän olisi ilman tätä henkireikää jaksanut. Se on varmaan totta. Myöhemmin ja tänäkin päivän Toukokuu on matkailuyrittäjien loma-aikaa. Melkein joka yrityksestä ollaa jossain Välimeren rannalla akkuja lataamassa”.

Kauno on omaksunut oman kulttuurin ja vanhempien tapoja toimimalla itse samoin. Pitkät hiihtoretket tunturiin ja oman tilan haltuunotto ovat muodostuneet tavaksi. Valokuvaus ja ajatusten vuoropuhelu ovat mieluisaa ajankulua matkailukeskuksen hektisyyden rinnalla. Kevät sesongin päättyessä voi käydä vaikka ulkomailla ”stressilomalla” kokeilemassa turistin elämää. Tämä oman ajan ja tilan arvostaminen ilmenee seuraavassa tarinassa, jossa lisääntyvä kiinnostus omia juuria kohtaan tulee esille. Nuoruuden rauhattomuus on taakse jäänyt!

”Itse nykyään arvostan luontoa paljon enemmän kuin ennen. Kuljen keväisin metsäsuksilla ja lumikengillä sellaisia reittejä, jotka eivät ole turistien käytössä. Minusta hiihtäminen ns. ”hajuvesiladuilla” on stressaavaa joukkoliikennettä. Reittiä kylältä Kesängin Keitaalle on alettu kutsua hajuvesiladuksi, koska se on sopivan lyhyt, tasainen ja helppo hiihtää ja joku on kai on siellä haistanut parfyymien tuoksun. Aika osuva nimi ja käyttöön jäänyt. Minun maisemiani ovat aavat suot ja vaarat; siellä aistin parhaiten esi-isien elämänmuodon, entisten töiden jäljet, elämän niukkuuden. Tuntureilla pyrin kulkemaan silloin, kun siellä ei muita ole”.

Ihmismassojen joukossa ei Kauno tunne oloaan omaksi, vaan on välillä päästävä pois rauhoittumaan ja kokoamaan ajatuksia, kuten ovat vanhemmatkin tehneet ennenmuinoin. Kesängille on Kaunon oma äitikin aikoinaan hiihtänyt rauhoittaakseen mielensä, nyt se vain on vieraiden käytössä ”hajuvesineen”. Uudet piilopaikat opastavat tutuksikäyneitä reittejä paikkoihin, joissa esi-isien muistot vielä ovat aistittavissa. Omaa aikaa ja rauhaa löytää vieraiden ja matkalaisten pitäessä lepoa – aamulla aikaisin ja illalla myöhään, kun muut ovat poissa. Valokuvaus onkin Kaunolla noussut vahvasti taiteellisuuden ilmentäjäksi, kuten seuraavasta tarinasta voimme päätellä..

”Ylläs valoineen, revittyine rinteineen ja mastoineen ei ole mikään luontokuvaajan ykköskohde, ainakaan minulle. Kaukaa ja pimeässä kuvattaessa valot luovat toisenlaisen,

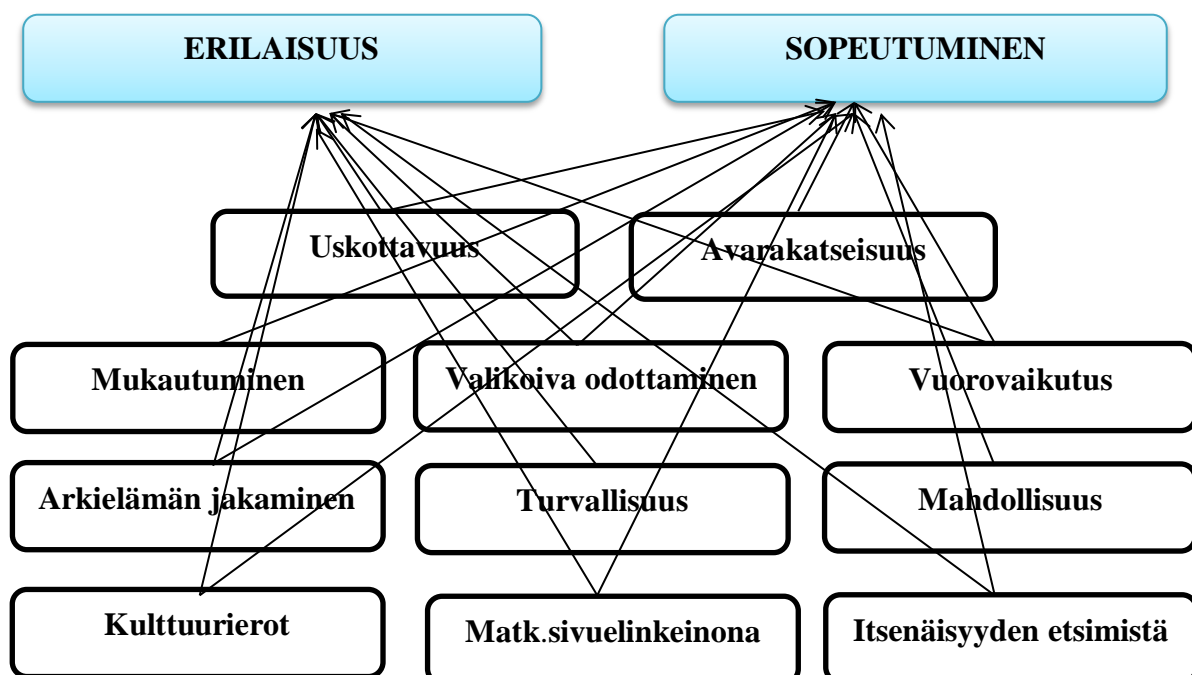
tunnelmallisen efektin kuvaamiseen. Valosaaste on kaikkien yö- ja revontulikuvaajien ykkösongelma. Toisaalta Ylläksen huipulta avautuu huikea näkymä yli koko Länsi-Lapin”.

Kauno vaatii valokuvauksen kohteelta puhtautta ja menneisyydestä nousevaa historian havinaa, joita nykyinen Äkäslompolon kylä ”revittyine” rinteineen ja ”epäpuhtauksineen” eivät edusta. Nuorena Kaunossa vaikuttanut rauhattomuus ja omien juuriensa sirpaleisuus ovat vaihtuneet seesteisyydeksi ja harmoniaksi, jotka saavat vahvuutensa luonnosta ja omasta ajasta, poissa tietöimiltä reiteiltä.

2.3 Yläkategorioiden muodostaminen

Grounded theoryn analyysiprosessi syvenee tutkimusprosessin edetessä. Aineiston keruun ja analyysiprosessin etenemisen kannalta yläkategorioiden löytyminen toimi merkittävänä kulminaatiopisteenä analyysin selkiytymisen kannalta. Tässä vaiheessa varmistui käsitys analyysiprosessin tuloksina nousseiden aineistopohjaisten kategorioiden merkityksellisyydestä. Tutkittavan yksilön kokemuksiin liittyvistä käsitteistä alkoi muotoutua yhä selkeämpiä yläkategorioita, jotka johdattivat tutkimusta uuden teoretisoinnin lähteille.

Kuvissa (15, 16 ja 17) on kuvattu tämän tutkimuksen empiirisen vaiheen aineiston keruun sekä analyysi- ja tulkintaprosessin tuloksina muodostuneet yläkategoriat, jotka perustuvat jatkuvan vertailun menetelmään. Jatkuvan vertailun menetelmällä saadut kategoriat muodostivat tämän tutkimuksen tavoitteena olevan uuden teoria lähtökohdat. *Erilaisuus* ja *sopeutuminen* edustavat 1950 – 1960 lukujen yläkategorioita (kuva 15).

Kuva 15. Yläkategorioiden *epävarmuus* ja *sopeutuminen* suhteet alakategorioihin 1950- ja 1960- luvulla

Alakategorioissa ilmenevät Kauno K. kokemukset seuraavasti suhteessa yläkategorioihin:

Uskottavuus: Nuoria ei yleensä otettu kovin vakavasti vanhempien ihmisten näkökulmasta, vaan he saivat toimia kukin omalla tavallaan, kunhan eivät häirinneet vanhempien tekemisiä. Vieraat sen sijaan näyttivät olevan heistä aidosti kiinnostuneita. Kaunon heinäallergia tuotti ongelmia, joita vanhemmat oppivat ymmärtämään vasta vaikean allergiakohtauksen jälkeen, jolloin he ottivat Kaunon puheet todesta. Nuorten oli sopeuduttava elämään vanhempien ja vieraiden ehdoilla. Silti epävarmuus oli läsnä tekemisissä. Mikä oli sallittua ja mitä tekemisiä sai varoa rangaistuksen pelossa. Rajoja etsittiin ja vanhempien arvovaltaa koeteltiin. Akkulturaation vaikutukset yksilön normaalin identiteetin kehittymiseen vaikeutuivat verrattuna matkailualueen ulkopuolisten kylien nuorten identiteetin rakentumiseen.

Mukautuminen: Nuorena oli mukauduttava myös keväisin saapuvien vieraiden ruoka-aikoihin. Vieraat määrivät arjen aikataulun, jota perheessä elettiin. Pakolliset työt oli kuitenkin tehtävä jossain välissä. Vieraat tulivat tuolloin pääasiassa keväisin, joten omaa arkielämistä sekoittavaa rytmiä ei tarvinnut pitkään kestää. Stressaavaa se oli kuitenkin. Vieraille tarjottiin parempia ruokia ja syömään pääsi vasta ”ihmisten jälkeen”. Epävarmuus ja sopeutuminen olivat keväisin vahvasti esillä. Vasta ”ihmisten jälkeen” antoi nuorelle tunteen omasta riittämättömyydestään – paikalliset olivat alempiarvoisia.

Valikoiva odottaminen: Jotkut vieraista toivat majoittaja perheen lapsille mieluisia lahjoja. Näitä Kaunokin oppi odottamaan. Keväällä vieraita saapui viikoittain, joten mielenkiinto pysyi hyvin yllä. Nuori pohdiskelee omaa identiteettiään – Kuka minä olen? Miltä näytän muiden silmissä jne. Nuori näkee itsensä eri näkökulmista, myös ulkopuolisen silmin. Nuori etsii rajojaan, kokeilee, testaa ja valikoi. Ketkä vieraista ovat mieluisia ja keitä taas pitää vältellä.

Kulttuurierot: Tiettyä epävarmuutta tuo uuden kulttuurin kohtaaminen. Vieraiden poikkeava kiinnostus sai Kaunon tuntemaan ihmisarvonsa samanvertaiseksi. Kiinnostus myös kasvoi vieraiden tuomia lahjoja kohtaan. Toisaalta omien vanhempien käytös loi epävarmuuden tunteen omasta asemasta ja arvosta suhteessa vierailijoihin. Vanhempien tahtoon oli kuitenkin

sopeuduttava. Jotkut vieraista kuitenkin osoittivat arvostusta myös Kaunolle lahjojen muodossa – heitä osasi odottaa tulevaksi.

Arkielämän jakaminen: Arjen jakaminen ei Kaunosta tuntunut mukavalta, siihen vain oli sopeuduttava. Eri kulttuureista tulevat vieraat omaksuivat erilaiset elämäntavat ja elämisen rytmin. Vieraat saapuivat usein yöllä myöhään, jolloin paikallisten oli järjestettävä heille yösijat. Se tarkoitti oman tilansa luovuttamista toisten käyttöön ja itse piti siirtyä toisaalle, joskus useita kertoja yössä. Epävarmuus omasta vuoteesta oli keväisin jatkuvana pelkona.

Avarakatseisuus

Tietynlainen avarakatseisuus on siirtynyt Kaunolle isän kautta, joka muiden mielipiteistä huolimatta oli ennakoanut matkailun kehitystä avoimin mielin. Matkailun tarjoamat mahdollisuudet näyttäytyvät hyvin monipuolisina, kuten jäljempänä voimme huomata. Virran mukana eläminen vaatii Kaunolta sopeutumista ja on joskus todella haastavaa. Epävarmuus seuraa koko ajan mukana ja se on hyväksyttävä.

Vuorovaikutus

Vuorovaikutus taitoja Kauno on päässyt opettelemaan jo pienestä pitäen monipuolisesti vierailijoiden kanssa. Uskottavuus on kommunikation onnistumisessa olennainen osa. Eri kulttuurien edustajien kanssa kommunikoiminen vaatii herkkyyttä ja sopeutumistaitoja, siltikin epävarmuus viestin perillemenosta pitää sisällään on aina läsnä.

Mahdollisuus

Sopeutumisen ja epävarmuuden sietokyvyn hallinta on Kaunolla kehittynyt erilaisten kulttuurien jäsenten välisissä kohtaamisissa. Nuoren avoin mieli imee vaikutteita vierailta. Pukeutuminen, hauskanpito ja tavat sulautuvat paikalliseen elämään. Akkulturaation ja assimilaation vaikutukset nuoren Kaunon identiteetin rakentumiseen merkittävät. Uudet ja vieraat vaikutteet edustavat myös mahdollisuutta.

Matkailu sivuelinkeinona

Matkailua ei vielä 1960- luvulla pidetty kovinkaan vakavasti otettavana elinkeinona, tai sitä ei ainakaan tuolloin vielä ymmärretty. Kaunon perhe on kuitenkin tuolloin jo ollut etujoukoissa kehittämässä palveluita vieraille. Talonväen oli normaalien arkitöiden ohella huolehdittava

vieraistaan. Epävarmuutta lisäsivät tuonaikaiset heikot yhteydenpitovälineet, joita ei kaikilla ollut käytössä. Majoitusvarauksia tehtiin postin välityksellä ja myöhemmin puhelimitse.

Itsenäisyyden etsimistä

1950- ja 1960- lukujen välistä ajanjaksoa voidaan pitää tämän tutkimuksen mukaan Kaunon identiteetin rakentumisen kannalta merkittävänä. Oman paikallisyhteisön, vieraiden ja yhteiskunnan näkemykset matkailun luonteesta eroavat toisistaan, jokaisella tuntuu olevan oma näkemys ja intressit. Kyläyhteisössäkään ei vielä haluta uskoa matkailuun, kun taas vieraat odottavat paikallisuudelta jotain, mitä ei vielä osata tarjota. Yhteiskuntaa edustava kouluinstituutio pitää matkailua toisarvoisena. Kauno kokee ja näkee kehityksen omassa arjessa läheltä. Edellisten näkökulmien vaikutukset saavat nuoren mielen epävarmaksi. Sopeutuminen arkielämään ja eri näkökulmien intressien samanaikainen huomioiminen ei ole helppoa.

1970- ja 1980-luvuilla Kaunon elämässä matkailu on saanut yhä enemmän merkitystä. Se on tarjonnut mahdollisuuden musiikin muodossa. Kyläorkesterin keikkakysyntä kasvaa ja musiikki vie Kaunon yhä laajemman yleisön tietoon. Suomalaiset solistit ja esiintyjät keikkailevat yhä enemmän lapin matkailukeskuksiin rakennetuissa hotelleissa turisteja viihdyttämässä. Rauhattomuus ajaa Kaunoa keikkaelämään, Ruotsiin ja taas takaisin Äkäslompoloon.

Kaunon ajatuksia yhteenvetona 1950–60 lukujen nuoruudenvuosista:

”Turistiajalta on jäänyt mieleen keväinen aamu, kun kotipihalta lähti anorakkeihin pukeutunut turistiryhmä rauhallisesti hiihtämään kohti Yllästä ja samalta suunnalta kuului metsojen kiihkeä soidinnaputus, siihen sekoittui järveltä kuuluva teerien pulputus...

..Muisto kesästä, kun näin kalasääsken iskevän hauen niskaan, kuinka sen siivet välähtelivät auringossa ja kuinka lintu lähti saaliineen kohti Kukas-tunturia..

Heinäaika ja tukaluus, kun yritin heinänuhaisena hengittää kellarin viileydessä..

..Jounin Kaupaan tullut Coca Cola, joka oli kalliimpaa kuin muut limsat, piti tyytyä Jaffaan..

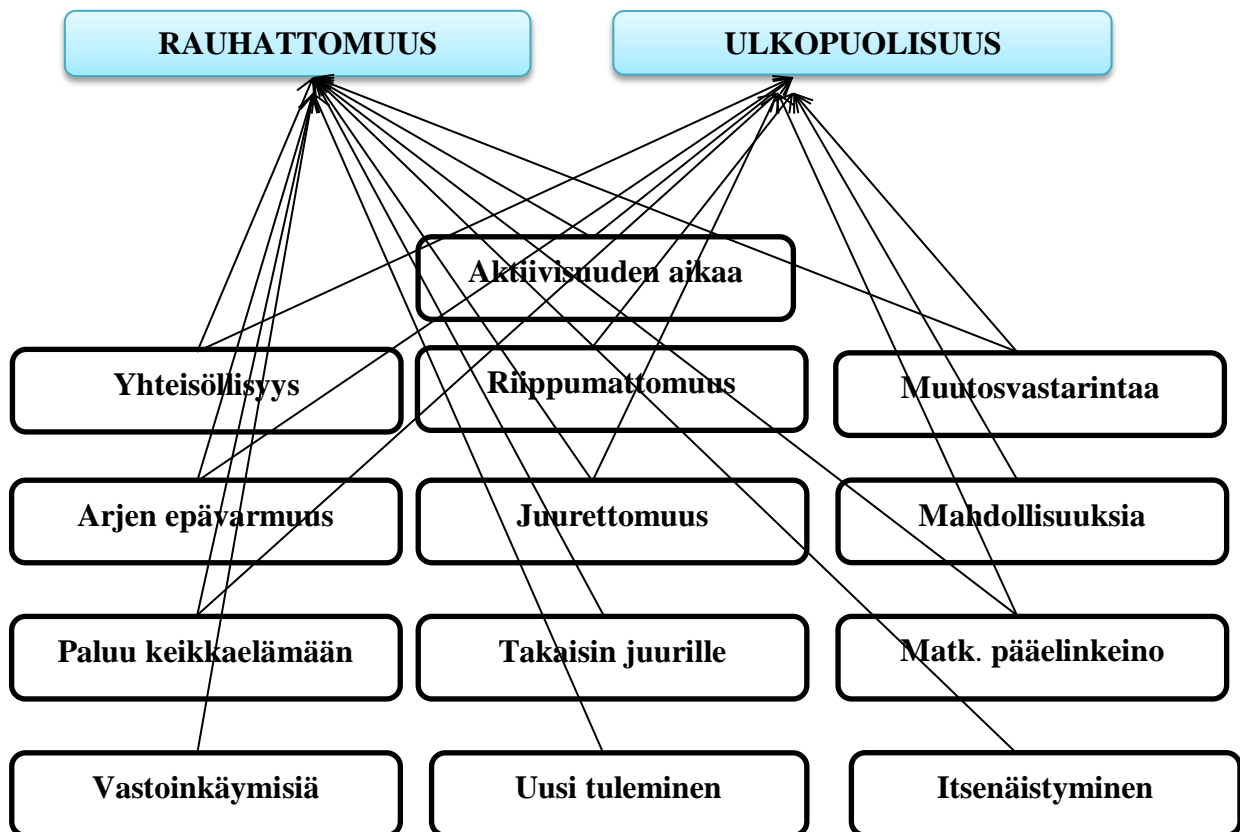
..Syksyinen nuotionpoltto poikajoukossa Kaulavaarassa, vedellä täytetyt viinapullot, jotka pantiin nuotioon ja odoteltiin.. joskus posahti, joskus ei..

..Ritsasodat, jotka olivat varsin oikean sodan tuntuksia, koska piti suojautua ihan oikeasti.. kivi teki kipeää osuessaan. Toiset linnakkeessa, toiset metsästä hyökkäämässä..

”Harakanpesien hävittäminen ja poikasten tappaminen. Tätä eivät aikuisetkaan paheksuneet, haittalintu kun oli” ..”..Koluhammaslääkäri, joka onnistui pilaamaan kesäloman. Autonlasti lapsia pakattiin autoon ja vietiin kolariin. Kaikki hampaat hoidettiin yhdeltä istumalta, ei ruokaa, ei juomaa ja hammaslääkärit hermostuneita ja pahantuulisia, mutta kirkonkylältä ostettu jäätelö hyvitti jonkin verran..” ..”..Kolun alkaminen ja hernekeiton tuoksu.. Syksyinen ukonilma, joka alkoi koulumatkalla, kovimpia mitä kylä on kokenut, poltti kuopan talon ja talon lehmät navettaan. Sen jälkeen tiesi, että jos ukkonen tulee Kuerin takaa se jylmä kovasti ja pitkään..”

”..Beatles. Kuinka se musiikki iski heti syvälle pikkupojan mielenmaisemaan. Ajatus siitä, että jossain on maailma, missä moni asia on toisin ja paremmin.. Valittujen Palojen Newport-tupakkamainos, jossa turkoosin veden päällä ajoi moottorivene.. onko jossain todellakin tuollaista..”

1970- ja 1980-lukujen yläkategoriat ja niiden väliset suhteet on esitetty alla (kuva 16).

Kuva 16. Yläkategorioiden *rauhattomuus* ja *vieraantumisen* suhteet alakategorioihin 1970- ja 1980- luvulla

Juurettomuus, uusi tuleminen

Vaikka kansalliset kulttuurit ovat leimallisesti moderni ilmiö, koostuvat modernit kansakunnat kuitenkin keskenään erilaisista etnisistä ryhmistä, yhteiskuntaluokista ja sukupuolista (Hall, 1999, s.21–22, ja s.44–46). Ulkomaille muuttaessaan ihminen joutuu sopeutumaan uuteen kulttuuriin ja omaksumaan sen tapoja. Tässä tutkimuksessa näkisin Äkäslompolon paikallisyhteisöön kohdistuvan samanlaisia oman etnokulttuurin ulkopuolisia muutosvoimia, jotka turismin kasvun myötä saattavat ilmetä juurettomuutena ja identiteettikriisinä. Kauno on nuorena aikuisena joutunut voimien pyörykseen, jossa arvot ja opittujen tapojen toimimattomuus uudessa ympäristössä voivat olla vaikeita käsitellä. Omat ja turistien käyttäytymistavat saattoivat joskus aiheuttaa molemminpuolista väärinymmärrystä ja hämmennystä. Hallin (1999, s.19) mukaan vanhojen identiteettien väistyminen uusien tieltä on laajempi muutosprosessi, niin sanottu ”identiteettikriisi”, jonka seurauksena modernien yhteiskuntien keskeiset rakenteet siirtyvät pois paikoiltaan. Juurettomuus ilmenee tämän tutkimuksen mukaan Kaunon rauhattomuutena ja haluna päästä pois keikkaelämään.

Yhteisöllisyys, itsenäistyminen ja riippumattomuus

Orkesterielämä ja keikkaileminen muodostavat yhteisön jonka Kauno tunsikin omakseen. Taiteellisuus ja itsensä toteuttaminen kasvattivat itsenäistymisen riippumattomuuden tunnetta. Kauno ei ollut muista riippuvainen, eikä epämieluisana koettu turismikaan haitannut. Aktiivinen keikkaelämä vei mukanaan ja jossain mielessä Kauno 1980-luvulla vieraantui turismin muovaamasta paikallisyhteisöstä. Sinne oli kuitenkin helppo palata tekemään töitä matkailun parissa, jos ei mitään muuta ollut tarjolla. Ajatus Kaunosta tuntui kuitenkin vieraalta, kuten hän tarinassaan tuo esille. Kaunon vaimo ja äiti pitivät majoitustoimintaa yllä.

Muutosvastarinta, paluu juurille ja vastoinkäymisiä

Keikkaelämä oli raskasta. Samat kappaleet soitettiin ilta illan jälkeen, joskus kuukausikin samassa hotellissa asuen. Rauhattomuus ja väsyttävä elämäntapa toivat tullessaan epämieluisia tapoja joista Kauno sai osansa. Veljen kuolema havahdutti ja lapsen syntymä

saivat Kaunon palaamaan Äkäslompoloon juurilleen. Kaunon elämässä kulkurinelämä ja paluu Äkäslompoloon vuorottelivat, kummastakaan ei halunnut luopua. Ruotsissakin Kauno käväisi vaimon kanssa, mutta sekään ei tuntunut omalta, vaan he palasivat takaisin Äkäslompoloon.

Mahdollisuuksia, matkailusta pääelinkeino, paluu keikkaelämään

Oman yrityksen pyörittäminen vakiinnutti Kaunon hetkeksi Äkäslompoloon. Keikat sai hoidettua paikallisissa ravintoloissa ja yöksi pääsi kotiin nukkumaan, joskus myöhään aamuyöllä. Matkailu tarjosi yhä useammalle mahdollisuuden päätoimiseen työntekoon. Jotkut tekivät sitä sivuelinkeinona, mutta sen kasvava merkitys ymmärrettiin.

Kaunon muistelemana yhteenveto 1970- ja 1980 lukujen ”kulkurielämästä”:

”Tytön saattaminen ja ohjaaminen kevät yön kuulaudessa tyhjillä olevaan majoitustilaan ja varovaiset hyväilyt..

Rakastumiset ja pettymykset.. Työväentalon jännittynyt tunnelma.. Hai-saappaat, Retu-kengät ja lakkanailon takki..

Kitara joululahjaksi.. innokasta harjoittelua.. Hair musikaalin oudon kauniit laulut radiosta.. Jimi Hendrixin mystinen soundi..

..Sisäinen levottomuus, halu pois ahdistavasta, toisaalta levottomasta kyläyhteisöstä. Kesäiset lentopallopelit kylän nuorison kanssa, toivo ja usko siitä, että jossain muualla on se oikea elämä..

..Markiisi-yhtye ja keikkaelämän riemukas ensi puraisu..

Armeija ja naimisiin meno.. Kaksi kuukautta Göteborgissa rahaa tienamassa.. Takaisin kotiin ja keikoille. Ravintolamusiikon työtä.. Kuukausi Kemijärvellä, Kuusamossa, Tukholmassa, Luostolla.. Taas omille kairoille ja keikkaa pitkin Tornionlaaksoa, kokoonpanot vaihtuivat.. Sitten Ylitalon Tarjan taustabändiin ja alkoi hurja Suomen risteily..”

”..80-luvulla: Perhe, keikkailu.. V1982: Olimme Valkeakoskella keikalla, kun poliisi ilmestyi ennen keikkaa ja kysyi olenko minä paikalla, sanoin olevani kyseinen henkilö. Sinun täytyisi soittaa kotiin, he sanoivat, syytä eivät kertoneet. Pyysin järjestäjältä saada luvan soittaa. Soitin vaimolle ja hän kertoi, ettei minulla ole enää pikkuveljeä, ampunut haulikolla itseään

päähän.. Kysyin järjestäjältä puhelun hintaa, mies kysyi mitä asiaa oli. Sanoin, että ei sen kummempaa kuin että velipoika on ampunut itsensä.. Eipä siitä sitten maksua.. Soitin sen keikan ja yöllä minut vietiin Helsingin lentoasemalle, josta lensin toteamaan tilanteen..

..Pelle Miljoona oli jäänyt levylautaselle, huoneessa vielä veren haju.. Tuskaa, täynnä kysymyksiä, joihin ei ole vielääkään saanut vastausta..

..Isä rakentamassa meidän ensimmäistä mökkiä, tekemässä surutyötä. Ei sen ikäluokan ihmisillä ollut vertaistukea eikä kriisihoitoa, vain tuska ja häpeäkin.. miten se juuri meille sattui?.. Työ oli lääke kaikkeen, ihan kaikkeen.. Ei kannattanut puhua..”

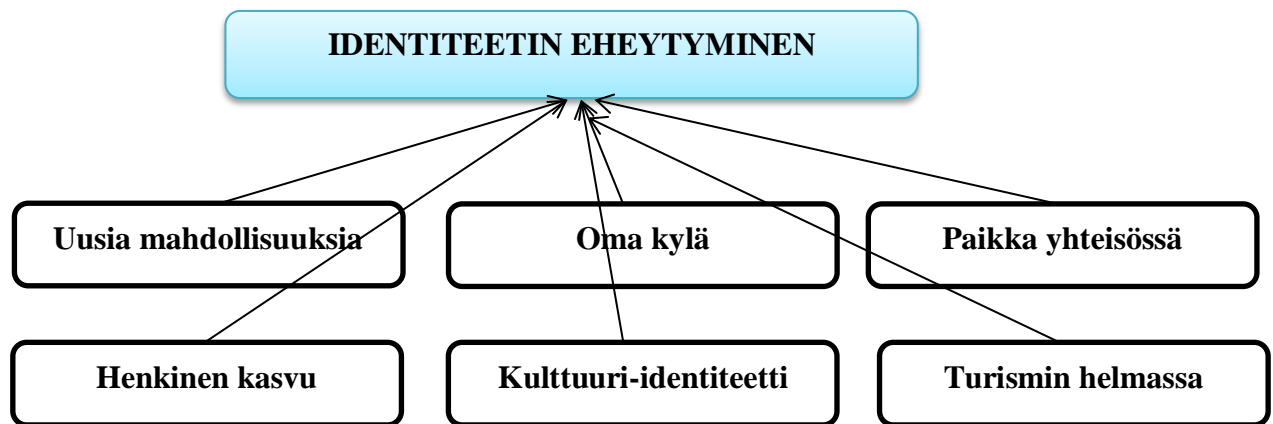
”Vuosikymmenen lopun kuuma kesä, ensimmäinen Ylläs Soikoon. Rantasaunalla jatkot, jossa porukkaa, enemmän ja vähemmän kuuluisuuksia ja kaikki sovinnollisesti kännissä. Kotiutumisen aamulla missä vastassa porraava kahvinkeitin ja puhumaton vaimo.. Ahdistusta ja syyllisyyttä, toisaalta toivoa tulevaisuudesta nousukauden Suomessa ja Lapissa..

..Iso tonttikauppa. Kaikilla tuntui olevan rahaa ja vapaa-aikaa, maasta maksettiin käsittämättömiä summia. Rakennettiin uutta uljasta matkailukylää eikä ostajilla ollut rahanpuutetta; rakennetaan huippuhieno lomakylä tähän ja tähän... Sama tontti on vieläkin rakentamatta, vaikka myöhemmin kiersi useammalla omistajalla, roskapankki mukaan lukien. Ja hyvä niin, säästyivät vanhat petäjät..”

”90-luku Nousua ja laskua. Väärissä vaatteissa - ravintolayrittäjänä. Turhautumista, juopottelua, ulkomaanmatkoja. Eipä merkittävää kerrottavaa.”

2000 – luvun vaihteessa Kauno teki elämässään täysremontin. Oli aika aloittaa uusi elämä ilman vanhoja rasiitteita ja keskittyä tulevaan.

Alla kuvassa (17) on kuvattuna yläkategorian ”identiteetin eheytyminen” suhde alakategorioihin.

Kuva 17. Yläkategoria *henkinen eheytyminen* ja sen suhteet alakategorioihin 2000- ja 2010-luvuilla

Uusia mahdollisuuksia, oma kylä

Uusi vuosituhat on tuonut tullessaan paluumuuttajia Äkäslompoloon jatkamaan yritystoimintaa ja vastaamaan tuleviin haasteisiin, joita tasaisesti kasvava matkailu heittää eteen. Positiivisena Kauno näkee nuorten ajatusten ja toiminnan ”raikkauden” sekä luontoarvojen kunnioittamisen – enää ei toimita pelkästään matkailun ehdoilla. Kylästä halutaan ”omansa näköinen”, ei kaupunkimaista. Kaunon omat lapset ovat mukana jatkamassa ”isiensä” perintöä. Heille on aikaa ja heidän kauttaan pääsee vanhakin vielä vaikuttamaan.

”Periaatteessa kaikki on hyvää, mitä matkailu on tuonut. Minulle se on tuonut lapset takaisin maailmalta ja saan tavata lapsenlapsiani, vaikka joka päivä. Jos täällä ei olisi matkailua, ei täällä olis asukkaitakaan. Tämä on peruslähtökohta.

Täällä kulkevat suomen julkimot esiintymässä ja laulamassa monta kertaa vuodessa, olen saanut tutustua heistä moniin. Ei tarvitse lähteä etelään heitä kuuntelemaan.”

Yhteisöllisyys, kulttuuri-identiteetti

Vanhat arvot ja perinteet ovat 2000 – luvulla saaneet Kaunon elämässä suuremman merkityksen. Yhteisöllisyys ei enää nykyisin merkitse kyläyhteisössä samaa asiaa, kuin se on merkinnyt vanhemman sukupolven edustajille. Äkäslompolon kylä on muista Lapin matkailukohteista poiketen löytänyt oman identiteettinsä, jota se määrätietoisesti on viime vuosina kehittänyt. Alla Kaunon ajatuksia yhteisöllisyydestä.

”Jos vertaan muihin Kolarin kyliin joissa useissa on kyläyhdistyksiä ja talkoohenkeä, on sitä täälläkin, mutta täällä kaikki kulkee omien yritysten ja oman hyödyn kautta; kyläläisillä ei ole tarvetta eikä ehkä kykyjäkään saman kaltaiseen talkoiluun kuin esim Vaattojärvellä, missä on talkoovoimin rakennettu mm. tanssitalo ja väestöpohjakin on aika nuorta, vaikka matkailua ei olekaan.”

”..Kaipaam kiireettömyyttä, sitä kuinka kesäamuna menen isäni kanssa rantaan verkoille, puuvene tuoksuu järvelle ja kuikka huutaa jossain..

..Sitä kuinka kotipihalta lähtiessä heti viljelysten takana alkoi metsä, joka oli melkein erämaata, ei yhtään asutusta moneen kilometriin..

..Haluaisin sanoa, että kaipaam vanhaa kyläelämää ja sitä yhteisöllisyyttä mikä oli kylän sisällä, mutta tarkemmin muistelllessani siinäkin oli omat jännitteensä; suvut, politiikka, uskonto ja eriarvoisuus toisten välillä, jotkut oli olevinaan parempia kuin muut. Tänään nämä raja-aidat ovat häviämässä, vaikka eriarvoisuus on tullut yrityksiin niiden koon ja vaikutusvallan perusteella, se ei kuitenkaan ole kovin henkilökohtaista..”

Turismin helmassa, henkinen kasvu

Kauno näkee matkailun vaikutukset pääosin positiivisena. Elämä on tuonut eteen vaikeita aikoja, mutta aina niistä on selvitty, kuten Kaunon tarinoista voimme päätellä.

”..Äkäslompolosta voi sanoa, että se on kasvanut ja kehittynyt matkailun mukana sellaiseksi kuin se nyt on. Tietysti se on muuttanut ihmisiä myös henkisesti matkailukylän ihmisiksi, mutta mitä huonoa siinä sitten on. Tänään katsotaan menneeseen, sen osoittavat ne monet sukuselvitykset ja kirjat, joita täältä on tehty..

..Se, mitä minusta olisi voinut tulla ilman matkailua, on mahdoton sanoa. Elämä menee niin kuin menee ja tunnen, että olen selviytynyt – ainakin tähän asti..

..Tietysti voisi sanoa, että luonto olisi säilynyt paremmin ilman matkailua, mutta sekään ei pidä paikkaansa. Todennäköisesti täällä olisi metsäteollisuus.” autioittanut maiseman. Nyt täällä on kansallispuisto, jota ei ilman matkailua olisi koskaan perustettu..”

”..Negatiivista tässä päivässä on se, että entiset matkailun taustavaikuttajat kunta ja metsähallitus ovat alkaneet tehdä omaa bisnestään; metsähallitus vuokraa Ylläksen laidalta kirveen käymätöntä aarnimetsämaata ja kunta kaavottaa, hoitaa infrastruktuurin ja myy tontteina eikä edes kovin hyvään hintaan. Paikallisen ei kannata kaavoittaa tontteja, koska kaavoitusmaksut ja kiinteistöverot ovat kalliita ja usein myös pitää hakea poikkeuslupa. Helpompaa on myydä maa-alue suoraan kunnalle ja näin on tehtykin. Tämä on toisaalta kaksiteräinen miekka, koska näin virkamiehillä tulee olemaan aina enemmän sananvaltaa kylän asioissa..

..Toinen negatiivinen asia on hotellien ja pienempienkin ravintoloiden keskittyminen yksin käsiin. Yhdellä ihmisellä on sananvaltaa ohjata myös kunnan päätöksiä ja koko matkailun suuntaa..”

Kaunon elämäkokemukset vuosilta 2000- ja 2010 yhteenvetona niin kuin hän ne muistaa:

”..Raitistuminen, ero, uuden elämäntavan opettelua..

..Velho-oopperat.. katselin usein ikkunastani niemelle esitysiltoina ja odotin sitä atomipommia ja savusientä, joka oli esityksen lopussa. Minusta oli enteellisen pelottavaa, että sen jälkeen tulivat yleisön aplodit..”

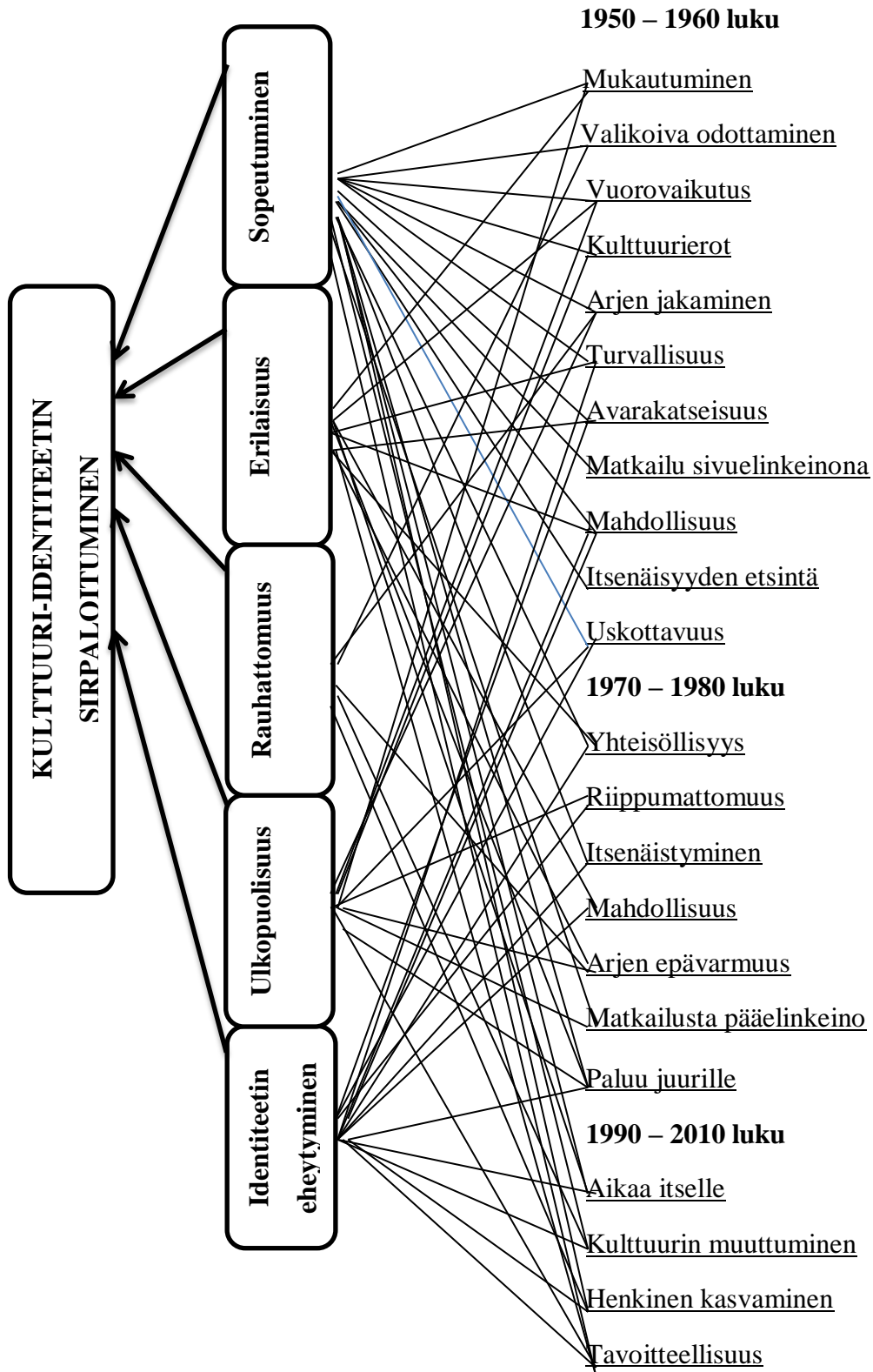
”Meitä vanhoja kyläläisiä alkoi rassata moottorikelkkareitti, joka oli kunnan toimesta suunniteltu kulkemaan järven poikki. Tästä käytiin kovaa keskustelua Ylläksen sivujen vieraskirjalla, keskustelu alkoi käydä niin tulisena, että vieraskirja suljettiin. Asia puitiin oikeudessa ja Korkein Hallinto-oikeus antoi kelkkareitille kieltävän päätöksen. Ympäristövaikutuksia ei oltu huomioitu tarpeeksi ja huomattiin, että järvellä asusti rauhoitettu saukko. Saukko pelasti kylän ympäristörikokselta jonka meteli ja kaksitahti savut olisivat aiheuttaneet koko kylän matkailuimagolle. Tosin kelkkareittiä ajetaan tänäkin päivänä kunnan toimesta kylän infrastruktuuriin kuin käärmettä pulloon. Perkele!”

”Uusia asukkaita on saapunut kylään, uusia nuoria yrittäjiä, jotka ovat tarttuneet toimeensa ennakkoluulottomasti ja rohkeasti. En ole vielä nähnyt tässä kehityksessä negatiivista, varmaan siksin, että omat lapseni ovat siinä mukana. No, heidän kauttaan voin joitain ajatuksiani kylän kehityksestä yrittää syöttää.. Nykyään enemmistö kylän väestöstä taitaa olla muualta muuttaneita. Positiivista, että nuoret yrittäjät ja työntekijät ovat suurimmalta osaltaan luontoihmisiä ja muutenkin raikasta väkeä niin toimiltaan kuin ajatuksiltaan.”

2.4 Ydinkäsitteen löytyminen

Kategorioiden vertailussa muodostui entistä vähemmän uusia kategorioita ja keskeisten kategorioiden selkiytyttyä ydinkäsite ”kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen” nousi aineistosta esille eräänlaisena ahaa – elämyksenä! Ydinkäsite näytti olevan läheisessä suhteessa tutkittavan matkailukokemusten ja identiteetin kehittymisen kanssa. Sillä näytti olevan myös keskeinen asema muihin kategorioihin. Ydinkäsitteen löytymisen rinnalla ymmärsin ”akkulturaation” vaikuttavan merkittävästi yksilön identiteetin rakentumiseen.

Ydinkäsitteen löytymistä auttoivat memot, jossa pohdin kategorioita ja niiden välisiä suhteita sekä Jyväskylän yliopiston monikulttuuriset viestintäopinnot, jotka johdattivat ajatukseni kulttuuri-identiteetin lähempään tarkasteluun. Aineistosta nousseisiin kategorioihin voidaan Glaserin & Straussin (1967) mukaan hakea tietoa aikaisemmasta teorian tiedosta, jotta kategorioiden tarjoama informaatio tulee paremmin ymmärretyksi (Glaser & Strauss, 1967, s.161–162). Glaserin (1992, s.47) mukaan tämä on hyväksyttävää myös siksi, ettei tutkija voi etukäteen tietää, mitkä ilmiöt, käsitteet tai teoriat nousevat empiirisestä aineistosta, hän ei voi valmistautua tutkimukseen niistä etukäteen lukemalla. Seuraavassa kuvassa (18) selviää aineistosta nousseet kategoriat ja niiden väliset suhteet.

Kuva 18. Ydinkäsite kategorioineen grounded teoria -metodologialla suoritetulla tutkimuksella

Kahdestakymmenestä kahdesta alakategoriasta muodostin 5 yläkategoriaa, jotka auttoivat löytämään ydinkäsitteen ”kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen”. Kuvasta (15) käy ilmi, että alakategoriat nostavat esiin tietyn yläkategorian, johon ne ovat läheisessä syy-seuraussuhteessa. Alakategorioiden suhde useampaan yläkategoriaan viittaa tämän tutkimuksen tulosten (ks. luku 3) mukaan siihen, että niiden suhde ydinkategorian muodostamisessa on vahva.

2.5 Ydinkäsitteen saturoituminen

Hirsjärvi ym. (1997, 181) toteavat saturaation savutetuksi silloin, kun aineistoa kerätessä samat asiat alkavat kertaantua: Kvalitatiivisen aineiston keruussa käytetään aineiston kylläisyyteen viittaavaa *saturaation* käsitettä, jonka Eskola ja Suoranta (1996) ovat suomentaneet aineiston kylläntymiseksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija alkaa kerätä aineistoa päättämättä etukäteen, miten monta tapausta hän tutkii. Hän voi aloittaa esimerkiksi haastattelut ja jatkaa niitä niin kauan kuin haastattelut tuovat tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Aineisto on riittävä, kun samat asiat alkavat kertaantua haastatteluissa. Tällöin on tapahtunut saturaatio (Hirsjärvi ym. 1997, s.181; Siitosen, 1999, s.58 mukaan.) Tässä tutkimuksessa ydinkäsitteen saturaatiovaihe tuli ajankohtaiseksi aineiston keruun ja analyysiprosessin toisen jakson lopulla, jolloin yläkategoriat alkoivat muotoutua.

Glaserin & Straussin (1967, 111–113) mukaan jatkuvan vertailun periaatteiden mukaisesti aineistoa kerätään niin kauan, että voidaan varmuudella sanoa ydinkäsitteen löytyneen.

Tämän jälkeen keskitetään koodaaminen kategorioihin, jotka ovat yhteydessä löydettyyn ydinkäsitteeseen. Ydinkäsite toimii jatkossa aineistonkeräyksen punaisena lankana.

Empiirisen vaiheen alussa tutkija käsittelee asiaa yleisellä tasolla. Ydinkäsitteen löytymisen jälkeen voidaan keskittyä tarkentavien kysymysten tekemiseen. (Glaser & Strauss, 1967, s.76–78.)

3 EMPIIRISEN OSAN TULOKSET

Luvussa 3.1 on tiivistettynä kerrottu tässä grounded theory – tutkimuksessa löydetty empirisen osan tuloksena rakentunut substantiaallinen kategoriajärjestelmä. Aineistosta nousi keskeiseksi ilmiösi ”yksilön kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen”. Ydinkäsitteen ja sen rakentumisen prosessiin läheisesti liittyvien kategorioiden ja alakategorioiden ymmärtämistä helpottaa niiden välisten suhteiden riippuvuus toisistaan. Ydinkäsitteen löytymistä voidaan Siitosen (1999, s.59) mukaan pitää grounded theory -tutkimuksessa empirisen vaiheen päätuloksena, jonka pohjalta voidaan tuottaa tutkimusasetelman lähtökohdista joko tarkasti rajattua aihealuetta koskeva substantiaallinen teoria tai teoreettisen integraation ja käsitteellisen syventämisen kautta voidaan rakentaa yleinen formaali teoria.

3.1 Ydinkäsitteen suhde kategorioihin

Ensimmäinen tutkimustehtäväni oli löytää yksilön elämänkaarella vaikuttavia sosiaalisia prosesseja, jotka yksilö koki merkittäväksi matkailun näkökulmasta katsottuna, ja jotka vaikuttivat hänen elämänsä kulkunsa. Tutkimuksen tulokset on saatu Glaserin ja Straussin kehittämän Grounded-teorian hengen mukaisesti ilman etukäteen tehtäviä hypoteeseja tai tutkimusongelman asettelua. Tutkimuksen kohteen tuottamista narratiiveista koostuvasta aineistosta analysoimalla ja tulkitsemalla oli tarkoitus etsiä käsitteitä, tarkastella niiden välisiä merkitys-suhteita ja pyrkiä löytämään ydinkäsite, joka oli keskiössä alakategorioihin nähden. Ydinkäsitteellä tuli olla myös luonteva ja looginen yhteys keskeisiin, löydettyihin kategorioihin. Empiirisestä aineistosta nousi ydinkäsitteeksi ”*kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen*”.

Aineiston perusteella ”kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen” osoittautui yksilön kokemuksissa ydinilmiöksi ja keskeiseksi sosiaaliskulttuuriseksi prosessiksi. Ydinkäsite ilmeni aineistossa säännöllisesti ja näytti selittävän asioita, jotka nousivat aineistossa esille. Tutkimuksen toteuttamisen ja analyysiprosessin vaiheet on esitetty tiivistetysti Luvussa 3.1. Tutkimusprosessin kuvaamisella pyrin osoittamaan kategoriajärjestelmän rakentumisen prosessin ja luomaan perusteet metodologisten ratkaisujen arvioimiseen.

3.2 Ydinkäsitteen ja kategorioiden määrittelyä

Ydinkäsite ”kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen” on yhteydessä viiteen yläkategoriaan (ks. kuva 18) ja 22 alakategoriaan.

Kulttuuriantrobologian mukaan nähdään kulttuurin muodostuvan kaikista niistä tavoista, tottumuksista, arvoista, asenteista ja uskomuksista, jotka ihminen oppii yhteisön jäsenenä. Kulttuuri ilmentää yhteisölle tyypillisiä elämäntapoja, käyttäytymistapoja, elämäntapoja, ajattelutapoja ja valtasuhteita. Jokaisella kulttuurilla on omat elämäntapansa ja jokainen yksilö toimii elämässään oman kulttuurinsa tapojen ja arvojen mukaisesti (Valsiner, 2000, s.50-53.) Sen lisäksi, että yksilöllä on ainutlaatuinen ulkonäkö, henkilöhistoria, heikkoudet ja vahvuudet sekä subjektiivinen maailmankuva, kaikilla on geneeissä peritty ihmisluonto, joka vaikuttaa yksilön fyysiseen ja psykososiaaliseen toimintaan. Se, mitä ihminen tekee tunteillaan, miten hän ilmaisee tunteitaan, on aina kulttuurin muokkaamaa (Lewter, 1989, s. 26–30; Niskanen, T. 2004, s.20 mukaan.)

Kulttuuri voidaan nähdä mielen kollektiivisena muokkaajana, joka erottaa Hofsteden (1997,s.4) mukaan ihmisryhmät toisistaan. Ihminen ei Hofsteden sanoin kasva tyhjiössä, vaan hän on aina olemassa yksilönä johonkin, saaden siitä vaikutuksia. Yksilöllä on taipumus sisäistää oma kulttuurinsa arvot, tavat ja uskomukset enkulturaatioprosessissa. Antikaisen (2000, s. 18–26) mukaan primaariryhmän muodostaa perhe, johon lapsi liittyy tunnesitein. Sekundaariryhmä muodostuu yksilöistä, jotka jakavat samat arvot, toimintaan liittyvät tavoitteet ja niiden saavuttamiseen vaadittavat keinot. Tiedostamattomat ja tietoiset pyrkimykset vaikuttavat sosiaalistamisprosessiin. Postmoderniin aikaan siirryttiin länsimaissa 1950 ja 1960lukujen taitteessa. Ajalle ominaista on moniarvoisuus ja kulttuurien sirpaloituminen. Postmoderneille yhteiskunnille ominaista on suvaitsevaisuuden korostaminen ja yhteiskunnallisen elämän jakautuminen yhä pienempiin ryhmiin (Niskasen, 2004. s.20 mukaan).

Kahden kulttuurin rajalla eläminen synnyttää erilaisia kokemuksia siitä, kuka on ja keihin samastuu. Helena Ruotsala (2002) on tutkinut väitöskirjassaan Rajamaan yhteisöksi nimittämäänsä Kyrön paliskuntaa ja lähestynyt heidän identiteetin kokemuksiaan väli-ihmisen käsitteen avulla. Hänen mukaansa väli-ihmiset eivät välttämättä edusta vain yhtä identiteettiä, koska heillä on sekä saamelaiset että suomalaiset sukujuuret. Kulttuurien välimaastoon sijoittuvat ihmiset ovat usein sosiaalistuneet ymmärtämään asioita useammasta kuin yhdestä näkökulmasta. Heidän on aina nähtävä asioiden kaksi puolta (Sarivaara, 2012, s.2.)

Identiteettikäsitteet voidaan erottaa kolmeen: valistuksen subjektiin, sosiologiseen subjektiin sekä postmoderniin subjektiin. Valistuksen subjekti perustuu käsitykseen ihmisen olemuksen

ja täten myös identiteetin pysyvyydestä ja jatkuvuudesta syntymästä kuolemaan. Ihminen siis pysyy ”identtisenä” itsensä kanssa elämänsä ajan. Sosiologinen subjekti puolestaan heijastaa modernia maailmaa ja yksilön suhdetta ulkopuolisiin tekijöihin: subjektin sisäinen keskus muokkautuu itsenäisyyden sijaan ”merkityksellisten toisten” toimesta. Tällöin identiteetti liittyy kulttuuriin, vuorovaikutukseen minän ja yhteiskunnan välillä. Postmoderni subjekti edustaa nykypäivän identiteettikäsitystä: pirstoutumista ja hajaantumista. Kun ihminen projisoi itsensä kulttuuriseen identiteettiin, omaksuen arvoja ja tapoja, identifikaatioprosessi ikään kuin avautuu, mutta myös monimutkaistuu. Subjektilla ei tässä muuttuvassa, liikkuvassa maailmassa ole enää pysyvää tai kiinteää identiteettiä. (Hall, 1999, s.21–23; Räsänen, 2012, s.12 mukaan.)

3.3 Kulttuuri-identiteetin sirpaloituminen

Modernissa ja postmodernissa yhteiskunnassa on tärkeää muistaa, että identiteetti on kuitenkin kulttuurin tuote ja koska se tässä nopeasti muuttuvassa maailmassa ja epävarmassa ilmapiirissä tuotetaan erilaisissa instituutioissa ja diskursseissa, on identiteetin sirpaloituminen väistämätöntä. Epävarmuuden kasvaessa kasvaa myös kysyntä vakaan ja aidon tuntuksille identiteeteille, jotka kuitenkin samalla syrjivät, marginalisoivat ja sulkevat pois joitakin jäseniä. Modernin kulttuurin tuottamat identiteetit paljastuvat ajan valossa keinotekoisiksi ja mielivaltaisiksi ja joutuvat siksi monien tulkintojen ja kiistojen kohteeksi, joka taas avaa oven postmodernille yhteiskunnalle ja kulttuurille. Myöhäismoderni yhteiskunta on kiihtyvä versio modernista yhteiskunnasta. Postmodernia maailmaa kuvaa jatkuva ja kasvava epävarmuus, joka syntyy nopeista muutoksista, yhteiskunnan tuottamista katastrofeista ja riskeistä. Tätä aikaa leimaa vielä selvempi eriytyminen. Eri yhteiskunnan kentillä muutoksen nopeus, tahti ja suunta voivat olla erilaisia ja sen seurauksena esimerkiksi koulun vaatimat ja tarjoamat identiteetit voivat olla täysin vastakkaisia vaikkapa perheiden tai etnisten yhteisöjen vaatimien ja tarjoamien identiteettien kanssa. (Antikainen, Rinne & Koski, 2006, s.261–265; Vatanen Campos, 2012, s.28 mukaan.)

3.4 Johtopäätökset empiirisistä tuloksista

Yksilön kulttuuri-identiteetin sirpaloitumisen kategoriat (Sopeutuminen, erilaisuus, rauhattomuus, ulkopuolisuus/toiseus, identiteetin eheytyminen) ovat kaikki läheisesti sidoksissa toisiinsa ja merkityssuhteessa keskenään. Aineistosta nousi selkeästi esille kuinka voimakkaasti yksilö rakentaa itsestään käsitystä suhteesta ympäristöstä tuleviin määrityksiin.

Tutkimuksen edetessä identiteetin sirpaloitumisesta tuli tärkeä ja keskeinen käsite, jolla voidaan selittää Kauno K. kokemuksia. Perinteisesti nuoruusiän on katsottu olevan identiteetin rakentumisen kannalta merkittävää aikaa.

Hall (1999) näkee postmodernisti, että identiteetti on koko ajan muutoksessa, joka määrittää subjektiivisen identiteetin yhä uudestaan ajassa ja paikassa. Jolloin uudet identiteetit sirpaloittavat yksilön subjektiivista minäkuvaa itsestään (Hall, 1999, s.19). Kauno K. on koko nuoruutensa ollut oman kulttuuriyhteisönsä, matkailun ja koulun tarjoamien ristiriitaisten identiteettimallien puristuksessa, mikä voidaan nähdä tuon aikakauden matkailukeskusten nuorille yhteisenä piirteenä. Koulussa matkailua ei pidetty minään, vaan se nähtiin tietynlaisena ”hölynpölynä” Vieraat olivat etuoikeutetussa asemassa ruokapöydässä ja lapset pääsivät syömään vasta ”ihmisten jälkeen”. Kauno K:n lapsuuden kokemukset matkailusta ovat olleet ristiriitaisia. Koulu on tarjonnut oman kulttuuri-identiteettisen näkemyksen, vieraat toisen, perhe ja yhteisö kolmannen. Kaunon elämän nuoruusvuosien (1956 – 1960 – lukujen) kokemuksia matkailusta määrittävät voimakkaasti **sopeutuminen** ja mukautuminen, jotka osaltaan ovat synnyttäneet epävarmuuden tunteen omasta identiteetistä. Toisaalta vieraat huomioivat paikalliset lapset paremmin ja osoittivat heille huomiota tuomalla mieluisia tuliaisia, jolloin nuoret tunsivat itsensä etuoikeutetuiksi – erilaisiksi kuin muut nuoret, jotka eivät tuliaisia saaneet. **Erilaisuuden** tunnetta lisäsi ruokailu vasta ”ihmisten jälkeen”. Äkäslompolon kylässä elämä kulki kevään lyhyen ajanjakson vieraiden ja matkailun ehdoilla. Muualta tulleet olivat etuoikeutetussa asemassa paikallisiin ”läppeihin” nähden. Huippusesongin ajaksi perhe majoittui navetan ylisille vieraiden saadessa tuvan omaan käyttöönsä. Kaunon kiusallinen heinänuhakaan ei saanut vanhempien huomiota vielä tuolloin. Sopeutuminen ja erilaisuuden tunne ovat kulkeneet tämän tutkimuksen mukaan Kaunon mukana näihin päiviin asti.

Aikuistumisen kynnyksellä 1970- 1980-luvuilla Kauno on alkanut yhä enemmän kiinnostumaan musiikista, jonka hän tuntee omakseen. Oman identiteetin etsiminen ja erottautuminen ”muista matkaillun palvojista” on saanut Kaunon tuntemaan itsensä **ulkopuoliseksi. Rauhattomuus** ja **ulkopuolisuus** kuvastavat tämän tutkimuksen mukaan Kaunon tuonaikaisia elämänvaiheita. Välillä Kauno oli mukana majoitusyrityksessä, jonka he vaimon kanssa yhdessä olivat perustaneet ja toisaalta musiikki toimi Kaunolle kulkurielämän toiseuden tarjoajana. Ei tarvinnut olla mukana ”vastenmieliseksi” osoittautuneessa

matkailussa mukana täysin sydämin. Se toimi kuitenkin eräänlaisena varatoimena, jos ei muuten pärjännyt. Nopeasti kasvava matkailu varmistui 1980-luvulla Äkäslompololaisille ja Kaunolle entistä merkittävämmäksi elinkeinoksi. Kaunokin kävi yrittäjäkurssin, jota ei kuitenkaan omista hommissaan hyödyntänyt – musiikki vaikutti edelleen vahvasti elämässä. Tonttien hinnat kohosivat ylös ja onnistuneiden kauppojen myötä Kaunon elämästä katosi mielekkyys useiksi vuosiksi. Ylläs-Soikoon musiikkitapahtuman toiminnassa Kauno oli mukana alusta lähtien. Musiikki piti arjen mielekkäänä. **Epävarmuus** tulevasta ja **ulkopuolisuuden** tunne arjessa johdattivat **rauhattomuuteen** – kierre oli valmis.

Vuosituhanen (2000) vaihteessa Kauno teki elämäntaparemontin. Jäi sivuun kaikesta ravintolatoiminnasta ja käänsi starttirahan turvin uuden sivun elämässään. Musiikki sai entistä vahvemman otteen – sen hän tunsu parhaiten osaavansa. Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi, että Kauno on nykyisin sinut itsensä kanssa ja löytänyt oman kulttuuri-identiteettinsä juuret, niin kuin hän ne on aina halunnut löytää. Identiteetin sirpaloitumisen kautta vuosina 1956 – 1990 on saavuttu **identiteetin eheytyksen** aikaan, joka on vahvasti leimaa-antavana 2000 – 2010-lukujen arjessa.

Ensimmäisenä tavoitteenani tässä tutkimuksessa oli selvittää matkailun vaikutuksia yksilön kokemuksiin. Miten yksilö kokee matkailun vaikutukset omassa elämässään. Yksilön kirjoittamien tarinoiden välityksellä tulkitsin hänen elämänsä vaiheisiin liittyviä matkailukokemuksia, jotka lopuksi Butlerin (1980) elinkaarimallin avulla rajasin Äkäslompolon TALC malliin.

Kulttuurin säilyminen on vahvana perimänä vanhempien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa. Vanhempien halu siirtää kieli- ja kulttuurinen perintö lapsille ja seuraaville sukupolville vaikuttaa yksilön identiteetin rakentumiseen. Tämä harmoninen suhde kyseenalaistuu ulkopuolisen voiman vaikutuksesta, joka on selvästi nähtävissä lisääntyvän matkailun vaikutuksina Kauno K. elämäkokemuksissa. Kauno K. on kasvanut nuoruutensa kahden kulttuurin vaikutuspiirissä ja oppinut tekemään valintoja niiden tarjoamien arvojen ja normien välillä. Koulu, koti ja turismi määrittävät kukin identiteetin omista lähtökohdistaan. Jokaisella on omat odotukset pukeutumisen, tapojen ja käyttäytymisen suhteen. Kauno K. on ikääntyessään joutunut määrittelemään oman identiteettinsä näiden ristiriitaisten viestien muodostamassa tilassa.

Mielestäni tämän tutkimuksen tulokset osoittavat vahvasti, että yksilön nuoruusvuosien, elämänselän ja matkailun välillä on selvä yksilön identiteetin rakentumiseen vaikuttava yhteys. Akkulturaation vaikutus on ilmeinen ja lisääntyvän matkailun myötä se sirpaloittaa yksilön identiteetin rakentumista. Yhtäältä paikallisen koululaitoksen ja ympäröivän kulttuurin tarjoama erilainen identiteetti näkemys sirpaloittavat yksilön kokeman oman näkemysnsä itsestään, jolloin kulttuurisen identiteetin rakenne kerrostuu. Yksilön on vaikea tunnistaa oman kulttuurin tuottamia viestejä ainoana merkityksen antajana ja sen seurauksena yksilön kulttuuri-identiteetti sirpaloituu. Ajan myötä yksilö rakentaa oman kulttuurisen identiteettinsä vastaamaan niitä elementtejä, joita ympäristön toimesta syntyy. Näin on tapahtunut myös tämän tutkimuksen kohteelle, joka 2000 – luvun alussa käänsi elämässään uuden lehden.

4 TUTKIMUSTULOKSIEN SITOMINEN VIITEKEHYKSEEN

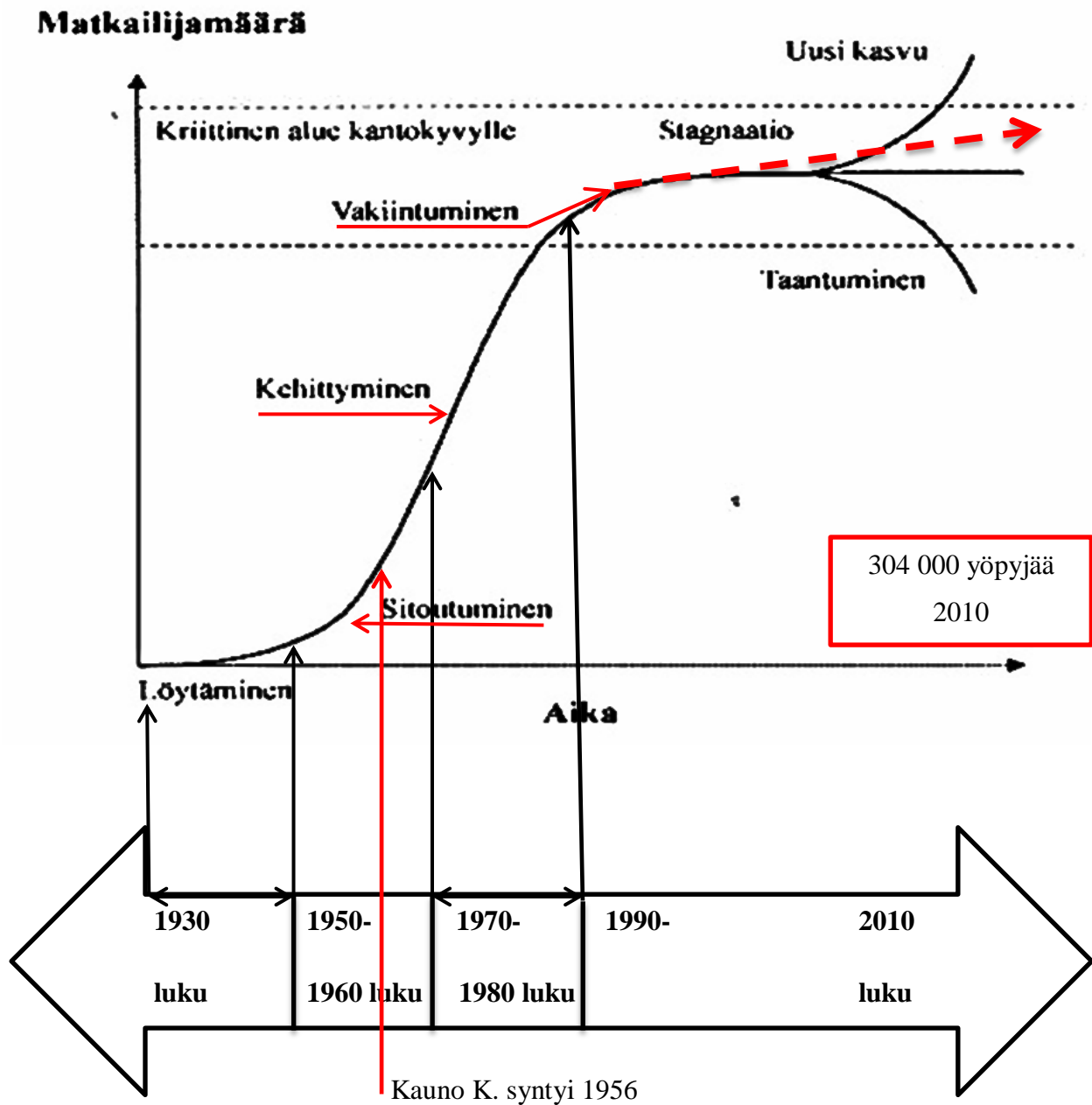
Tässä luvussa yhdistän Kauno K. empiiriset tulokset Butlerin (1980) matkailualueen elinkaarimalliin. Tulen hyödyntämään Mettiäisen (2007) sekä (Tuulentie & Mettiäinen, 2006) sekä Niskakosken & Taskisen, 2012 tutkimuksen tuloksia Ylläksen matkailualueen kehittymisestä. Mielestäni ne tukevat hyvin omaa näkemystäni matkailun kehittymisestä Ylläksen alueella. Tuulentie ja Mettiäinen (2006) ovat tutkimuksessaan selvittäneet fokusryhmähaastattelujen avulla matkailukeskusten kehittymisen historiaa ja paikallisten ihmisten roolia Richard Butlerin (1980) matkailualueen elinkaarimallin avulla.

Suomessa matkailun elinkaarimallista on kirjoittanut Butleriin (1980) viitaten erityisesti (ks. Kauppila, 1993, 2006; Tuulentie & Mettiäinen, 2006; Salkoaho, 1993; Mettiäisen, 2007, 51 mukaan). Tässä tutkimuksessa Ylläksen matkailun kehitysvaiheet jaetaan Tuulentien ja Mettiäisen (2006) tavoin Butlerin (1980) mallissa vakiintuneesta käytännöstä poikkeavasti kolmeen osaan (luokkaan), joista ensimmäinen tarkasteltava on ”*sitoutumisvaihe*” 1950 – 1960 luvuilla, toinen ”*kehittymisvaihe*” 1970 – 1980 luvuilla ja kolmas vaihe 1990 luvulta 2010 luvun ”*vakiintumisvaiheeseen*” (Tuulentie & Mettiäinen, 2006; Mettiäisen, 2007, 55 – 71 mukaan.) Tässä tutkimuksessa Tuulentien ja Mettiäisen (2006) tutkimuksen tulokset päättyvät vuoteen 2006, josta oma tutkimukseni jatkuu aina vuoteen 2012 asti.

Olen päätenyt käyttämään Tuulentien & Mettiäisen (2006) matkailualueen elinkaarimallin kuvausta, koska heidän käyttämänsä kolmivaiheinen sovellus osuu saumattomasti yhteen oman tutkimuskohteeni Kauno K. elämänsä kanssa (kuva 8). Kauno K. on syntynyt 1950 luvun puolissa välissä (sitoutumisvaihe), jolloin hänen osaltaan matkailun aikaansaamat tarinat ovat laajalti Kaunon henkilökohtaisen kokemuksen tuloksia, kattaen Tuulentien ja Mettiäisen (2006) kolmivaiheisen Ylläksen elinkaarimallin ajallisesti. Tuulentien & Mettiäisen (2006) malli tukee myös Ylläksen historian kehityksen osalta Niskakosken & Taskisen (2012) tutkimusta, jonka he ovat yhdessä tuottaneet, ja jota tässä tutkimuksessa olen pääosin hyödyntänyt historian osalta.

Empiirisen aineiston tuloksena saatu kuvaus Kauno K:n matkailukokemuksista integroituneena Butlerin TALC-malliin (kuva 19) toimii tässä tutkimuksessa viitekehyksenä. Yksilön syntymällä ja TALC-mallin kehityksen tasolla on tässä tutkimuksessa suhde, jossa Kauno K:n elinkaaren kokemukset on jaettu Butlerin (1980) TALC-mallin kehitysasteikolla seuraavasti: Kaunon syntymästä 1956 aina vuoteen 1960 välinen ajanjakso vastaa Butlerin

(1980) mallin *sitoutumisvaihetta*. Kaunon kokemukset 1970 – 1980-lukujen välissä vastaavat Butlerin (1980) mallin *kehittymisvaihetta* sekä Kaunon kokemusten 1990–2010-lukujen vaiheet vastaavat Butlerin (1980) mallissa *vakiintumisvaihetta*.

Kuva 19. Kauno K. elämänsuhteessa Ylläksen alueen kehitysvaiheisiin Lähde: Butlerin (1980) TALC – mallia soveltaen.

Äkäslompolon-kylän historiaosuuden (ks. luku 1.2) olen kuvannut jo aiemmin. Butlerin (1980) mallissa historiaosuus sijoittuu vuosien 1930 – 1950 väliselle ajanjaksolle ja vastaa *sitoutumisvaihetta / hitaan kasvun vaihetta* (involvement).

Butlerin (1980) mallissa (ks. luku 1.1.3) matkailun kehitys jaetaan viiteen vaiheeseen: löytäminen (exploration), hidas kasvu (involvement), nopea kasvu (development), vakiintuminen (consolidation) ja stagnaatio (stagnation). (ks. myös Kauppila, 1993, s. 48–49; Butler, 2006; Tuulentie & Mettiäinen, 2006; Mettiäinen, 2007, s.51). Luvussa 5.1 keskityn Äkäslompolon matkailun ja tutkimuksen kannalta keskiössä oleviin elinkaarimallin kehitysvaiheisiin, jotka ovat sitoutumisvaihe, kehitysvaihe ja vakiintumisvaihe.

4.1 1950–1960 luvuilla

Sitoutumisen vaiheessa (involvement) matkailijoiden määrä lisääntyy hitaasti ja alueella alkaa olla säännöllistä matkailua. Osa paikallisesta väestöstä luo tässä vaiheessa palveluja ensisijaisesti tai ainoastaan matkailijoille. Kontaktit paikallisten asukkaiden ja matkailijoiden välillä lisääntyvät. Kehitysvaiheen aikana luodaan matkailuun jonkinasteinen organisaatio, joka vastaa alueen matkailutoiminnoista. Myös julkinen valta tulee mukaan kuvaan luomalla tai parantamalla alueen liikenneyhteyksiä ja muita palveluita (Mettiäinen, 2007, s.52.)

Mettiäisen (2007, s.52) mukaan tämä vaihe sijoittuu Ylläksen matkailukeskuksessa 1930–1960-luvuille. Kauno K:n syntymävuosi 1956 ajoittuu näin ollen tässä tutkimuksessa *sitoutumisvaiheen* (ks. kuva 19) loppupuolelle. Kylien pääelinkeinoja olivat sitoutumisvaiheen alussa perinteiseen tapaan maatalous, metsätalous ja poronhoito. Esimerkiksi Ylläsjärvi oli merkittävä maatalouspitäjä, jonka tuotteita kyläläiset myivät muun muassa savotoille (Ylläsjärven kyläläisten haastattelu). Matkailun alkuvaiheessa kyläläiset majoittivat hiihtomatkailijoita kodeissaan. Ensin matkailijoiden majoittaminen oli harrastuksenomaista muiden elinkeinojen rinnalla eikä matkailua varten tehty erityisiä investointeja. Kotien normaali vieraanvaraisuus riitti. Matkailu myös sopi hyvin kylien arkielämään ja perinteisiin elinkeinoin. Aluksi matkailua ei mainostettu, vaan tieto Ylläksestä levisi tuttujen ja julkisuuden henkilöiden välityksellä. Edelläkävijöihin 1940 ja 1950 luvuilla kuuluivat mm. Repe Helismaa ja Tapio Rautavaara, jotka elokuvan välityksellä

tekivät Ylläksen maisemia yleisölle tutuiksi (Ylläs on ykkönen 1998). Matkailijat olivat itsekin eräänlaisia löytöretkeilijöitä. (Mettiäinen, 2007, s.54.)

4.2 1970–1980 luvuilla

Kolmas matkailun kehitysvaihe on voimakkaan, nopean kasvun ja *kehittymisen vaihe* (development). Paikallinen kehittäminen ja kehittämisen kontrolli vähenee nopeasti joidenkin paikallisesti luotujen palvelujen hävitessä. Paikallisten tarjoamat palvelut korvautuvat ulkopuolisilla matkailuorganisaatioilla, jotka tarjoavat matkailijoille suuremmissa mittakaavassa laadukkaampia palveluita kuin paikalliset yrittäjät. Nopean kasvun vaiheessa myös luonnon ja kulttuurin vetovoimatekijöitä kehitetään ja markkinoidaan tehokkaasti, ja alkuperäisiä vetovoimatekijöitä korvataan keinotekoisilla palveluilla. Matkailun taloudelliset vaikutukset lisääntyvät, mutta samalla alkaa esiintyä muutoksia myös alueen fyysisissä olosuhteissa (Mettiäinen, 2007, s. 52.)

Voimakkaan kasvun ja kehittymisen aika Ylläksellä sijoittuu 1970 luvulle ja sitä seuraaville kahdelle vuosikymmenelle. Ylläsjärven kyläläisten haastattelussa matkailun ajateltiin alkaneenkin varsinaisesti vasta 1970 luvulla (ks. myös Tuulentie & Mettiäinen 2006; Mettiäisen, 2007, s.55 mukaan). 1970 luvulla tehtiin jo selviä matkailuinvestointeja, esimerkiksi rakennettiin ruokailuja majoitusrakennuksia matkailijoita varten. 1970 luvulla myös yhteiskunta tarttui matkailun kehittämiseen, mikä näkyi esimerkiksi retkeilyreitirakenteiden rakentamisessa valtion maille. 1980 luvulla jatkettiin voimakkaasti 1950–60 luvuilla alkanutta laskettelumatkailun kehittämistä. Myös kesämatkailua oli, joskin melko vähäisessä määrässä. Tärkeä sesonki oli ruska-aika. Ensilumen villityksen myötä ruskamatkailu loppui, kun matkailijat huomasivat, että hieman ruska-ajan jälkeen saa kokea saman hiihdon hurman kuin keväällä. Kehittymisvaiheen aikana matkailun merkitys alueen kehityksessä kasvoi ja matkailu muuttui lähes omaksi prosessikseen tai toimijakseen. Ylläksen matkailussa voimakkaimman kasvun vuosikymmen on ollut 1980 luku. Suomalaisten lisääntyneet käytettävissä olevat varat, kotimaan matkailun kehittyminen, nousukauden alku ja yleinen yhteiskunnallinen kehitys johtivat vilkkaaseen rakennustoimintaan sekä Ylläksellä että Levillä. 1980 luvulla paikallisten asukkaiden rooli matkailun kehityksessä muuttui siten, että kyläläisten ote matkailuun ja sen kehittämiseen väheni. Erityisesti kunnalliset investoinnit ja alueen ulkopuolinen raha syrjäyttivät kyläläisten perheyrittäjien roolin matkailun kehittämisessä. (Mettiäinen, 2007, s.60.)

4.3 1990–2000 luvuilla

1990 luvun alussa alkanut lamakausi vaikutti kaikkien kielteisten ilmenemismuotojensa ohella kuitenkin myönteisesti paikallisten asukkaiden omatoimiseen aktiivisuuteen matkailun kehittämisessä – sikäli kun siitä voi laman aikana puhua Ylläksellä, kun kaikilla oli talousvaikeuksia ja kaikki kohtasivat äkkiä hiljentyneen matkailukeskuksen todellisuuden, kylän matkailutoimijat kehittivät yhteistä demokraattista päätöksentekoa (Tuulentie & Mettiäinen 2006).

Ylläksen ja Levin matkailukeskuksissa eletään parhaillaan vakiintumisvaihetta (ks. Tuulentie & Mettiäinen 2006). Matkailu on kasvattanut taloudellista merkitystään suhteessa muihin elinkeinoihin ja on nyt kylien pääasiallinen elinkeino. Matkailu on myös Kolarin ja Kittilän kuntien kehityksen veturi, joskin myös metsätalous, kaivostoiminta ja porotalous työllistävät. Myös kunnissa on havahduttu huomaamaan luonnon merkitys matkailulle Pallas-Ounastunturin kansallispuistoa jatkettiin Ylläkselle asti vuonna 2005, jolloin muodostui Pallas-Yllästunturin kansallispuisto. Matkailun vakiintuneesta asemasta kertovat myös kuntien kielteiset kannat vuonna 2006 Levin ja Ylläksen lähistölle, osin keskelle Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa suunniteltuihin kaivoshankkeisiin, perusteena mm. uraanikaivoksista alueen imagolle ja sitä kautta matkailulle aiheutuvat haitat. Matkailun edistämistä kannatetaan kunnissa yleisesti, ja tunturikeskuskylien ja muiden kylien välisten vastakkainasettelujen sanotaan loppuneen (Mettiäinen, 2007, s. 65.)

Butlerin mallin vakiintumisvaiheen tunnusmerkeistä ei täyty matkailijamäärien kasvuvauhdin hidastuminen. Ylläksen kasvu jatkuu 2000 luvulla edelleen, ja vuonna 2006 matkailukeskuksiin on ilmoitettu investoitavan suuremmilla summilla kuin kertaakaan tähän mennessä. Sesonkivaihtelu on keskuksissa voimakasta, joskin sesonkeja pyritään monin keinoin jatkamaan (Lapin liitto 2003). Vaikka ruskasesonki ”kuolikin” väliaikaisesti 1980 luvulla ensilumen huumen myötä, myös ruskamatkailu on taas kasvussa (Mettiäinen, 2007, s. 69.)

On hyvä huomioida että, Lapinliiton tilastoinnissa (2011) Lapin majoituskapasiteetista valtaosa on pienissä majoitusyksiköissä, kuten mökeissä, jotka eivät ole vallitsevan käytännön mukaisesti kuuluneet rekisteröinnin piiriin. Lapissa virallisen tilastoinnin ulkopuolella olevan majoituskapasiteetin määrä ja merkitys on huomattavasti koko maan keskiarvoa suurempi. Vuonna 2009 Lapissa rekisteröitiin noin 2,2 miljoonaa yöpymistä, mutta todellisuudessa

yöpymisiä arvioidaan olevan noin kolminkertainen määrä. Vuonna 2007 Tilastokeskus laajensi matkailutilastoinnin koskemaan myös suurimpien matkailukeskusten keskusvaraamojen ja mökkivälittäjien kautta vuokrattavia loma-asuntoja. Suuri osa vuokrattavista lomamökeistä jää kuitenkin edelleen tilastoinnin ulkopuolelle, koska ne luokitellaan yksityiseksi (maksulliseksi) majoitukseksi (Lapin matkailutilastollinen vuosikirja 2011.)

Taantumien aikana Suomen kansallisen matkailun kasvu kompensoi osittain kansainvälisen matkailun laskua, jolloin myös Lappiin suuntautuva kotimainen kysyntä lisääntyy. Mettiäisen (2007, s. 52) mukaan *tasaantumisen eli stagnaatiovaiheessa (stagnation)* matkailijoiden huippumäärät oli saavutettu. Kapasiteettimäärät monien muuttujien suhteen oli saavutettu tai jopa ylitetty, jolloin alueella alkoi esiintyä taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia.

Vuodekapasiteetista oli suurta ylitarjontaa ja tarvittavan matkailijavolyymien ylläpitoon oli panostettava tuntuvasti. Kauppilan (1993, s.50) mukaan luonnon ja alkuperäiset kulttuuriset vetovoimatekijät on todennäköisesti korvattu tuoduilla, keinotekoisilla palveluilla. Uusi kehittäminen tapahtuu alkuperäisen matkailualueen periferiassa ja olemassa olevien palveluiden omistussuhteissa on todennäköisesti tapahtunut muutoksia (Kauppila, 1993, s. 50). Tasaantumisvaiheen jälkeen kehitysprosessi voi jatkua usealla eri tavalla. Selkeimmät perussuunnat ovat *taantuminen (decline)* tai *uusi kasvu (rejuvenation)* (Kauppila, 1993, s. 50; Mettiäisen, 2007, s. 52 mukaan.)

Ylläksen alueen matkailun kehitys on aina vuoteen 2008 asti ollut selvässä kasvussa. Vuoden 2008 globaali pankkikriisi vaikutti myös Ylläksen matkailuun, joka vuosien 2009–2011 välisenä aikana on ollut taantumassa. Vuoden 2012 matkailun kehityssuunta on jälleen palannut positiiviseksi. Tämän analyysin perusteella näkisin Ylläksen matkailun jatkavan edelleen tasaista kasvua (ks. kuva 19 punaisella), jossa Butlerin (1980) *kehittymisvaihe ja vakiintumisvaihe* vuorottelevat keskenään. Kuitenkin niin että, kehittymisvaihe on saamassa nostetta globaalin ostovoiman vahvistumisen myötä. Tähän viittaisivat myös Lapinliiton alkuvuoden (2013) ennusteet.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Grounded teoria-menetelmään perustuva aineiston kerääminen, kategoriointi, koodaaminen ja jatkuvan vertailun menetelmään perustuva analysointi olivat tämän tutkimuksen osalta eniten aikaa vieviä osuuksia. Perusteellinen ja onnistunut analysointi vaatii aineiston kanssa elämistä ja siihen uppoutumista hyvin vahvasti. Jo muutaman päivän irrottautuminen tutkimusprosessista sai ajatukset harhautumaan sivupoluille, jolloin palautuminen vei oman aikansa. Toisaalta etäisyyden ottaminen on grounded -menetelmään perustuvassa tutkimuksessa jossain vaiheessa välttämätöntä ajatusten kokoamiseksi ja kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Mielestäni jo suunnitteluvaiheessa tulisi huomioida glaserilaisen ja straussilaisen koulukunnan menetelmien eroavuuksista (ks. luku 1.1.2) ja tehdä itselle selväksi miten niitä aikoo omassa tutkimuksessaan soveltaa.

5.1 Tutkimusmetodologisia huomioita

Ihminen on Liikan (2003) tarinallisen näkökulman mukaan tarinoita kertova ja niitä tulkitseva olento: 'Homo Fabulans'. Tarinallisuus näkyy kaikkialla ihmisten arkipäivässä: elokuvissa, musiikkivideoissa, mainoksissa, televisiossa, sanomalehdissä, vitseissä, ihmisten lomakuvissa, ihmisten arkipäivän puheessa. Kertomukset ovat myös osa ihmisten identiteettiä sekä ryhmien, organisaatioiden ja kansakuntien identiteettiä. Tarina mahdollistaa menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden hahmottamisen yhtenä kokonaisuutena. Tarinoiden avulla voidaan tavoitella eheyttä ja jatkuvuutta elämään. Tarinallisen näkökulman mukaan kertomuksilla on tärkeä merkitys ihmisen identiteetille: ihminen elää elämänsä ikään, kuin se olisi tarina, jonka päähenkilö hän on. Elämäntarinansa kertominen tarjoaa mahdollisuuden muutokseen: kertomus voi auttaa jäsentämään elämäänsä uudella tavalla (Liikka, 2003, s.26.)

Tutkimuksessani yhdistyvät kaksi kiinnostuksen kohdetta. Yhtäältä olen kiinnostunut käyttämään tutkimuksessani menetelmää, joka antaisi mahdollisuuden tutustua ihmisen ajatteluun sellaisena kuin hän sen itse narratiivien muodossa esittää. Tätä viestiä voisin tutkia yhtä hyvin esimerkiksi fenomenologisella tutkimusotteella, joka soveltuu tämääntyypiseen tutkimukseen. Toisaalta minulla on kiinnostus tutkia yksilön ajatuksia omasta elämästään ja niistä kokemuksista joita kasvava matkailu on vuosien saatossa eteen heittänyt. Molemmat kiinnostuksen kohteet ovat varsin laajoja ja ymmärrettävästi vaativat selkeää rajausta. Grounded theory -metodologia sopii mielestäni tutkimukseni toteuttamiseen, koska se on

Glaserin (1998, s.118–119) mukaan tietyllä tavalla avoin eli alustavan tutkimusongelman voi muuttaa tutkimuksen kuluessa.

Glaserilaisen grounded teorian -metodologian idea, että aineiston keruu ja analyysi etenevät samanaikaisesti perustuen teoreettiseen otantaan, ei toteudu täydellisesti tutkimuksessani. Glaser (1998, s.137) puhuu substantiivisesta koodauksesta ja substantiivisista koodeista sekä teoreettisesta koodauksesta ja teoreettisista koodeista. Substantiivinen koodaus voi omassa tutkimuksessani olla suoraan tutkittavan kirjoittamaa tekstiä ja koodit voivat olla jo hieman eteenpäin kehiteltyjä niin, että niissä on jo analyysin ja luovuuden mukanaan tuomaa voimaa. Lähdin analyysissä ikään kuin etsimään tutkittavan elämisen ajatusta, punaista lankaa siihen kietoutuvien asioiden kautta. Tämän tutkimuksen empiirisessä vaiheessa käytin jonkinlaista sekamuotoa, jossa Straussilaisen ja Corbinilaisen koulukunnan mukainen esitieto tutkittavasta aiheesta hyväksyttiin, mutta aineiston analyysissä käytin Glaserin mukaista jatkuvan vertailun menetelmää ja kategorioiden annoin nousta puhtaasti aineistosta omaa intuitiotani käyttäen. . Mielestäni Glaserin esittämä aineiston analyysitapa sopi tutkimukseeni paremmin, koska halusin selvittää, mitä asioita aineistosta nousee, enkä pakottaa löytämäni tietoa aikaisemman tiedon tuottamaan muottiin.

Ensimmäisenä tavoitteenani tässä tutkimuksessa oli selvittää matkailun vaikutuksia yksilön kokemuksiin. Miten yksilö kokee matkailun vaikutukset omassa elämässään. Yksilön kirjoittamien tarinoiden välityksellä tulkitsin hänen elämänsä vaiheisiin liittyviä matkailukokemuksia, jotka lopuksi Butlerin (1980) elinkaarimallin avulla rajasin Äkäslompolon TALC malliin.

Mielestäni tämän tutkimuksen tulokset osoittavat vahvasti, että yksilön nuoruusvuosien, elämänsä ja matkailun välillä on selvä yksilön identiteetin rakentumiseen vaikuttava yhteys. Akkulturaation vaikutus on ilmeinen ja lisääntyvän matkailun myötä se sirpaloittaa yksilön identiteetin rakentumista. Yhtäältä paikallisen koululaitoksen ja ympäröivän kulttuurin tarjoama erilainen identiteetti näkemys sirpaloittavat yksilön kokenäkemystä itsestään entisestään, jolloin kulttuurisen identiteetin rakenne kerrostuu. Yksilön on vaikea tunnistaa oman kulttuurin tuottamia viestejä ainoana merkityksen antajana ja sen seurauksena yksilön kulttuuri-identiteetti sirpaloituu. Ajan myötä yksilö rakentaa oman kulttuurisen identiteettinsä vastaamaan niitä vaatimuksia, joita ympäristön toimesta syntyy. Näin on tapahtunut myös tämän tutkimuksen kohteelle, joka 2000 – luvun alussa käänsi elämässään

uuden lehden, se on auttanut häntä ymmärtämään matkailun mukanaan tuomien viestien merkityksen omassa elämässään. Elämälle on löytynyt tarkoitus ja rauha!

5.2 Tutkimustulosten hyödyntäminen

Uusitalon (1991, s.72) näkemys on, että puhuttaessa laadullisesta tutkimuksesta ei voida käyttää tilastollisen yleistettävyyden termiä vaan teoreettista tai olemuksellista yleistettävyyttä (Eskolan & Suorannan, 2005, s. 66 mukaan). Näin määritettynä näkisin tutkimukseni tuovan jo aiemmin tehtyihin vastaaviin tutkimuksiin syvyyttä ja ehkä myös teoreettista yleistettävyyttä. Tällä tarkoitan usean samantyyppisen tutkimuksen saattavan tuoda pintaan jotain yhdenmukaisuutta, joka on säännönmukaisesti noussut esille useammassa yksilötutkimuksessa ja jota voidaan käyttää olemuksellisena yleistyksenä vastaavat ominaisuudet omaavaan tutkimuskohteeseen, jolloin niitä kaikkia kvalitatiivisia tutkimuksia voitaisiin tutkia yhtenä kvantitatiivisena tutkimuksena.

Toinen on paikallisen kyläyhdistyksen ja eri päätöselimien sekä matkailuyrittäjien mahdollisuus ottaa päätöksenteossa huomioon tutkimuksen tuottama yksilön näkökulma matkailuun. Varsinkin suuret matkailuyritykset kehittävät toimintojaan usein asiakaslähtöisesti huomioimatta paikallisten asukkaiden näkökulmaa. Suurin osa tutkimuksista edustaa matkailuyrittäjien hakemaa taloudellista hyötyä ja siinä suhteessa oma tutkimukseni on poikkeus – kvalitatiivinen tutkimus pureutuu syvemmälle ongelmaan kuin kvantitatiivinen tutkimus, joka hakee enemmän yleistettävyyksiä tutkimuskohteesta. Mielestäni yksilön kokemus ilmentää tai heijastaa koko yhteisön kokemusta jossain mielessä tarinoissa ja kertomuksissa. Tätä perustelen sillä, että yksilön identiteetti rakentuu yhteisön identiteetin muovaamana, joskaan se ei kaikilta osin ole yhdenmukainen. Yhteiset arvot, asenteet ja arkirutiinit syntyvät vuosien kuluessa ja ne yhdistävät saman kulttuurin ja yhteisön jäseniä vahvasti yhteen. Kirmayer (1989, 112) mukaan kulttuuripsykologian ensisijainen oletus on että, ymmärtääksemme inhimillistä toimintaa, tulee huomioida myös se sosiokulttuurinen konteksti jossa toiminta tapahtuu. (Kirmayer, 1989). Kulttuuri ohjelmoi yhteiskunnan jäseniä tulkitsemaan verbaalisia ja nonverbaalisia viestejä määritellen mikä on todellista, mikä on totuus, mikä on oikein, mikä on kaunista ja mikä on hyvää. Kulttuuri ehdollistaa yksilöt tiettyihin kaavoihin miten ajatella, tuntea ja käyttäytyä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa (Matsumoto, 2001, s. 27.)

LÄHTEET

- Aro, M. (1998). *Opiskelijana vieraassa kulttuurissa*. Helsinki: Opetushallitus.
- Butler, R.W. (2006a). *The Tourism Area Life Cycle. Vol.1. Applications and Modifications*. England: Channel View Publications
- Butler, R.W. (2006b). *The tourism area life cycle. Vol.2. Conceptual and theoretical issues*. England: Channel View Publications
- Eskola, J & Suoranta, J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos (1. p. 1998) Gummerus Oy. Jyväskylä.
- Frisk, O. & Tulkki, H. (2005). *Kulttuuriavain*. Helsinki: Otava
- Geertz, C. (1973). Thick Description: Toward an Interpretative Theory of Culture. Teoksessa Clifford Geertz. *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books, s.3-30.
- Glaser, B.G. & Strauss, A. (1967). The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research. New York: Aldine
- Glaser, B.G. (1978). *Theoretical Sensitivity: Advances in the methodology of Grounded Theory. Ex Libris*. San Francisco: California University Press
- Glaser, B.G. (1992). *Basics of grounded theory analysis: Emergence vs. Forcing*. Mill Valley, CA: Sociology Press, cop
- Glaser, B.G. (1998). *Doing grounded theory: Issues and discussions*. Mill Valley, CA: Sociology Press, cop.
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. Suom. ja toim. Lehtonen, M & Herkman, J. Tampere: Vastapaino
- Holloway, J.C. & Robinson, C. (1995). *Marketing for Tourism: Third Edition*. Singapore: Longman
- Kotler, P. (2000). *Marketing management: The millennium edition*. Upper Saddle River: Prentice-Hall

- Martikainen, M. & Haverinen, L. (2004). Grounded theory -menetelmä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä (toim.): *Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät*. Jyväskylä: PS-kustannus, s.133–157
- Matsumoto, D. (2001). *The handbook of culture and psychology*. NY: Oxford University
- Niskanen, T. (2004). Maassa maan tavalla – Laadullinen tutkimus lähetyslasten akkulturaatiosta ja etnisen identiteetin muuttumisesta akkulturaation aikana. Pro Gradu-tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Niskakoski, K. & Taskinen, K. (2012). *Äkäslompolo – Seitsemän tunturin kylä ajan virrassa*. Porvoo: Bookwell
- Salkoaho, U. (1993). *Oi ihminen tule tunturirinnoilleni. – Paikallistutkimus Ylläksen alueen matkailukuvasta ja väestön suhtautumisesta matkailun kehittämiseen*. Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. Tampereen yliopisto.
- Savolainen, T. (2011). Luottamusjohtajuus inhimillisen pääoman uudistamisessa. Teoksessa: *Aineeton pääoma organisaation voimavarana*. Puusa.A & Reijonen H.(toim.) Painettu EU:ssa: UNIpress. (2011), s.117–141.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research. Techniques and procedures of developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: SAGE Publications
- Suistola, Liisa. (2001). Kriisijohtamisen strategiat matkailuyrittäjyydessä – Turkin tapaus vuonna 1999. Pro gradu – tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Tesch, R. (1990). *Qualitative research: Analysis types and software tools*. New York: Falmer
- Internet – lähteet**
- Butler, R.W. (2011). *Tourism Area Life Cycle*. Published by Goodfellow Publishers Limited, Woodeaton, Oxford, OX3 9TJ. Haettu 28.8.2012 osoitteesta http://www.ibtcl.co.uk/web_documents/toursim_area_life_cycle_original

- Hakulinen, S., Komppula, R., & Saraniemi, S. (2007). *Lapin joulumatkailutuotteen elinkaari: Concorde-lennoista laajamittaiseen joulumatkailuun*. Haettu 20.10.2012 osoitteesta [http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/730493a8cd104eacc22570ac00411b4b/1697f14b19afcb14c22574ea002ad59b/\\$FILE/lapin%20joulumatkailutuotteen%20elinkaari](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/730493a8cd104eacc22570ac00411b4b/1697f14b19afcb14c22574ea002ad59b/$FILE/lapin%20joulumatkailutuotteen%20elinkaari)
- Kauppila, P. (2004). *Matkailukeskusten kehitysprosessi ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: esimerkkeinä Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs*. Työpapereita 4/2004. Tutkimusraportti Oulun yliopisto maantieteen laitos. Haettu 25.8.2012 osoitteesta <http://www.kuusamo.fi/dman/Document.phx?documentId=zu36304152422595&cmd=download>
- Koppa. *Jyväskylän yliopiston oppimateriaalitietokanta*. Haettu 8.9.2013 osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/kertomukset>
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2007). *Grounded Theory*. Haettu 21.8.2012 osoitteesta <http://www.helsinki.fi/~rkosken/gt>
- Kurkio, M. (2011). *Äkäslompolon historiaa ja sen sukujen tarinaa*. Haettu 10.9.2013 osoitteesta <http://www.äkäslompolo.fi/kylasta/mennyttä-aikaa/historiaa-ja-sukuja.html>
- Lapin liiton tilastot. (2013). Haettu 25.10.2013 osoitteesta http://www.lappi.fi/lapinliitto/julkaisut_ja_tilastot/matkailu
- Lapin Matkailutilastollinen vuosikirja (2011) *Tourism facts in Lapland – Statistical review*. Haettu 28.10.2013 osoitteesta http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=20782&name=DLFE-11816.pdf
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Haettu 25.08.2013.)

Muut lähteet

- Vatanen Campos, S. (2012). Etninen monikulttuurisuus Suomessa – Suomalaisten opettajien ajatuksia etnisestä monikulttuurisuudesta ja suomalaisuudesta: Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma
- Kauppila, P. (1995). *Matkailukeskuksen elinkaari. – Esimerkkinä Kuusamon Ruka.* Vol. 24, 1. Nordia Geographical Publications
- Liikka, M. (2003). *Toiminnallinen lähestymistapa yksilön ja yhteisön suhteen tutkimiseen.* Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteidenlaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Mettiäinen, I. (2007). *Tunturinlaidan kylästä matkailukeskukseksi. – Paikallisten toimijoiden näkökulmia Ylläksen ja Levin matkailukeskusten kehittymiseen ja vuorovaikutteiseen suunnitteluun: Matkailualueet maisemalaboratorioina. – Työvälineitä kestävän matkailun edistämiseen.* (LANDSCAPE LAB) EU LIFE Ympäristö hanke: Arktinen keskus Lapin yliopisto
- Räsänen, M. (2012). Paikasta toiseen – Matkailukokemukset ja alueellisen identiteetin rakentuminen. Itä-Suomen yliopisto: Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta Historia- ja maantieteiden laitos Maantieteen pro gradu -tutkielma
- Sarivaara, E. (2012). *Statuksettomat saamelaiset - Paikantumisia saamelaisuuden rajoilla: Väitöksenalkajaisitelmä Lapin yliopistossa 13. kesäkuuta 2012*
- Siitonen, J. (1999). *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua.* Väitöstutkimus: Oulu, Oulun yliopisto
- Tuulentie, S. & I. Mettiäinen. 2006. *Local Participation in the Development of Tourist Centres in the Peripheral Regions of Finnish Lapland. Exploring the Nature of Management.* Proceedings of the Third International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. University of Applied Sciences Rapperswil, Switzerland, 13 – 17 September 2006.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Aineiston analyysimenetelmät. Lähde: Koppa – Jyväskylän yliopiston oppimateriaalitietokanta, 2013

Kuva 2. Elämännautinnot kahvipannu ja piippu arjen seurana Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 47

Kuva 3. Pystykorva ja poro ovat vuosisatojen saatossa olleet pohjoisen ihmisen tärkeimpiä kumppaneita. Kuvassa Markku Kurkkio poseeraa Murren ja Mustan kanssa. Lähde: UA Saarisen ottama kuva. Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 87

Kuva 4. Matkantekoa vuonna 1947. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.132. Piirros Bernhard M.Lehtonen.

Kuva 5. Kyläliikenne oli 1960-luvulla sujuvaa ja tiet pidettiin omin voimin avoinna. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.54

Kuva 6. Kylällä ei ollut vielä 1950-luvulla iltaohjelmaa. Ryhmäläiset järjestivät omia illanviettoja. Kuvassa ensikertalaisille tehty lapinkaste. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.145

Kuva 7. Reino Helismaa ja Lempi Helismaa lomatunnelmissa. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 63

Kuva 8. Taloissa oli talvisin pimeää. Piisin valossa ja lämmössä tehtiin käsitöitä, leikittiin, tarinoitiin ja vaihdettiin kuulumisia. Päivän hiihdon jälkeen etelänvieraat nauttivat lukutuokiosta piisivalkean loisteessa. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.48

Kuva 9. Vuonna 1957 kylänraitilla oli rauhallista pyöräillä. Kuvassa Kaulasen klaania eli vasemmalta Heikki, Erkki ja Ahti. Lähde: Lapin Kansan arkisto; Niskakoski & Taskinen, 2012, s.77

Kuva 10. Lomakuljetus palaamassa Äkäslompolosta 1950-luvulla. Lähde: Torsten Ranckenin kokoelmasta. Niskakoski & Taskinen, 2012, s.135

Kuva 11. Vieraat majoitettiin ja kestittiin talon parhaissa tiloissa. Lomalaiset nukkuivat etualan pirtissä ja oma väki ahtautui takana olevan verhon taakse. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.144

Kuva 12. Yrittäjähenkiset kylän pojat (1965) kuskailivat porolla lomalaisten matkatavaroita. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.136

Kuva 13. Ylläksen ensimmäinen ”rinnekuppila”. Lumipyryn jälkeen kahvila piti löytää lumikinoksesta ja kaivaa esiin. Lähde: Niskakoski & Taskinen, 2012, s.151

Kuva 14. Lapsia kiinnostivat kovasti matkailijoiden tavat, vaatteet, varusteet ja autot. Lähde: Torsten Ranckenin kokoelmasta. Niskakoski & Taskinen, 2012, s. 129

Kuva 15. Yläkategorioiden *epävarmuus* ja *sopeutuminen* suhteet alakategorioihin 1950- ja 1960- luvulla

Kuva 16. Yläkategorioiden *rauhattomuus* ja *vieraantumisen* suhteet alakategorioihin 1970- ja 1980- luvulla

Kuva 17. Yläkategoria *henkinen eheytyminen* ja sen suhteet alakategorioihin 2000- ja 2010- luvuilla

Kuva 18. Ydinkäsite kategorioineen grounded teoria -metodologialla suoritettulla tutkimuksella

Kuva 19. Kauno K. elämänkaari suhteessa Ylläksen alueen kehitysvaiheisiin Lähde: Butlerin (1980) TALC – mallia soveltaen.

